

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

**Извршење одлука о предаји детета и одржавању
личних односа са дететом са посебним освртом
на праксу Основног суда у Нишу**

(мастер рад)

Менторка:

Проф. др Анђелија Тасић

Студенткиња:

Исидора Симоновић

Бр. индекса: М009/24-О

Ниш, 2026.

САДРЖАЈ:

1. УВОД.....	5
2. НОРМАТИВНИ ОКВИР ПРАВА ДЕТЕТА У МЕЂУНАРОДНИМ ПРАВНИМ АКТИМА И ДОМАЋЕМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ	7
2.1. Права детета – Међународни правни оквир	7
2.2. Права детета у најважнијим националним документима.....	11
3. ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК О ПОВЕРАВАЊУ ДЕТЕТА И ОДРЖАВАЊУ ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ.....	14
3.1. Вршење родитељског права	14
3.2. Поступак у парницама за вршење родитељског права.....	16
3.3. Поступак у парницама које се тичу одржавања личног односа између детета и родитеља који не врши родитељско право	19
4. ИЗВРШЕЊЕ ОДЛУКА О ПРЕДАЈИ ДЕТЕТА И ИЗВРШЕЊЕ РАДИ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ.....	20
4.1. Извршна исправа у поступку извршења одлука о предаји детета	20
4.2. Надлежност суда.....	24
4.2.1. Стварна и функционална надлежност.....	24
4.2.2. Месна надлежност	27
4.3. Предлог за извршење.....	28
4.4. Одступање од начела формалног легалитета.....	29
4.5. Решење о извршењу.....	30
4.6. Заштита најбољег интереса детета и уважавање мишљења детета	31
4.7. Средства извршења – новчана казна и казна затвора.....	32
4.8. Улога органа старатељства.....	34
4.9. Принудно одузимање и предаја детета	35
4.10. Поновљено извршење.....	37
5. ИЗВРШЕЊЕ РАДИ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ.....	37

6. УПОРЕДНОПРАВНА АНАЛИЗА ИЗВРШЕЊА ОДЛУКА О ПРЕДАЈИ ДЕТЕТА И ИЗВРШЕЊА РАДИ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ	40
6.1. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Републике Црне Горе	40
6.2. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Републике Хрватске	42
6.3. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву БиХ.....	44
6.4. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Републике Северне Македоније.....	47
6.5. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Републике Словеније.....	47
6.6. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Републике Румуније	49
6.7. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Краљевине Белгије	50
7. ИЗВРШЕЊЕ СУДСКИХ ОДЛУКА У ПОРОДИЧНОЈ МАТЕРИЈИ У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА	51
7.1. Правна квалификација неизвршења судских одлука у породичној материји у пракси ЕСЉП-а.....	51
7.2. Општи принципи из праксе Европског суда за људска права	52
7.3. Карактеристични случајеви из праксе Европског суда за људска права.....	55
7.4. Случајеви из праксе Европског суда за људска права против Републике Србије	60
8. ИЗВРШЕЊЕ СУДСКИХ ОДЛУКА У ПОРОДИЧНОЈ МАТЕРИЈИ У ПРАКСИ УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	65
9. АНАЛИЗА ПОСТУПКА ИЗВРШЕЊА ОДЛУКА РАДИ ПРЕДАЈЕ ДЕТЕТА И ИЗВРШЕЊА РАДИ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ У ПЕРИОДУ ОД 2022. ДО 2023. ГОДИНЕ У ПРАКСИ ОСНОВНОГ СУДА У НИШУ	70
9.1. Поступак извршења одлука о предаји детета	71

9.2. Поступак извршења одлука о одржавању личних односа са дететом	78
9.3. Студија случаја	85
10. ЗАКЉУЧАК.....	87
11. УПИТНИК - ИЗВРШЕЊЕ ОДЛУКА РАДИ ПРЕДАЈЕ ДЕТЕТА И ИЗВРШЕЊА РАДИ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ.....	89
12. ЛИТЕРАТУРА.....	93
13. САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ.....	99
14. SUMMARY AND KEY WORDS.....	100
15. БИОГРАФИЈА АУТОРКЕ.....	102

1. УВОД

Извршење одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом представља једно од најкомплекснијих питања савременог извршног процесног права. Важност се огледа у чињеници да се у оквиру ових поступака непосредно интервенише у сферу породичних односа, при чему је неопходно обезбедити заштиту права детета, у складу са принципом најбољег интереса детета, као руководним начелом. Стога, питање ефикасности механизма извршења у овој области превазилази искључиво процесноправни значај и задире у домен основних људских права и права детета.

Предмет овог мастер рада је анализа поступка извршења одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом у праву Републике Србије, са посебним освртом на праксу Основног суда у Нишу. Истраживање је усмерено на критичко сагледавање нормативног оквира, његове примене у домаћој и међународној пракси, као и на идентификовање проблема који се јављају у поступку извршења.

Полазећи од значаја које ови поступци имају, у раду ће најпре бити анализирани релевантни међународни и унутрашњи правни прописи којима се гарантује заштита права детета, са посебним нагласком на принцип најбољег интереса детета. У том контексту, биће размотрен и однос парничног поступка у којем се одлучује о вршењу родитељског права и одржавању личних односа са дететом, с једне стране, и поступка извршења, с друге стране, имајући у виду да одлуке донете у тим парничним поступцима представљају најчешћу извршну исправу у овим предметима извршења. Поред тога, пажња ће бити посвећена и другим извршним исправама, укључујући решење о одређивању привремене мере и одлуке домаћег суда које се доносе по захтевима поднетим на основу Хашке конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце (у даљем тексту Конвенција о отмици деце)¹.

Централни део рада посвећен је анализи процесноправних аспеката извршног поступка, укључујући питања стварне, функционалне и месне надлежности, садржине и елемената предлога за извршење, средстава извршења, као и улоге органа старатељства. У том смислу, посебно ће бити размотрена оправданост и ефикасност примене постојећих законских решења, уз критичко преиспитивање њихове адекватности у

¹ Закон о ратификацији Конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце, „Службени лист СФРЈ - Међународни уговори”, 7/91.

односу на специфичности ових поступака. Додатно, анализираће се питање могућности проширења надлежности јавних извршитеља, као и одступања од начела формалног легалитета, као једног од основних начела извршног поступка. Посебна пажња биће посвећена и питању процесне легитимације детета.

Национални правни оквир ћемо упоредити са правним оквиром БиХ, Републике Црне Горе, Републике Хрватске, Републике Северне Македоније, Републике Словеније, Републике Румуније и Краљевине Белгије, са циљем свеобухватног прегледа ових поступака у држави и иностранству, и потенцијалног унапређења поступака. Поред наведеног, бавићемо се праксом Европског суда за људска права у Стразбуру (у даљем тексту ЕСЉП), на тај начин што ћемо изложити питања правне квалификације случајева неизвршења судских одлука у породичној материји према Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту Европска конвенција)² и односа чланова 6 и 8 Конвенције. Потом ћемо представити опште принципе којима се ЕСЉП руководи приликом одлучивања у оваквим предметима, тј. стандарде заштите људских права у овој области, као и карактеристичне случајеве из праксе овог суда који су значајни за разумевање начина на који ЕСЉП утврђује усклађеност поступања националних органа са стандардима из Европске конвенције, а потом и садржину одлука донетих у поступцима против Републике Србије.

Да бисмо сагледали да ли национални судови поштују принципе постављене праксом ЕСЉП-а, анализираћемо и одлуке Уставног суда Републике Србије у периоду од 2022. године до 2025. године, које су објављене на сајту Уставног суда Републике Србије – у делу Пракса Уставног суда, а које се тичу предаје детета и одржавања личних односа са дететом.

Значајан сегмент мастер рада чини емпиријско истраживање праксе Основног суда у Нишу, која обухвата предмете формиране у периоду од 1.1.2022. до 31.12.2023. године. Циљ ове анализе јесте да се утврде обрасци поступања суда, степен ефикасности примене појединих средстава извршења, као и да се идентификују кључни проблеми у пракси.

² Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (Rome, 4.XI.1950), доступно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG, приступљено дана 12.12.2025.

Значај рада огледа се у анализирању нормативног и теоријског аспекта извршења одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом, као и праксе судова, са циљем критичког проматрања постојећег правног оквира и предлагања нових решења усмерених ка ефикаснијем остварењу и заштити најбољег интереса детета. Поред тога, рад указује и на сложеност овог извршног поступка, који не сме бити на уштрб права детета.

У обради теме примењени су нормативни метод, компаративни метод, метод анализе судских списа и статистичке обраде података, као и метод студије случаја.

Полазећи од наведеног, овај рад има за циљ да пружи систематичан и критички утемељен приказ извршења одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом, указујући на његову сложеност и специфичности, уз настојање да допринесе даљем развоју правне теорије и праксе у правцу ефикасније заштите права детета у поступцима извршења.

2. НОРМАТИВНИ ОКВИР ПРАВА ДЕТЕТА У МЕЂУНАРОДНИМ ПРАВНИМ АКТИМА И ДОМАЋЕМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ

2.1. Права детета – Међународни правни оквир

Права детета су регулисана како на међународном, тако и на државном нивоу. Најважнији документ у области права детета је Конвенција Уједињених нација о правима детета³ (у даљем тексту КПД), али иако је најприхваћенији документ у овој области, ипак није први документ који се бавио правима детета. Наиме, дана 26.9.1924. године Лига народа усвојила је Декларацију о правима детета (у даљем тексту Женевска декларација).⁴ Иако има свега пет чланова, Женевска декларација сматра се значајном јер је први документ о правима детета донет од стране међународне организације, који уједно установљава и Комитет за права детета (у даљем тексту Комитет).⁵ Принципи садржани у Женевској декларацији постали су основа за међународно право права детета. Ипак, иако утицајни, принципи Женевске декларације нису сматрани правно обавезујућим, те потреба за повећањем значаја овог документа о правима детета

³ Резолуција Генералне скупштине бр. 44/25, 20.11.1989.

⁴ <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm> преузето 23.2.2026.

⁵ А. Гасић, *Извршење одлука из односа родитеља и деце*, Ниш, 2022, Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 11.

резултирала је додавањем нових чланова на већ постојећи текст Женевске декларације. На тај начин је 1959. године настала Декларација о правима детета (у даљем тексту Декларација из 1959. године)⁶, чиме су успостављене основе процеса који је довео до стварања међународног уговора о дечијим правима.⁷

Декларација из 1959. године садржала је преамбулу и десет принципа. Међутим, иако су принципи садржани у Декларацији из 1959. године од несумњивог значаја за област права детета, ни то није било довољно да овај документ добије обавезујући карактер. Тек након тридесет година од доношења Декларације из 1959. године, потреба за доношењем једног свеобухватног документа о правима детета резултирала је доношењем КПД.⁸

КПД је најприхваћенији међународни документ о правима детета, који је ратификовала и Република Србија (у даљем тексту Србија)⁹. КПД се састоји из преамбуле и три дела, при чему се нека права из КПД сматрају општим принципима, а то су право на недискриминацију, право на поштовање најбољег интереса детета, право на живот, опстанак и развој, као и поштовање мишљења детета. Устав Републике Србије (у даљем тексту Устав)¹⁰ прописује да су општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују¹¹, што у конкретном случају значи да ће се у Републици Србији непосредно применити општи принципи установљени КПД на сва питања из области права детета. За предмет овог рада од посебног су значаја принцип најбољег интереса детета и принцип поштовања мишљења детета, о којима ће у реферату рада бити више речи.

Недуго након доношења КПД, под окриљем Савета Европе донета је Европска конвенција о остваривању дечјих права (у даљем тексту ЕК о дечијим правима)¹². Попут КПД, и ЕК о дечијим правима се примењује на децу која нису навршила 18. година, с тим да КПД у свом првом члану наводи и могућност да дете пре навршене 18. године

⁶ Декларација о правима детета, усвојена Резолуцијом 1386 (XIV) Генералне скупштине УН, 10.12.1959.

⁷ Н. Вучковић Шаховић, Н. Петрушић, *Права детета*, Ниш, 2015, стр. 44.

⁸ КПД донета је 20. новембра 1989. године.

⁹ Закон о ратификацији Конвенције о правима детета, „Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 15/1990 и „Сл. лист СРЈ – Међународни уговори”, бр. 4/96 и 2/97.

¹⁰ Устав Републике Србије ("Службени гласник РС", бр. 98/2006 и 115/2021).

¹¹ Чл. 16 ст. 2 Устава.

¹² Ова конвенција је донета 25.1.1996. године.

стекне пунолетство по закону државе уговорнице. Такође, иако је КПД установила принцип поштовања мишљења детета као свој општи принцип, његова конкретизација у судским и административним поступцима је остварена кроз ЕК о дечијим правима. ЕК о дечијим правима дефинише следећа процесна права: право на информисаност и изражавање сопствених погледа у поступку (чл. 3), право да тражи именовање специјалног представника (чл. 4) и тзв. друга процесна права – право да затражи помоћ одговарајуће особе по свом избору која би помогла да изразе своје мишљење, право детета да само или посредством других особа или тела затражи именовање одвојеног представника, у одговарајућим случајевима правника, право да именују сопственог представника и право да остваре нека или сва права у таквом поступку (чл. 5).¹³ Ова конвенција је предмет критика будући да предвиђа да се већина предвиђених процесних права односи на децу за коју национално право сматра да су довољно способна за разумевање, чиме се омогућава да национални закони поставе високу старосну границу за њихово остваривање.¹⁴

Европска конвенција о признању и извршењу одлука о старању и успостављању поновног односа старања (у даљем тексту Луксембуршка конвенција) је донета под окриљем Савета Европе 20.5.1980. године. Србија је ратификовала ову конвенцију.¹⁵ Циљ Луксембуршке конвенције је унапређење међудржавне сарадње ради ефикаснијег признања и извршења одлука о старању о деци и обезбеђивања поновног успостављања односа старања у случајевима прекограничног премештања детета. Њен практични значај је у извесној мери умањен доношењем Конвенције о отмици деце, мада се истиче да постоје одређене правне ситуације у којима Луксембуршка конвенција пружа бољу заштиту.¹⁶

Конвенција о отмици деце има за циљ да обезбеди повратак незаконито одведене или задржане деце у некој од земаља уговорница и да обезбеди да се права на старање и виђање са дететом по закону једне државе уговорнице стварно поштују у другој држави уговорници. Механизам за повратак незаконито одведене или задржане деце функционише тако што лице које сматра да му је одвођењем или задржавањем детета

¹³ А. Тасић, *op. cit.*, стр. 13.

¹⁴ М. Freeman, *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child, Article 3 – The Best Interests of the Child*, Leiden, 2007, p. 23.

¹⁵ Закон о потврђивању Европске конвенције о признању и извршењу одлука о старању и успостављању поновног односа старања, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, 1/01.

¹⁶ Т. Buck, *International Child Law*, London, 2005, pp. 123-124.

повређено право на старање подноси захтев за повратак детета о коме одлучују судови у држави у коју је дете доведено (тзв. држави уточишта). Судови државе уточишта не смеју одлучивати о меритуму права на старање све до евентуалног одбијања захтева за повратак.¹⁷ У међувремену се покренути поступак за одлучивање у меритуму мора обавезно прекинути.¹⁸ За разлику од КПД која се, како смо већ навеле, примењује на особе млађе од осамнаест година живота, осим уколико се пунолетство по закону државе уговорнице не стиче раније, Конвенција о отмици деце се примењује само на децу млађу од шеснаест година. Сматра се најуспешнијом конвенцијом донетом у области породичног права од стране Хашке конференције за међународно приватно право, имајући у виду број држава потписница.¹⁹

Дана 3. марта 2004. године у Србији ступила је на снагу Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода. Европска конвенција је међународни уговор о људским правима, који се склапају између држава у корист индивидуалних корисника (бенефицијара), односно људи који су у надлежности држава уговорница.²⁰ Европска конвенција је као свој стални орган установила Европски суд за заштиту људских права. Дакле, ратификацијом Европске конвенције сва лица која сматрају да им је Србија повредила одређено право зајемчено Европском конвенцијом, имају могућност обраћања Европском суду, уколико су испуњени услови за подношење представке (исцрпљеност свих унутрашњих правних лекова у складу са општепризнатим начелима међународног права и подношење представки у року од 4 месеца од дана када је поводом конкретног предмета донета правноснажна одлука).²¹ У складу са одредбом члана 1 Европске конвенције, која прописује да се права и слободе утврђене овом конвенцијом јемче свима, произилази да се иста односи и на дете, као носиоца права у смислу међународне заштите људских права. Наведено потврђује бројна пракса Европског суда, у којој је подносилац представке дете. Међутим, пракса Европског суда није уједначена

¹⁷ С. Марјановић, *Међународна отмица деце – новине у међународном приватном праву Србије*, Ниш, 2017, *Тематски зборник Правног факултета у Нишу Заштита људских и мањинских права у Европском правном простору*, књига седма, стр. 132.

¹⁸ С. Марјановић, И. Симоновић, *Двострука отмица деце – нове недоумице у међународном приватном праву Републике Србије*, Ниш, 2023, *Тематски зборник Правног факултета у Нишу Заштита људских и мањинских права у Европском правном простору*, књига дванаеста, стр. 142.

¹⁹ R. Schuz, *The Hague Child Abduction Convention: A Critical Analysis*, Portland, 2013, p.1.

²⁰ М. Настић, *Уставноправни значај Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у Уставном систему Републике Србије*, Ниш, 2009, *Право Републике Србије и право Европске Уније – стање и перспективе – Зборник радова*, стр. 500.

²¹ З. Ваван, *Извршење судских одлука из односа родитеља и деце*, докторска дисертација, Београд, 2019, стр. 36.

у свим случајевима у којима је подносилац представке дете (преко одговарајућег представника на основу чл. 34 Европске конвенције), те тако, у појединим предметима, приликом доношења одлуке Европски суд упућује на КПД, као рецимо, у предмету *T. v. United Kingdom* у вези са повредом права на правично суђење.²² О поступању Европског суда у предметима који се тичу детета, сходно члановима 6 и 8 Европске конвенције, биће више речи у наставку рада.

2.2. Права детета у најважнијим националним документима

Устав Републике Србије је донет 2006. године, и он је основни извор права у којем се налазе најважније норме државног и правног поретка.²³ Као највиши правни акт Србије, Устав садржи одредбе које се директно тичу права детета. Деца уживају људска права примерено свом узрасту и душевној зрелости (члан 64 став 1). Свако дете има право на лично име, упис у матичну књигу рођених, право да сазна своје порекло и право да очува свој идентитет (члан 64 став 2). Деца су заштићена од психичког, физичког, економског и сваког другог искоришћавања или злоупотребавања (члан 64 став 3). Деца рођена изван брака имају једнака права као деца рођена у браку (члан 64 став 4). Права детета и њихова заштита уређују се законом (члан 64 став 5). Такође, Устав садржи одредбу која се односи на права и дужности родитеља. Родитељи имају право и дужност да издржавају, васпитавају и образују своју децу, и у томе су равноправни (члан 65 став 1). Сва или поједина права могу једном или обома родитељима бити одузета или ограничена само одлуком суда, ако је то у најбољем интересу детета, у складу са законом (члан 65 став 2).

Општи принципи КПД нису изричито прокламовани и као уставни принципи, али су неки од ових принципа садржани у Уставу. Тако се, на пример, принцип најбољег интереса детета помиње у одредби члана 65 став 2.²⁴ Док се право на партиципацију, односно уважавање мишљења детета, које је важно за предмет овог рада, не помиње у Уставу. Када је судска одлука којом је одлучено о праву родитеља из члана 65 став 1 Устава остала неизвршена, односно када није извршена у дужем периоду, Уставни суд

²² О. Јовић-Прлаиновић, Унапређење права детета – актуелна питања, Београд, 2023, *Међународни правни односи и правда – Зборник радова 36. Сусрета Копачичке школе природног права Слободан Перовић*, стр. 607.

²³ Д. Стојановић, *Уставно право (нето издање)*, Ниш, 2014, Правни факултет у Нишу, Центар за публикације, стр. 31.

²⁴ Н. Вучковић Шаховић, Н. Петрушић, *op. cit.*, стр. 67.

испитује да ли су органи извршног поступка, узимајући у обзир околности конкретног случаја, предузели све мере које су им на располагању како би родитељи остварили своја права.²⁵ О поступању Уставног суда у предметима који се тичу детета биће више речи у наставку рада.

Како је већ у раду наведено, Устав прописује да се права детета и њихова заштита уређују законом. Међутим, посебан закон који уређује права детета у Републици Србији још увек није донет. У Извештају о стању права детета у Републици Србији (2017-2023.)²⁶ наводи се да је Комитет након разматрања Другог и Трећег периодичног извештаја о примени КПД у Србији у фебруару 2017. године усвојио закључна разматрања у којима је указао на своју ранију препоруку за доношењем свеобухватног Закона о деци.

Нацрт Закона о правима детета и Заштитнику права детета (у даљем тексту Нацрт Закона о деци)²⁷ је прошао фазу јавне расправе у јуну 2019. године, али до дана писања овог рада није ступио на снагу. Нацрт Закона о деци имплементира одредбе КПД у национално законодавство, при чему посебно афирмише опште принципе КПД. Поред тога, овај Нацрт Закона о деци дефинише дете као свако људско биће од рођења до навршених осамнаест година живота, с тим да особа млађа од 18 година задржава статус детета и остварује права по овом закону без обзира на стицање посебних права и обавеза на основу других закона и одлука надлежних органа, увек када је то у његовом/њеном најбољем интересу (члан 4). Ова законска одредба је значајна у контексту судске и законске еманципације, с обзиром на њен утицај на правни положај детета које је постало родитељ, односно закључило брак.

Нацрт Закона о деци представља нормативни одговор на препоруку Комитета у вези са успостављањем посебног органа који ће се бавити правима детета – Заштитника права детета, који је, између осталог, овлашћен да прима, разматра и поступа по притужбама које се односе на повреду права детета. На овај начин Националне независне институције за остварење и заштиту људских права у Србији (Заштитник грађана, Повереница за заштиту равноправности и Повереник за информације од јавног

²⁵ Н. Бодирога, *Грађанско процесно право*, Београд, 2025, Службени гласник, стр. 38.

²⁶ <https://zadecu.org/wp-content/uploads/2024/03/izvestaj-prava-deteta-2017-2023-compressed-1.pdf> стр. 9, преузето 25.2.2026.

²⁷ <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/070619/070619-vest15.html> преузето 26.2.2026.

значаја и заштиту података о личности) добијају још један независни и самостални државни орган усмерен ка остваривању и заштити права детета.

Породични закон²⁸ (у даљем тексту ПЗ) из 2005. године је први корак Републике Србије у имплементацији КПД. Док Србија не донесе посебан закон о правима детета, ПЗ се сматра „основним“ законом за остваривање и заштиту права детета. ПЗ користи термин „дете“ за сва лица која нису навршила 18. годину живота. Међутим, у одредби члана 64, која се односи на пословну способност детета, препознаје и термин „млађи малолетник“, кога користи за лице које није навршило 14. годину живота, као и термин „старији малолетник“, кога користи за лице које је навршило 14. годину живота. Овим законом је нормативно уређен корпус права детета у домену породичних односа, која су утврђена као његова самостална лична права, а не као права изведена из дужности родитеља.²⁹ Наиме, право родитеља трансформисано је у дужност старања о детету, тако да језгро родитељског права чине дужности родитеља, а права која им законодавац признаје у функцији су испуњавања родитељских дужности, које су прописане с циљем да омогуће оптималан физички, морални и интелектуални развој детета у породичној средини, како би се, у крајњој линији, дете оспособило да буде здрав, успешан и користан члан друштва.³⁰

Десети део ПЗ се односи на поступке у вези са породичним односима, у које спадају: поступак у брачном спору, поступак у спору о материнству и очинству, поступак у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права, поступак у спору за поништење усвојења, поступак у спору за издржавање и поступак у спору за заштиту од насиља у породици. За предмет овог рада важан је поступак у спору за вршење родитељског права и поступак у спору за заштиту права детета ради одржавања личних односа са дететом.

²⁸ Породични закон, Службени гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015.

²⁹ Н. Вучковић Шаховић, Н. Петрушић, *op. cit.*, стр. 68.

³⁰ М. Драшкић, *Породично право и права детета*, Београд, 2011, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 287.

3. ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК О ПОВЕРАВАЊУ ДЕТЕТА И ОДРЖАВАЊУ ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ

3.1. Вршење родитељског права

Позитивноправни прописи у Србији нам не дају дефиницију породице. Као најважнија институција друштва, породица представља чинилац који пресудно утиче на формирање личности детета, његов социјални, васпитни, образовни, морални, али и сваки други развој.³¹ Правно уређење породичних односа дуго се заснивало на традиционалном концепту породице, као заједнице која обухвата партнере различитих полова, који у браку добијају децу.³² До доношења међународних аката који прокламују права детета, правна регулација породичних односа се углавном сводила на права и дужности родитеља према деци, све док није уочена и дефинисана њихова корелативна веза са правима детета.³³

Одредбом члана 67 ПЗ, родитељско право је изведено из дужности родитеља и постоји само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета. Родитељско право припада мајци и оцу заједно. Родитељи су равноправни у вршењу родитељског права (чл. 7 ст. 1 и 2 ПЗ). Вршење родитељског права подразумева активан став и ангажовање, што је у нашем, али и у другим модерним законодавствима, изражено не само кроз одређивање права родитеља као дужности родитеља, већ и кроз потврђивање првенствене одговорности родитеља за подизање и развој детета.³⁴ Поједини аутори истичу да је родитељско право по свом карактеру „право– функција“, да се, у суштини, састоји од родитељских обавеза и одговорности, те да је његова кључна карактеристика то да се врши у интересу трећег лица – детета, а не у интересу титулара права – родитеља.³⁵ Родитељско право је изведено из дужности родитеља, али

31 С. Ћорац, *Права детета у Републици Србији и специфичности поступка њихове заштите*, Београд, 2010, *Анали Правног факултета у Београду: тромесечни часопис за правне и друштвене науке*, стр. 402.

32 Д. Јанићијевић, *Улога Европског суда за људска права у признавању истополних заједница*, Ниш, 2021, *Тематски зборник радова Правног факултета у Нишу Одговорност у правном и друштвеном контексту* стр. 137.

33 З. Ваван, *Поступци извршења у оквиру односа између родитеља и деце – историјски осврт*, Београд, 2024, *Зборник радова са Саветовања правника*, стр. 241.

34 Р. Вујовић, *Поступак за лишење родитељског права*, докторска дисертација, Ниш, 2017, Правни факултет у Нишу, стр. 3.

35 З. Поњавић, *Уговорно вршење родитељског права*, Београд, 2008, *Правни живот*, број 10/2008, стр. 237.

родитељска права нису у корелацији са дужностима детета.³⁶ Из садржине родитељског права не произилазе обавезе детета према родитељима, због његове малолетности и неспособности за самосталан живот.³⁷

Родитељско право се може поверити родитељима у режиму заједничког или самосталног вршења родитељског права, при чему се модалитет вршења родитељског права одређује сходно ПЗ, али је потребно посебну пажњу обратити на мишљење детета, као и на дететов најбољи интерес.

Заједничко вршење родитељског права постоји у два случаја: 1) када родитељи воде заједнички живот; 2) када не воде заједнички живот ако су закључили споразум о заједничком вршењу родитељског права, а суд је проценио да је он у најбољем интересу детета.³⁸ Приликом сачињавања писаног споразума, родитељи су слободни да се договоре о свим питањима који се тичу детета на начин који одговара конкретној ситуацији, с тим да је постављено ограничење у погледу пребивалишта детета, те су родитељи у обавези да постигну споразум о томе шта ће се сматрати пребивалиштем детета.³⁹

Родитељ самостално врши родитељско право у следећим случајевима: 1) када је други родитељ непознат, или је умро, или је потпуно лишен родитељског права односно пословне способности; 2) када само он живи са дететом, а суд још није донео одлуку о вршењу родитељског права; 3) на основу одлуке суда када родитељи не воде заједнички живот, а нису закључили споразум о вршењу родитељског права; 4) на основу одлуке суда када родитељи не воде заједнички живот, а закључили су споразум о заједничком или самосталном вршењу родитељског права, али суд процени да тај споразум није у најбољем интересу детета; 5) на основу одлуке суда када родитељи не воде заједнички живот ако закључе споразум о самосталном вршењу родитељског права и ако суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета.⁴⁰

36 И. Бабић, *Коментар Породичног закона – треће допуњено издање*, Београд, 2024, Службени гласник, стр. 232.

37 М. Драшкић, *Породично право и права детета*, Београд, 2007, Правни факултет Универзитета у Београду и Службени гласник, стр. 278.

38 Члан 75 ПЗ.

39 Г. Ковачек Станић, С. Самарџић, М. Ковачевић, *Развод брака и заједничко родитељско старање као последица развода брака у теорији и пракси*, Нови Сад, 2017, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, vol. 51, бр. 4, стр. 1291.

40 Чл. 77 ПЗ.

Споразум о самосталном вршењу родитељског права обухвата споразум родитеља о поверавању заједничког детета једном родитељу, споразум о висини доприноса за издржавање детета од другог родитеља и споразум о начину одржавања личних односа детета са другим родитељем. Споразумом о самосталном вршењу родитељског права преноси се вршење родитељског права на оног родитеља коме је дете поверено. Родитељ који не врши родитељско право има право и дужност да издржава дете, да са дететом одржава личне односе и да о питањима која битно утичу на живот детета одлучује заједнички и споразумно са родитељем који врши родитељско право. Питањима која битно утичу на живот детета, у смислу овог закона, сматрају се нарочито: образовање детета, предузимање већих медицинских захвата над дететом, промена пребивалишта детета и располагање имовином детета велике вредности.⁴¹

3.2. Поступак у парницама за вршење родитељског права

Ради покретања поступка за заштиту свог права и у поступку за вршење односно лишење родитељског права, дете може поднети: 1) тужбу за заштиту свог права (чл. 263 ПЗ); 2) тужбу за вршење родитељског права (чл. 264 ст. 1 ПЗ); 3) тужбу за потпуно или делимично лишење родитељског права (чл. 264 ст. 2 ПЗ); и 4) тужбу за враћање родитељског права (чл. 264 ст. 4 ПЗ). Дете са навршених 15. година живота, а које је способно за расуђивање, има право: а. да одлучи са којим ће родитељем живети (чл. 60 ст. 4 ПЗ); б. да одлучи о одржавању личних односа с родитељем са којим не живи (чл. 61 ст. 4 ПЗ). Сходно наведеном, у оквиру посебних пословних способности, дете има парничну способност у парници за вршење родитељског права, уколико је навршило 15. годину живота, а способно је за расуђивање. Такође, дете које је навршило 15. годину живота, уколико је способно за расуђивање, има постулативну способност, те може само без заступника предузимати радње у поступку за вршење родитељског права, осим у поступку по ванредним правним лековима.⁴²

41 Чл. 78 ПЗ.

42 С. Анђелковић, Процесни положај детета у парницама за вршење родитељског права у пракси Основног суда у Нишу, мастер рад, Ниш, 2017, Правни факултет у Нишу, стр. 14.

У парницама за вршење родитељског права стварно је надлежан суд опште надлежности, и то у првом степену основни суд⁴³, док ће у другом степену одлучивати апелациони суд⁴⁴.

Сходно одредби члана 191 Закона о парничном поступку (у даљем тексту ЗПП)⁴⁵, парнични поступак за вршење родитељског права се покреће тужбом, коју могу поднети дете, родитељи детета и орган старатељства⁴⁶. Такође, треба истаћи да и сам суд може *ex officio* да одлучи о вршењу родитељског права у бракоразводној парници, уколико је странка пропустила да у иницијалној радњи, којом је покренула бракоразводни поступак, истакне захтев за уређивање начина вршења родитељског права.⁴⁷

Даном почетка примене ПЗ престале су да важе одредбе Главе пете (Вршење и лишење родитељског права) Закона о ванпарничном поступку⁴⁸. Законодавац се определио за парницу, као метод заштите у овој правној ствари, иако је дугогодишња пракса указивала да се потреба за овим видом правне заштите остварује у ванпарничном поступку, према правилима ванпарничног процесног права. Нормативно решење предвиђа да се поступак за вршење родитељског права покреће искључиво тужбом, чак иако међу родитељима не постоји спор у погледу вршења родитељског права, што прави јасну разлику између овог поступка и поступка за споразумни развод брака, у коме такође нема спора, а који се покреће предлогом. Наведено је посебно важно за ванбрачне партнере, с обзиром да родитељи који су у браку у оквиру споразума о разводу брака, прилажу и споразум о вршењу родитељског права, те иако је спор између ванбрачних партнера фиктиван, парница која се води је стварна и на њу се примењују одговарајућа правила.⁴⁹

Дете може поднети тужбу у поступку за вршење родитељског права пред судом опште месне надлежности или пред судом на чијем подручју оно има пребивалиште, односно боравиште.⁵⁰

43 Чл. 24 ст. 2 Закона о уређењу судова (Службени гласник РС бр. 10/2023).

44 Чл. 26 ст. 1 тач. 3 Закона о уређењу судова.

45 Закон о парничном поступку. Службени гласник РС. Бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014.

46 Чл. 264 ПЗ.

47 С. Анђелковић, *op. cit.*, стр. 8.

48 Закон о ванпарничном поступку („Службени гласник СРС“, бр. 25/82 и 48/88 и „Службени гласник РС“, бр. 46/95, 18/05, 85/12, 45/13, 55/14, 6/15 и 106/15).

49 А. Тасић, *op. cit.*, стр. 24.

50 Чл. 261 ПЗ.

Поступак у парницама за вршење родитељског права је хитан, те се тужба не доставља туженом на одговор.⁵¹ Имајући у виду да је поступак у парницама за вршење родитељског права поступак у коме се задира у интимне сфере једне породице, као и имајући у виду најбољи интерес детета, јавност је у овом поступку искључена⁵². Поступак ће се спровести на највише два рочишта.⁵³

Пре него што донесе одлуку о вршењу родитељског права, суд је дужан да затражи налаз и стручно мишљење од органа старатељства, породичног саветовалишта или друге установе специјализоване за посредовање у породичним односима.⁵⁴ Међутим, налаз и стручно мишљење органа старатељства у парници ради вршења родитељског права је непотпун уколико нису испитане прилике оба родитеља и стога када су због различитог пребивалишта за родитеље надлежна два органа старатељства, суд ће затражити заједнички налаз и стручно мишљење о подобности родитеља за вршење родитељског права, или пак само одвојена мишљења.⁵⁵

У поступку за вршење родитељског права не може се изрећи пресуда због пропуштања, нити пресуда на основу признања или одрицања. У поступку за вршење родитељског права странке не могу да закључе судско поравнање.⁵⁶ Ово решење законодавца представља ограничење начела диспозитивности, али је и у вези са истражним начелом⁵⁷, које се има применити само у контрадикторној главној расправи, а не када се, у складу са општим правилима ЗПП, доноси пресуда због пропуштања, пресуда на основу признања или одрицања. Уколико би суд у овим парницама донео пресуду због пропуштања, пресуду на основу признања или одрицања, учинио би апсолутно битну повреду одредаба парничног поступка.⁵⁸

⁵¹ Чл. 204 ПЗ.

⁵² Чл. 206 ст. 1.

⁵³ Чл. 204 ст. 3 ПЗ.

⁵⁴ Чл. 270 ПЗ.

⁵⁵ Решење Окружног суда у Ваљеву, Гж. 2 14/2006 од 6.9.2006. године.

⁵⁶ Чл. 271 ПЗ.

⁵⁷ Чл. 205 ПЗ.

⁵⁸ И. Бабић, *оп. cit.*, стр. 764-765.

3.3. Поступак у парницама које се тичу одржавања личног односа између детета и родитеља који не врши родитељско право

Заштита права на одржавање личних односа детета са родитељем који не врши родитељско право одвија се у парничном поступку за заштиту права детета, којим се штите сва дечија права која се не штите у неком другом посебном поступку.⁵⁹

Дете има право да одржава личне односе са родитељем са којим не живи.⁶⁰ Не постоји сагласност у погледу питања ко је титулар цитираног права, те дилема - да ли је реч преваходно о праву детета које ужива посебну заштиту у складу са начелом најбољег интереса детета, или о праву родитеља које произлази из родитељског права и дужности, значајно утиче на положај детета у поступцима који се тичу одржавања личног односа између детета и родитеља који не врши родитељско право. Иако у теорији права преовладава мишљење да је право на одржавање односа са родитељем са којим дете не живи искључиво право детета, у пракси се то ипак може тешко замислити, ако се као конститутивни чиниоци контакта јављају (и) родитељи. То би значило да су родитељи извршиоци интереса детета, без сопствених вредности, ставова, жеља.⁶¹

По својој природи, право на одржавање контакта претпоставља планирано виђање, заједничко провођење дневних, недељних или дужих раздобља, међусобне посете, изласке, излете, викенде, празнике, школске распусте и сл.⁶² Међутим, родитељи често кроз споразум о самосталном вршењу родитељског права предвиде да ће начин одржавања личних односа детета са родитељем са којим не живи бити: „по договору, у складу са могућностима детета.“. Осим што се предвиђање оваквог начина одржавања личних односа не саветује из практичних разлога, с обзиром на то да у будућности може доћи до промене бројних околности на страни родитеља, које могу утицати на (не)могућност договора родитеља о начину одржавања личних односа детета са родитељем са којим не живи, такав начин не би требало ни да се прихвати од стране

⁵⁹ А. Тасић, Право детета на одржавање контаката са члановима породице и блиским лицима са посебним освртом на законодавство Републике Србије, Бања Лука, 2020, *Правна ријеч бр. 62*, стр. 475.

⁶⁰ Чл. 61 ст. 1 ПЗ.

⁶¹ У. Новаковић, *Право на поштовање породичног живота*, докторска дисертација, Београд, 2015, стр. 258.

⁶² О. Јовић, Право детета на контакт са родитељем са којим не живи, Сарајево, 2012, *Зборник радова Права дјетета и равноправност полова – између нормативног и стварног*, стр. 108.

судова.⁶³ Такође, овакво решење је супротно одредбама ЗПП према којима тужбени захтев и изрека пресуде морају бити одређени.⁶⁴

Право на одржавање личних односа је ранијим Законом о браку и породичним односима⁶⁵ било уређено само кроз однос детета и родитеља, међутим, ово право данас не треба само сагледати у погледу родитеља, већ и у погледу других блиских сродника. Све чешће један од родитеља, најчешће онај који живи са дететом после развода брака или смрти другог родитеља, оспорава право бабе и деде на личне односе, па су овакве ситуације добиле судски епилог.⁶⁶ Илустративна је пресуда Врховног суда у којој се наводи да иако је одржавање личних односа са сродницима по изричитој законској одредби право детета, судови омогућавају сродницима да поднесу тужбу јер би се могло десити да би то право детету било ускраћено када би активну легитимацију за подношење тужбе имало дете, с обзиром да би тужбу у његово име требало да поднесе родитељ који врши родитељско право, а тај родитељ је по правилу лице које спречава одржавање личних односа детета са другим сродницима.⁶⁷

4. ИЗВРШЕЊЕ ОДЛУКА О ПРЕДАЈИ ДЕТЕТА И ИЗВРШЕЊЕ РАДИ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ

4.1. Извршна исправа у поступку извршења одлука о предаји детета

У теорији извршног процесног права заступљено је становиште да извршни поступак представља самостални поступак који не зависи од претходно вођеног парничног, ванпарничног или другог адхезионог поступка⁶⁸. На такав закључак упућује чињеница да се извршни поступак не спроводи по аутоматизму, увек када лице коме је наложено испуњење неког потраживања добровољно не испуни ту своју обавезу, већ само ако овлашћено лице затражи принудно извршење.⁶⁹ Поступак извршења ради

⁶³ Ј. Пламенац, Право детета на одржавање односа са родитељем са којим не живи, Београд, 2023, *Међународни правни односи и правда: Зборник радова 36. сусрета Копаоничке школе природног права, Том 1*, стр. 640.

⁶⁴ Чл. 192 ст. 1 ЗПП

⁶⁵ Закон о браку и породичним односима (Сл. гласник бр. 22/80, 24/84, 11/88, + 22/93, 25/93, 35/94, 46/95, 29/01).

⁶⁶ З. Поњавић, Породична права бабе и деде према унуцима, Ниш, 2015, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, стр. 540.

⁶⁷ Сентенца из пресуде Врховног суда Рев. 14357/2023 од 31.08.2023. године.

⁶⁸ Г. Станковић, *Грађанско процесно право, II свеска, Ванпарнично и извршно процесно право*, Ниш, 2007, стр. 129.

⁶⁹ Н. Петрушић, *Грађанско процесно право – парнично процесно право*, Ниш, 2024, Правни факултет у Нишу, стр. 38.

предаје детета или ради одржавања личних односа са дететом је у највећем броју случајева условљен претходним вођењем парничног поступка о вршењу родитељског права или одржавању личних односа са дететом, чија је судска одлука основ за покретање извршног поступка, уколико се по наведеној одлуци не поступа.

Најзначајнију категорију извршних исправа на основу којих се покреће поступак извршења ради предаје детета или одржавања личних односа са дететом представљају пресуде донете у поступку за вршење родитељског права. ПЗ предвиђа да, уколико родитељи нису закључили споразум о вршењу родитељског права или суд процени да њихов споразум није у најбољем интересу детета, одлуку о поверавању заједничког детета једном родитељу, о висини доприноса за издржавање од стране другог родитеља и о начину одржавања личних односа детета са другим родитељем доноси суд. Када суд донесе одлуку о заједничком или самосталном вршењу родитељског права, а дете се не налази код родитеља који треба да врши родитељско право, суд ће наредити да се дете одмах преда родитељу који треба да врши родитељско право.⁷⁰ Одлуку о вршењу родитељског права суд не доноси само у поступку у коме је то искључиви предмет парнице. О овом питању је суд дужан да одлучи и у брачном спору⁷¹, као и у спору о материнству и очинству.⁷²

Посебну пажњу у овом делу треба посветити привременим мерама у парницама о вршењу родитељског права, односно решењима о њиховом одређивању. ПЗ не садржи посебне одредбе о одређивању привремених мера, те се оне у овим споровима одређују на основу одредаба Закона о извршењу и обезбеђењу⁷³ (у даљем тексту ЗИО), при чему је њихова сврха да се привремено уреди спорни однос како би се спречила употреба силе или настанак ненадокнадиве штете.⁷⁴ Суд би требало да има слободу приликом њиховог изрицања, нарочито када је у питању заштита интереса деце и породице.⁷⁵ Указује се да

70 Чл. 272 ст. 2 и 3 ПЗ.

71 Чл. 226 ст. 1 ПЗ.

72 Чл. 260 ст. 1 ПЗ.

⁷³ Закон о извршењу и обезбеђењу ("Сл. гласник РС", бр. 106/2015, 106/2016 - аутентично тумачење, 113/2017 - аутентично тумачење, 54/2019, 9/2020 - аутентично тумачење, 10/2023 - др. закон и 91/2025).

⁷⁴ Сентенца из решења Вишег суда у Новом Саду посл. бр. Гж2. 24/14 од 21.5.2014. године којим је потврђено решење Основног суда у Новом Саду посл. бр. П2. 3235/13 од 11.4.2014. године, доступно на <http://bilten.osns.rs/presuda/sentenca?url=privremena-mera-porodicni-odnosi> приступљено дана 2.12.2025.

⁷⁵ З. Ваван, Претходне и привремене мере као средства обезбеђења у поступцима извршења одлука из породичних односа, Београд, 2025, *Зборник радова Саветовање о актуелним и спорним питањима савременог права*, Савез удружења правника, стр. 76.

се привремене мере у овим споровима доносе тако често да више могу да се посматрају као правило, него као изузетак.⁷⁶

Одредбом чл. 422 ст. 1 ЗИО је прописано да решење о обезбеђењу (самим тим и решење о одређивању привремене мере) има дејство решења о извршењу и да се извршава пре његове правноснажности. Чињеница да ЗИО не регулише посебно привремене мере у овој врсти спорова ствара одређене правне празнине. У том смислу је илустративан поступак након одређивања привремене мере који је описан у образложењу одлуке Уставног суда у предмету Уж-16492/2021, а чија садржина је наведена у делу овог рада који обрађује праксу овог суда. Наиме, након што је решење о привременој мери, којим је наложена предаја детета до правноснажног окончања поступка, остало неизвршено, поднет је предлог за извршење ове привремене мере. Међутим, исти је правноснажно одбијен са образложењем да означено решење не може представљати основ за подношење предлога за извршење, већ да је предлагач требало да тражи од поступајућег парничног суда да спроведе предметно решење. Стога се поставља питање функционалне надлежности суда за спровођење извршења ради предаје детета или одржавања личних односа са дететом када су ове радње одређене решењем о привременој мери. Решење о привременој мери има једнако дејство, као и решење о извршењу, те нема потребе подносити предлог за његово извршење. Ипак, сматрамо да је целисходније да извршење привремене мере спроводи извршни судија основног суда, који иначе спроводи извршење пресуда исте садржине, у односу на парничног судију који поступа у породичној материји, који је наведено решење донео, и који са материјом извршног поступка нема непосредан додир. Такође, занимљиво је напоменути да се у пракси извршног одељења Основног суда у Нишу доноси закључак којим се одређује спровођење решења о привременој мери⁷⁷, за разлику од других извршних исправа када се доноси решење о извршењу, а ово из разлога што решење о привременој мери има дејство решења о извршењу.

⁷⁶ Д. Марчетић, С. Марјановић, Привремене мере у породичном праву које се односе на поверавање деце, уређење личних односа и насиље у породици, *Прописи у пракси, Инг-про*, 11/2023, стр. 25.

⁷⁷ Закључак И. 12/23 Основног суда у Нишу од 12.1.2023. године којим се одређује спровођење решења о привременој мери те се налаже извршном дужнику да одмах по пријему овог закључка омогући контакте извршног повериоца са мал. дететом. Уколико извршни дужник не поступи на напред наведени начин, суд ће у складу са чланом 131 ЗИО изрећи новчану казну, чије ће се извршење у увећаном износу понављати до поступања извршног дужника.

Посебну категорију извршних исправа представљају одлуке домаћег суда које се доносе по захтевима поднетим на основу раније поменуто Конвенције о отмици деце. Конвенција о отмици деце предвиђа да су судски и управни органи држава уговорница дужни да хитно спроведу поступак повратка детета које је незаконито одведено или задржано у некој држави уговорници. У ранијој домаћој судској пракси био је споран карактер поступка и врста одлуке коју судови треба да донесу поводом захтева за хитан повратак детета, који је поднет на основу одредаба ове конвенције. Наиме, неки судови су решавали захтеве по конвенцији у парничном, неки у ванпарничном, а неки у извршном поступку.⁷⁸ Да би се превазишле недоумице у тумачењу одредаба Конвенције о отмици деце сачињена је радна верзија закона о примени конвенције у домаћем правном поретку⁷⁹. Међутим, такав закон до данас није донет. Недоумице у погледу врсте поступка су у међувремену решене у домаћој судској пракси од стране Врховног касационог суда приликом одлучивања о дозвољености ревизије у овој врсти поступка. Овај суд је 2018. године заузео став да, како посебним прописима нису уређена правила поступка пред редовним судом за примену конвенције, на основу одредаба члана 1 став 2 Закона о ванпарничном поступку⁸⁰ (у даљем тексту ЗВП), у поступку издавања налога за повратак детета треба примењивати опште одредбе ЗВП. Суд је оценио да се не ради о спору за заштиту повређеног или угроженог права, да би се непосредно могле применити одредбе ЗПП, с обзиром на одредбе члана 19 Конвенције о отмици деце која одређује правну природу налога о повратку детета, као немериторне одлуке.⁸¹ Дакле, извршна исправа у конкретном случају јесте решење суда донето у ванпарничном поступку, којим се налаже хитан повратак детета.

⁷⁸ Г. Ковачек Станић, *Породичноправни аспекти међународне, родитељске отмице деце*, Београд, 2012, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2, стр. 77.

⁷⁹ С. Самарцић, *Потребе и могућности адекватнијег тумачења Хашке конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце у случају насиља у породици*, Нови Сад, 2013, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2013, стр. 320.

⁸⁰ Закон о ванпарничном поступку ("Сл. гласник СРС", бр. 25/82 и 48/88 и "Сл. гласник РС", бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/2022).

⁸¹ Сентенца из решења Врховног касационог суда Рев 880/2017 од 11.5.2017. године, утврђена на седници Грађанског одељења од 24.4.2018. године; за новију праксу видети и решење Врховног суда Рев. 21638/2024 од 8.11.2024. године које садржи идентично образложење.

4.2. Надлежност суда

4.2.1. Стварна и функционална надлежност

О предлогу за извршење одлуке о вршењу родитељског права стварно је надлежан да одлучи основни суд. У другом степену, о изјављеној жалби против решења о извршењу одлучује виши суд.

Функционално надлежан за одлучивање о предлогу за извршење је судија појединац, док одлуку о изјављеној жалби на решење о извршењу доноси веће вишег суда од троје судија.⁸²

Главна специфичност извршног поступка у овој материји се огледа у посебном правилу о надлежности за спровођење решења о извршењу. Наиме, ЗИО садржи опште правило према коме је спровођење решења о извршењу у надлежности јавних извршитеља. Међутим, у случају извршења ових извршних исправа долази до одступања од општег правила, те ЗИО предвиђа да је суд искључиво надлежан за извршење извршних исправа у вези са породичним односима⁸³, где спадају и одлуке о вршењу родитељског права, осим у случају одлука које се тичу законског издржавања, које представљају новчано потраживање. Вероватни разлог оваквог законског решења се огледа у нарочитој друштвеној важности породице у друштву, заштите слабије странке у поступку и сложености саме правне ствари.⁸⁴ Међутим, када бисмо упоредили ефикасност спровођења поступка извршења од стране судова и јавних извршитеља, могли бисмо закључити да је спровођење извршења од стране јавних извршитеља, у односу на судове, по правилу, брже и ефикасније. С тим у вези је и чињеница да је разлог за увођење јавних извршитеља у правни систем Србије да се поступак извршења учини ефикаснијим и да се судови затрпани бројним заосталим предметима растерете.⁸⁵ До увођења јавних извршитеља, поступци извршења су трајали и по неколико година, што је у супротности са начелом хитности поступка и права на суђење у разумном року, а што је у крајњем доводило до тога да потраживање извршног повериоца у највећем броју случајева остане ненамирено. Имајући у виду наведено, остаје спорно из којих разлога

⁸² Чл. 12 ЗИО.

⁸³ Чл. 4 ст. 1 Закона о извршењу и обезбеђењу (Сл. гласник РС бр. 106/2015-3, 106/2016-4 (аутентично тумачење), 113/2017- 305 (аутентично тумачење), 54/2019-3, 9/2020-164 (аутентично тумачење), 10/2023-14 (др. закон), 91/2025-16.

⁸⁴ А. Тасић, *op. cit.*, стр. 76.

⁸⁵ В. Масникоса, *Одговорност јавног извршитеља као предузетника*, докторска дисертација, Нови Сад, 2020, стр 31.

поступак извршења одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом, као изразито осетљива правна материја, остаје у надлежности суда, у условима када суд не располаже довољно ефикасним механизмима за његово окончање у разумном року. Посебно истичемо случај *Кривошеј против Србије*, који је доспео до ЕСЈП услед чињенице да је судски извршитељ сакрио предмет у својој канцеларији у Основном суду у Нишу, а који ће у даљем делу рада бити детаљније анализиран. Такође, симптоматично је да смо током емпиријског истраживања праксе Основног суда у Нишу наишле на предмет који је две године био изгубљен у канцеларији судских извршитеља.

Поред наведеног, у српском праву остаје отворено питање - ко непосредно спроводи извршење у суду – да ли је то судија појединац или судски извршитељ. Одредбе ЗИО нам не дају одговор на то питање. Међутим, увидом у праксу Основног суда у Нишу закључујемо да „на терен“ излазе само судски извршитељи, који о току и исходу спровођења извршења ради предаје детета и одржавања личних односа са дететом обавештавају поступајућег судију. Наведено има за последицу да судија нема непосредан увид у начин спровођења извршења, већ сазнања стиче посредно, путем судског извршитеља. Процесна улога судије се, у суштини, своди на могућност заказивања рочишта, које према позитивном законодавном решењу не представља правило, већ изузетак, како би се утврдили разлози неуспешности или отежаног спровођења извршења.

Такође, уколико бисмо упоредили услове за именовање јавних извршитеља из члана 471 ЗИО са условима за именовање судских извршитеља, могле бисмо поново предност дати јавним извршитељима. Јавни извршитељ је дипломирани правник са положеним правосудним и испитом за јавног извршитеља, као и годинама искуства на пословима правне струке након положеног правосудног испита, док послове судског извршитеља обављају лица са средњошколским образовањем. Поставља се питање колико су та лица способна, спремна и заинтересована да на непосредан начин, уколико је то потребно приликом спровођења извршења на лицу места, примене одредбе ЗИО и ЗПП, с обзиром да не постоји никаква посебна припрема, обука и контрола оспособљености судских извршитеља за обављање тог веома сложеног посла, као и да

су им материјална примања веома скромна и да не зависе од ефикасности рада и броја решених предмета.⁸⁶

Поред наведеног, забрињава и чињеница да ни судије, а ни судски извршитељи који поступају у предметима предаје детета и одржавања личних односа са дететом не поседују потребно знање о правима детета. Иако ЗИО наведено изричито не прописује, сматрамо да у конкретном случају има места примени чл. 35 ст. 5 ЗПП. Одредба ЗИО о заштити најбољег интереса детета је најчвршћи аргумент за овакав став.⁸⁷

За штету коју својим радом проузрокује судија или судски извршитељ одговара Република Србија, која се од њих може регресирати, што се у пракси скоро никада не дешава⁸⁸, имајући у виду да судија одговара за штету коју је својим радом причинио, али тек ако је испољио висок степен кривице – да је штета учињена намерно⁸⁹, док за штету коју проузрокује јавни извршитељ одговара он целокупном својом имовином. Поред тога, контрола над радом јавних извршитеља је вишеструка, с обзиром да исту врше Министарство правде и Комора јавних извршитеља, које могу покренути дисциплински поступак против јавног извршитеља, што у крајњем може довести и до трајне забране обављања делатности. Посебан вид контроле је и тзв. судска контрола, која је везана за систем правних средстава и правних лекова у поступку извршења. Када је реч о судијама односно судским извршитељима, чини се да је контрола њиховог рада неделотворна, имајући у виду да о притужбама на рад истих одлучује председник суда.

На основу свега наведеног, сматрамо да треба извршном повериоцу поверити право да у предлогу за извршење изабере ко ће у поступку извршења одлуке о предаји детета и одржавању личних односа са дететом спровести извршење – суд уз посредство судских извршитеља или јавни извршитељ. Питање спровођења извршења од стране јавних извршитеља у поступцима предаје детета и одржавања личних односа са дететом биће детаљније анализирано у делу рада посвећеном Републици Румунији и Краљевини Белгији.

86 З. Ваван, Нова правничка професија у нашем праву – институт (вансудског, приватног) извршитеља, Нови Сад, 2013, *Civitas*, стр. 222.

87 Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *Коментар Закона о извршењу и обезбеђењу*, Београд, 2022, Службени гласник, стр. 1280.

88 Н. Бодирога, *op. cit.*, стр. 648.

89 А. Tasić, *Odgovornost sudije za štetu*, Split, 2025, *Zbornik radova XI. međunarodnog savjetovanja - Aktualnosti građanskog procesnog prava - nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća*, стр. 237.

4.2.2. Месна надлежност

У извршном поступку је за одлучивање о предлогу за извршење опште месно надлежан суд на чијем подручју извршни дужник има пребивалиште или боравиште, односно седиште.⁹⁰ Међутим, у поступку извршења одлука ради предаје детета или одржавања личних односа са децом ЗИО садржи и посебно правило, према коме је за одлучивање о предлогу за извршење месно надлежан суд према пребивалишту, односно боравишту или седишту странке која је поднела предлог за извршење или према пребивалишту, односно боравишту или седишту странке према којој се спроводи извршење или суд на чијем подручју се налази дете.⁹¹ Реч је о алтернативно постављеним критеријумима за одређивање месне надлежности. То значи да извршни поверилац има право да бира да ли ће предлог поднети суду према пребивалишту, боравишту или седишту извршног повериоца, странке према којој се спроводи извршење или суду на чијем се подручју налази дете.⁹²

ЗИО садржи и посебна правила о месној надлежности када је у питању спровођење извршења. Наиме, извршење принудним одузимањем детета спроводи суд на чијем се подручју дете затекне, по службеној дужности или на захтев странке која је поднела предлог за извршење.⁹³ Овакво решење је у складу са начелом целисходности поступка извршења и доприноси ефикасности спровођења извршења.⁹⁴ Поред тога, прописано је да суд надлежан за одлучивање о предлогу за извршење може одређене извршне радње поверити суду који није надлежан за спровођење извршења.⁹⁵ Потребно је истаћи да је у свим предметима извршења одлука о одржавању личних односа са родитељем који су чинили узорак истраживања праксе Основног суда у Нишу дете имало пријављено пребивалиште на адреси извршног дужника, на којој се уједно и налазило у тренутку спровођења извршења, из чега произлази да су у тим случајевима одредбе о општој месној надлежности биле подједнако применљиве, као и одредбе о посебној месној надлежности.⁹⁶

⁹⁰ Чл. 7 ЗИО.

⁹¹ Чл. 368 ст. 1 ЗИО.

⁹² Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1272; видети и образложење решења Врховног суда Рев. 237/2025 од 28.5.2025. године, доступно на интернет сајту суда.

⁹³ Чл. 368 ст. 2 ЗИО.

⁹⁴ Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1272.

⁹⁵ Чл. 368 ст. 3 ЗИО.

⁹⁶ Видети Решење Основног суда у Нишу И. 33/22 од 12.1.2022. године, Решење Основног суда у Нишу И. 123/22 од 18.3.2022. године.

4.3. Предлог за извршење

Предлог за извршење на основу извршне исправе је предлог извршног повериоца којим он тражи одређивање и спровођење извршења ради намирења потраживања утврђеног извршном исправом.⁹⁷ Предлог за извршење може поднети родитељ коме је поверено вршење родитељског права, друго лице или установа којој је дете поверено на чување и васпитавање и орган старатељства.⁹⁸ У теорији се истиче да је појам „другог лица“ у смислу наведене одредбе требало прецизније регулисати тако да обухвата усвојиоца, старатеља и хранитеља.⁹⁹ Са друге стране, орган старатељства је, по природи своје функције, овлашћен да покрене низ поступака чији је циљ заштита деце, укључујући и извршни поступак ради предаје детета.

Како је већ истакнуто у раду, дете које је навршило 15. година живота и способно је за расуђивање има парничну способност у поступцима који се односе на вршење родитељског права и одржавање личних односа са родитељем који не врши родитељско право. Полазећи од тога, сматрамо да би детету требало признати и овлашћење да самостално покрене поступак извршења ради остваривања права утврђених одлуком донетом у парничном поступку, која се тиче вршења родитељског права и одржавања личних односа са родитељем. У прилог овом ставу говори и решење прихваћено у хрватском законодавству, које ће бити предмет детаљније анализе у наставку рада.

Предлог за извршење мора садржати све елементе који су и иначе обавезни у свакој врсти извршног поступка. То су: идентификациони подаци о извршном повериоцу и извршном дужнику (прописано чланом 30 закона), назначење извршне исправе и потраживања извршног повериоца, као и други подаци који су потребни за спровођење извршења. Ипак, изузетак код ове врсте поступка извршења се огледа у томе да у предлогу за извршење ради предаје детета не мора да буде назначено средство извршења, а ако је и назначено суд није њиме везан.¹⁰⁰ На овај начин је суду остављено да оцени које је средство извршења у конкретном случају најприкладније. У истом

⁹⁷ Н. Петрушић, А. Тасић, *Грађанско процесно право – Ванпарнично и извршно процесно право (књига друга)*, Ниш, 2025, Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 141.

⁹⁸ Чл. 369 ЗИО.

⁹⁹ Н. Шаркић, М. Почуча, *Извршавање одлука у породичноправној заштити према одредбама новог Закона о извршењу и обезбеђењу Републике Србије*, Београд, 2016, *Почетак примене Закона о извршењу и обезбеђењу: зборник радова*, Глосаријум, стр. 130.

¹⁰⁰ Чл. 370 ЗИО.

смислу је прописано да суд није везан једном одређеним средством, већ да средства извршења може мењати док се извршење не оконча.¹⁰¹

4.4. Одступање од начела формалног легалитета

У појединим правним системима начело формалног легалитета је изричито прописано законом, а негде га из законских одредаба изводе правна теорија и судска пракса.¹⁰² Начело формалног легалитета највише је дошло до изражаја у извршном поступку, што је логична последица чињенице да се у извршном поступку примењује принуда ради финализовања правне заштите.¹⁰³ Међутим, за поступак извршења одлука у породичним односима карактеристично је одступање од начела формалног легалитета, будући да суд није везан ни објективним, ни субјективним границама извршне исправе.¹⁰⁴

Начело формалног легалитета подразумева да суд може спровести извршење искључиво онако како гласи извршна исправа, тј. могу се спровести само оне радње које су наведене у извршној исправи и само према лицима на које се извршна исправа односи. Ипак, суд није у потпуности везан садржином извршне исправе у овој врсти поступка, будући да ће у решењу о извршењу наложити странци према којој се спроводи извршење да дете одмах преда или преда у одређеном року, чак и онда када у извршној исправи није наложена предаја детета.¹⁰⁵ Реч је о установи проширене правноснажности, која се често помиње као изузетак од начела формалног легалитета.¹⁰⁶ Дакле, извршење се може тражити и на основу извршне исправе којом је само одлучено о томе који ће родитељ вршити родитељско право, без наложене обавезе другом лицу, код кога се дете налази, да му га преда. Овде је реч о невезаности суда објективним границама извршне исправе.

¹⁰¹ Чл. 373 ст. 3 ЗИО.

¹⁰² М. Караникић Мирић, Однос начела формалног легалитета и начела ефикасне примене права ЕУ: утврђивање неправичности уговорне одредбе у извршном поступку, Београд, 2012, *Зборник радова Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије*, књига 2, стр. 137.

¹⁰³ N. Babić, *Načela građanskog sudskog postupka u svrsi zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda*, Banja Luka, 2022, *Zbornik radova „Izazovi i perspektive razvoja pravnih sistema u XXI vijeku“*, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, стр. 291.

¹⁰⁴ Н. Бодирога, *Нови извршни поступак*, Београд, 2023, Универзитет у Београду – Правни факултет, стр. 519.

¹⁰⁵ Чл. 372 ст. 1 ЗИО.

¹⁰⁶ З. Петровић, С. Стошић, О основним начелима извршног поступка, Београд, 2016, *Право и привреда – часопис за привредноправну теорију и праксу*, Удружење правника у привреди Србије, стр. 34

Предаја детета може да се решењем о извршењу наложи и лицу на које се односи извршна исправа, лицу од чије воље зависи предаја детета и сваком другом лицу код кога се дете затекне у време доношења решења о извршењу или у току спровођења извршења.¹⁰⁷ Дакле, извршење се може спровести и према лицима која нису учествовала у поступку у коме је донета извршна исправа, а код којих се дете тренутно налази. У овом случају је реч о превазилажењу субјективних граница извршне исправе.

Осим наведеног, предвиђено је да се предлог за извршење може поднети од стране органа старатељства, које наравно није означено као извршни поверилац.¹⁰⁸

4.5. Решење о извршењу

Решење о извршењу на основу извршне исправе је решење којим се усваја захтев за извршење на основу извршне исправе и одређује извршење.¹⁰⁹ У решењу о извршењу наводе се суд, извршни поверилац и извршни дужник с идентификационим подацима (члан 30), извршна исправа, потраживање извршног повериоца, средства и предмети извршења, упутство о праву на изјављивање правног лека и други подаци који су потребни за спровођење извршења.¹¹⁰ Како смо већ у раду навеле, суд није везан предложеним средством извршења. У решењу о извршењу суд има избор да, процењујући околности конкретног случаја, наложи да се дете преда одмах или у одређеном року.¹¹¹ Када суд наложи да се дете преда без одлагања, принудном одузимању детета се приступа одмах и тада нема места примени других средстава извршења – новчаној казни и казни затвора.¹¹² Одредба чл. 372 ст. 3 ЗИО предвиђа да се налог да се дете одмах преда даје пре свега ако су угрожени живот, здравље или психофизички развој детета или је извршном исправом одређена предаја незаконито одведеног или задржаног детета ради његовог повратка у страну државу (грађанскоправна отмица деце), или поновног успостављања односа старања или виђања родитеља и детета у страни држави. Можемо закључити да се, поред случајева у којима постоји опасност по добробит детета, овај налог изриче у случајевима примене две

¹⁰⁷ Чл. 372 ст. 2 ЗИО.

¹⁰⁸ Н. Шаркић, М. Николић, Начело формалног легалитета, Београд, 2024, *Грађанско право, Зборник радова са Саветовања правника у Будви*, стр. 510.

¹⁰⁹ Н. Петрушић, А. Тасић, *op. cit.*, стр. 148.

¹¹⁰ Чл. 66 ст. 1 ЗИО.

¹¹¹ Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1281.

¹¹² *Ibid.*

раније поменуте конвенције – Конвенције о отмици деце и Европске конвенције о признању и извршењу одлука о старању и успостављању поновног односа старања.

4.6. Заштита најбољег интереса детета и уважавање мишљења детета

ЗИО изричито прописује да суд посебно води рачуна о томе да се што боље заштити интерес детета.¹¹³ Реч је о општем правном принципу заштите најбољег интереса детета, садржаном у КПД, Уставу и ПЗ. Овај принцип је конкретизован у чл. 371 ст. 2 ЗИО који предвиђа да суд може изузетно заказати рочиште, ако је то у најбољем интересу детета. Овом одредбом се одступа од општег правила из чл. 14 ЗИО према коме суд и јавни извршитељ поступају, по правилу, на основу поднесака и других писмена, али могу и да саслушају странку или учесника у поступку изван рочишта ради разјашњења појединих питања или изјашњења о предлогу странке. Са једне стране, ово законско решење се у теорији критикује због тога што ЗИО не наводи о чему би се расправљало на том рочишту, те што заказивање рочишта и достављање позива води одуговлачењу овог посебно осетљивог поступка извршења у коме сваки протек времена отежава позицију извршног повериоца и детета.¹¹⁴ Са друге стране, указује се да ће се суд определити да одржи рочиште онда када постоји могућност да се дете преда, односно одлука изврши на начин који је најмање трауматичан за дете. Такође, одржавање рочишта може имати за циљ непосредан контакт са странкама и сазнање мишљења детета и посвећивање дужне пажње том мишљењу, без обзира на немогућност извршног суда да мења извршну исправу.¹¹⁵

ПЗ прописује да дете које је способно да формира своје мишљење има право на слободно изражавања тог мишљења, као и право да благовремено добије сва обавештења која су му потребна за формирање мишљења.¹¹⁶ КПД истиче неопходност да дете које је способно да формира своје мишљење има право да слободно изнесе мишљење у свим поступцима који се тичу детета, као и да се мишљењу детета посвети дужна пажња у зависности од узраста и зрелости детета.¹¹⁷ ПЗ даље конкретизује ово право прописујући да дете које је навршило 10. годину живота може слободно и непосредно изразити своје

¹¹³ Чл. 371 ст. 1 ЗИО.

¹¹⁴ А. Тасић, *op. cit.*, стр. 78; М. Почуча, *Извршење одлука у породичним стварима*, Београд, 2018, *Четрдесет година извршног законодавства у грађанским поступцима*, *Зборник радова*, Правни факултет Универзитета Унион, стр. 273.

¹¹⁵ Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1278-1279.

¹¹⁶ Чл. 65 ст. 1 и 2 ПЗ.

¹¹⁷ Чл. 12 ст. 1 КПД.

мишљење у сваком судском и управном поступку у коме се одлучује о његовим правима.¹¹⁸ Сходно томе, извршно одељење суда приликом спровођења извршења мора посебно уважити мишљење детета и проценити његову аутентичност уз стручну помоћ психолога органа старатељства, како би предаја детета и модел одржавања личних односа са родитељем који не врши родитељско право био у складу са најбољим интересом детета. Такође, неспорно је да суд може одустати од обавезе саслушања детета, независно од тога да ли ЗИО предвиђа старосну границу, уколико би то штетило здрављу или интересима детета.¹¹⁹

Када је реч о домаћој судској пракси, илустративна је одлука Вишег суда у Новом Саду којим је укинуо првостепено решење о извршењу због неодржавања рочишта. Наиме, решењем о извршењу је обавезана извршни дужник да омогући виђање извршног повериоца са малолетном децом, старости 14 и 16 година, на начин како је то одређено правноснажном пресудом. Виши суд је сматрао да је, ради што боље заштите интереса деце, у конкретном случају било нужно заказати рочиште на ком би се деци дала могућност да слободно и непосредно изразе своје мишљење о одржавању личних односа са извршним повериоцем, поготово имајући у виду одредбу чл. 61 ст. 4 ПЗ која прописује да дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може одлучити о одржавању личних односа са родитељем са којим не живи. Стога је укинуо побијано решење и наложио првостепеном суду да у поновном поступку закаже рочиште на ком ће у сарадњи са школским психологом, односно органом старатељства, водити рачуна о интересу деце.¹²⁰ Међутим, правно обавезивање да деца увек, по сваку цену, и независно од околности случаја износе мишљење, било би супротно интересима самог детета.¹²¹

4.7. Средства извршења – новчана казна и казна затвора

ЗИО предвиђа три средства извршења, односно извршне радње, у овој врсти поступка: принудно одузимање и предају детета, новчану казну и казну затвора. Суд одређује средства извршења након што процени све околности случаја и она се могу

¹¹⁸ Чл. 65 ст. 4 ПЗ.

¹¹⁹ U. Novaković, *Pravo deteta na izražavanje mišljenja*, Sarajevo, 2012, *Zbornik radova „Prava djeteta i ravnopravnost polova – između normativnog i stvarnog“*, стр. 191.

¹²⁰ Решење Вишег суда у Новом Саду Гж-507/17 од 7.2.2017. године, доступно на <http://bilten.osns.rs/presuda/sentenca?url=odrzavanje-licnih-odnosa-sa-detetom>, преузето дана 29.12.2025.

¹²¹ М. Драшкић, *op. cit.*, стр. 243.

мењати све док се извршење не оконча. При том, ЗИО је прецизирао да се средства извршења могу одредити и спровести према лицу које противно налогу суда одбија да преда дете, лицу које отежава или спречава предају детета, лицу код кога се дете налази или лицу од чије воље зависи предаја детета.¹²²

Новчана казна се изриче и извршава према одредбама о изрицању новчане казне ради предузимања радње коју може предузети само извршни дужник. Реч је о тзв. незаменљивој радњи.¹²³ То значи да се у решењу о извршењу одређује примерени рок за предају детета и извршном дужнику изриче новчана казна ако радњу не предузме у року. Уколико извршни дужник не поступи по налогу, суд по службеној дужности доноси решење о извршењу новчане казне. Истовремено, на предлог извршног повериоца, суд доноси ново решење којим одређује нови примерени рок за предају детета и изриче нову новчану казну извршном дужнику, вишу од претходне, ако радњу не предузме у року. Ако дужник опет пропусти рок, суд по службеној дужности опет доноси решење о извршењу новчане казне и све то се понавља док извршни дужник не предузме радњу.¹²⁴ Против решења којим се изриче новчана казна се може изјавити приговор, о коме одлучује веће од троје судија основног суда. ЗИО наглашава да се новчана казна не може заменити казном затвора.¹²⁵ Дакле, она се извршава искључиво у извршном поступку према правилима о извршењу ради намирања новчаних потраживања. Када је реч о надлежности за спровођење извршења, мада ЗИО то изричито не прописује, сматра се да је надлежан јавни извршитељ имајући у виду да је реч о „јавном“ новчаном потраживању, које се уплаћује у буџет.¹²⁶

Казну затвора суд може изрећи решењем и иста траје све док се дете не преда, а најдуже до 60 дана. Претпоставка је да ће се овом средству извршења, као тежем, прибећи онда када се изрицање вишеструких новчаних казни покаже неделотворним. Затварањем се извршни дужник спречава да сакрива дете и врши отуђујући утицај на њега. Против решења о изрицању казне затвора се може изјавити приговор који одлаже њено извршење. Казна затвора се извршава према одредбама Закона о извршењу кривичних санкција, с тим што није дозвољено одлагање њеног извршења, у смислу

¹²² Чл. 373 ст. 2 ЗИО.

¹²³ Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1285.

¹²⁴ Чл. 363 ЗИО.

¹²⁵ Чл. 374 ст. 2 ЗИО.

¹²⁶ Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1285.

одредби наведеног закона.¹²⁷ Ове одредбе су у теорији критиковане, будући да суспензивно дејство приговора није у складу са захтевима овог поступка извршења који се мора спровести што је брже могуће.¹²⁸ Такође, Закон о извршењу кривичних санкција предвиђа сложена процедуру која несумњиво захтева одређени временски период, а која обухвата достављање решења суду надлежном за извршење казне, налог извршном дужнику да се у року не краћем од 8, и не дужем од 15 дана, јави на издржавање казне, те наређивање његовог довођења или издавање потернице ако за више од три дана пропусти рок за јављање.¹²⁹

4.8. Улога органа старатељства

Као што је већ речено, орган старатељства се у овом поступку извршења може јавити као извршни поверилац, будући да је увек овлашћен да поднесе предлог за извршење ради предаје детета. Ипак, значајнија је његова помоћна улога суду током спровођења извршења. Чест проблем у пракси јесте да се поступак извршења схвата само као пуко спровођење извршења одузимањем и предајом детета, што води његовој трауматизацији. Занемарује се фаза припреме извршења¹³⁰, у којој главну улогу управо треба да има орган старатељства.

Орган старатељства у овом поступку учествује преко психолога. Суд је дужан да решење о извршењу достави надлежном органу старатељства најкасније десет дана пре почетка извршења. Истиче се да је овај рок, са једне стране, дуг, имајући у виду иначе кратке рокове у поступку извршења, али, са друге стране, и кратак, када се узму у обзир све активности које је психолог органа старатељства дужан да предузме.¹³¹ Он је, наиме, дужан да утврди емоционални статус детета, начин његовог реаговања на стрес и механизме преовладавања, брзину прилагођавања на промене, емоционалне односе детета и лица са којим дете живи и лицем коме треба да буде предато и друге чињенице значајне за само организовање радњи извршења, као и да обави информативно

¹²⁷ Чл. 374 ст. 3 ЗИО.

¹²⁸ Н. Шаркић, М. Почуча, Овлашћења органа старатељства према изменама и допунама Закона о извршењу и обезбеђењу (2019), Београд, 2020, *Унификација права и правна сигурност: Зборник радова 33. сусрета Копаоничке школе природног права*, стр. 29.

¹²⁹ Чл. 53-58 Закона о извршењу кривичних санкција (Сл. гласник РС бр. 55/2014 и 35/2019).

¹³⁰ Ј. Арсић, М. Банић, *Анализа проблема у заштити најбољег интереса детета у извршењу судских одлука у породичним стварима*, Београд, 2018, *Зборник стручних анализа правних аката у области људских права, Кућа људских права*, стр. 239.

¹³¹ Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1288.

саветодавни рад са лицем са којим дете живи и покуша да издејствује добровољну предају детета (уознавање са тиме да се добровољном предајом детета избегавају трауматско реаговање детета и штетне последице по његов раст и развој и сл.). На основу резултата рада свог психолога, орган старатељства може предложити судији подробније услове уређења простора у коме се спроводи извршење и начин предаје детета.¹³² Дужности психолога су детаљније регулисане Инструкцијама о начину рада органа старатељства, односно психолога у поступку извршења одлука из области породичног права – предаја и одузимање детета¹³³, које, поред осталог, предвиђају његову дужност да сазна мишљење детета и сачини план у сваком појединачном случају.¹³⁴

ЗИО предвиђа да се школи, породичном саветовалишту и другим специјализованим установама за посредовање у породичним односима доставља позив да учествују у извршном поступку ако је то неопходно. У теорији се оваква одредба критикује истицањем да би учешће школског педагога или психолога требало да буде обавезно када је реч о школској деци, те да би требало прецизирати циљеве са којима се позив за учешће у поступку доставља овим установама.¹³⁵ Са наведеним ставом смо сагласне, посебно имајући у виду да нити у једном предмету који је био обухваћен истраживачком грађом праксе Основног суда у Нишу школа, породично саветовалиште нити друге специјализоване установе, нису биле позване да учествују у поступку извршења. Изузетно, у једном предмету од предшколске установе затражено је обавештење о томе да ли мал. дете похађа исту, имајући у виду наводе извршног повериоца да се дете налази у иностранству.¹³⁶

4.9. Принудно одузимање и предаја детета

ЗИО у одредби чл. 376 ст. 1 прописује да суд обавештава странку која је поднела предлог за извршење и лице коме треба да се преда дете о времену и месту одузимања и предаје детета, по правилима о личном достављању, док се, по правилу, извршни дужник, односно лице од кога је потребно одузети дете не обавештава о заказаном термину спровођења извршења, ради ефикасног спровођења и окончања поступка,

¹³² Чл. 375 ст. 3 и 4 ЗИО.

¹³³ Инструкције о начину рада органа старатељства, односно психолога у поступку извршења одлука из области породичног права – предаја и одузимање детета, Министарство рада и социјалне политике, бр. 570-01-00129/2009 од 10. марта 2009. године.

¹³⁴ Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1291.

¹³⁵ *Ibid.*, стр. 1289.

¹³⁶ Предмет Основног суда у Нишу И. 82/22.

односно ради спречавања евентуалног одуговлачења извршења, тако што ће се дете скривати, мењати његова локација, манипулисати дететом на дан извршења како би оно реаговало супротно својим ставовима и сл.¹³⁷

ЗИО у одредби чл. 376 ст. 2 прописује да дете принудно одузима и предаје орган старатељства уз присуство и надзор суда. Оваква одредба је унета у закон изменама и допунама из 2019. године. Пре њих, било је предвиђено да дете принудно одузима и предаје судија у сарадњи са психологом органа старатељства, школом, породичним саветовалиштем или другим специјализованим установама за посредовање у породичним односима.¹³⁸ Оваква законска измена је предмет критика будући да се орган старатељства њоме прећутно уводи као нови орган извршног поступка, који има исте надлежности као суд и јавни извршитељ. Такође, нејасно је ко тачно у име органа старатељства врши одузимање и предају детета.¹³⁹ Ова нејасноћа посебно добија на значају када се има у виду да је одредба чл. 376 ст. 3 закона остала готово непромењена. Она предвиђа да је психолог органа старатељства дужан да у току одузимања и предаје детета прати понашање и реакције детета и лица коме се дете одузима, да утиче на спречавање или смањење понашања која могу изазвати сукоб или трауматско реаговање детета, да саветује суд како да се одузимање и предаја детета остваре са што мање штете по раст и развој детета и да сам предузима све потребне радње у те сврхе и да унесе своја запажања у записник о одузимању и предаји детета и потпише га. Једина промена се огледа у томе што је психолог органа старатељства, по ранијој одредби, био дужан да саветује судију, а по новој суд. Из наведене одредбе се не би могло закључити да је психолог тај ко је у име органа старатељства овлашћен да изврши одузимање детета, тим пре што се његова улога огледа у праћењу ситуације и саветовању суда. Нејасно је и због чега би он саветовао суд како да се одузимање и предаја детета остваре са што мање штете, када суд сада само надзире спровођење извршења. Орган старатељства, у извршном поступку код породичних односа, је важан и неизоставан учесник, али његова улога треба да остане у домену помоћног органа суда, посебно имајући у виду структурално уређење и кадровску оспособљеност.¹⁴⁰ Са друге стране, ново законско

¹³⁷ З. Ваван, Поступци извршења судских одлука у вези са породичним односима – анализа нормативног супстрата, 2024, *часопис Правни живот*, Удружење правника Србије, стр. 12.

¹³⁸ Чл. 376 ст. 2 Закона о извршењу и обезбеђењу (Сл. гласник РС бр. 106/2015, 106/2016 – аутентично тумачење и 113/2017 - аутентично тумачење).

¹³⁹ А. Тасић, *op. cit.*, стр. 90.

¹⁴⁰ Н. Шаркић, З. Ваван, Поступци извршења судских одлука у породичним односима, 2020, *Зборник радова Новине у извршном законодавству Србије*, Глосаријум, Београд, стр. 131.

решење има и одређених позитивних страна будући да је орган старатељства најинволвираности у све поступке који се тичу деце, те да у њему раде лица таквих образовних профила који су за одузимање и предају деце најстручнија.¹⁴¹

ЗИО у одредбама чл. 377 прописује посебна правила о спровођењу извршења ако је наложено да се дете одмах преда. Предвиђено је да се у том случају решење о извршењу предаје лицу од кога се дете одузима при предузимању прве извршне радње. Ако то лице није присутно при одузимању детета, решење о извршењу доставља му се накнадно. Ако се дете одузима од лица на које се не односи извршна исправа, њему се предају решење о извршењу и записник о одузимању детета. Такође, предвиђено је да одсутност лица од кога се дете одузима не спречава одузимање детета.

4.10. Поновљено извршење

На предлог странке, суд поново извршава исто решење о извршењу ако се дете, противно решењу о извршењу, у року од 60 дана од предаје опет затекне код лица од кога је одузето.¹⁴² Овом одредбом се доприноси ефикасности поступка уколико се, након спроведеног извршења, дете у краћем временском периоду силом, преваром или на други начин поново нађе код истог лица. У овом случају није потребно поново водити парнични поступак ради добијања нове извршне исправе, нити је потребно подносити нови предлог за извршење. Суд поново извршава исто решење о извршењу, а за то је потребно да странка поднесе предлог за поновно спровођење извршења. Може се поставити питање да ли рок од 60 дана подразумева само да се у том року после предаје дете опет затекне код лица од кога је одузето, или је неопходно да у том року буде поднет и предлог за поновно спровођење извршења. Сматра се да је смисао ове одредбе да се у наведеном року мора поднети и предлог да се извршење понови, односно да се спроведе извршење по истом решењу о извршењу.¹⁴³

5. ИЗВРШЕЊЕ РАДИ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ

Поступак извршења ради одржавања личних односа са дететом у ЗИО није засебно регулисан. Једном једином одредбом у чл. 379 је предвиђена сходна примена већине одредби које се односе на извршење ради предаје детета. У питању су одредбе

¹⁴¹ Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1293.

¹⁴² Чл. 378 ЗИО.

¹⁴³ Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1298.

које се тичу месне надлежности, садржине предлога за извршење, заштите интереса детета, средстава извршења, улоге органа старатељства и спровођења принудног одузимања и предаје детета. Сматрамо да је овакво решење неадекватно будући да је правила о одузимању и предаји детета тешко уподобити поступку извршења ради одржавања личних односа. Предаја детета је тренутан чин чијим спровођењем се извршење окончава. Са друге стране, одржавање личних односа је континуирани процес који обухвата дуготрајно спровођење извршења, па самим тим ни извршне радње не могу бити потпуно идентичне.

ЗИО није предвидео сходну примену правила о активној легитимацији за подношење предлога за извршење. Дакле, орган старатељства нема изричито овлашћење да покрене овај поступак, за разлику од поступка за предају детета. Отворено је и питање да ли активну легитимацију треба да има искључиво дете, или и његови сродници - родитељ са којим дете не живи, бабе и деде и други сродници са којима дете има посебно блиске везе. Поједини аутори сматрају да је одржавање личних односа искључиво право детета у складу са одредбама чл. 61 ПЗ, те да ове поступке треба да покрене дете преко свог законског заступника, родитеља са којим оно не живи.¹⁴⁴ Сматрамо да овакво схватање не би требало прихватити. Иако ПЗ у наведеним одредбама говори о праву детета да одржава личне односе са родитељом са којим не живи и другим сродницима са којима га везује посебна блискост, то не значи да истовремено не постоји и право родитеља са којим дете не живи на одржавање личних односа као саставни део његовог родитељског права. Изричиту потврду налазимо у одредби чл. 82 ст. 4 ПЗ, која регулише делимично лишење родитељског права и која предвиђа да родитељ који не врши родитељско право може бити лишен права на одржавање личних односа са дететом. Стога се истиче да и дете и родитељ са којим је одређено одржавање личних односа могу бити извршни повериоци у овом поступку. Они имају правни интерес за покретање овог поступка према теорији о странкама извршног поступка у материјалном смислу, будући да су обоје носиоци права на одржавање личних односа.¹⁴⁵ Једнако је занимљиво питање ко је извршни дужник у овом поступку. Уколико поступак покреће дете, извршни дужник ће бити родитељ са којим је одређено одржавање личних односа. У другој ситуацији, када предлог подноси тај родитељ, поставља се питање да ли предлог треба

¹⁴⁴ *Ibid.*, стр. 1299.

¹⁴⁵ А. Тасић, *op. cit.*, стр. 93.

уперити према родитељу са којим дете живи, или према самом детету, које ће у поступку учествовати преко истог тог родитеља као законског заступника.

Одредбом чл. 61 ст. 4 ПЗ је прописано да дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може одлучити о одржавању личних односа са родитељем са којим не живи. То значи да принудно извршење, противно вољи детета, у таквом случају неће бити могуће. У пракси је могуће да се ово питање постави када дете у тренутку доношења извршне исправе није још навршило 15 година, а то се оствари у тренутку вођења извршног поступка. Уколико тада дете не жели да одржава личне односе са родитељем са којим не живи, извршни поступак ће се обуставити.¹⁴⁶

У поступку извршења ради одржавања личних односа у још већој мери долази до значаја учешће стручних лица из ЦСР који треба да омогуће да се успостави однос блискости и поверења између родитеља и детета, као и низ мера које претходно треба предузети.¹⁴⁷ У случајевима отуђености деце од родитеља и недостатка емотивне блискости, биће нужно постепено остваривати личне односе, што може укључивати и виђање у тзв. контролисаним условима. С тим у вези, Министарство за бригу о породици и демографију је донело инструкцију о начину рада центра за социјални рад – органа старатељства у поступку одржавања личних односа детета са родитељем и другим лицима са којима га везује посебна блискост у контролисаним условима.¹⁴⁸ Њоме је предвиђено да центар за социјални рад примењује „Стручно – методолошко упутство за рад органа старатељства у поступку одржавања личних односа детета са родитељем и другим лицима са којима га везује посебна блискост у контролисаним условима“, које је сачинио Републички завод за социјалну заштиту и које је саставни део ове инструкције. Контролисаним виђањем се сматра одржавање личних односа у надгледаним условима који су унапред одређени у погледу организације, времена, простора и садржаја, према одлуци суда и спроведеном стручном поступку у центру. Виђање се одвија на овај начин када се утврди да један родитељ дужи временски период није одржавао личне односе са

146 Г. Станковић, Д. Палачковић, А. Трешњев, *op. cit.*, стр. 1299.

147 Г. Станковић, Процесни положај центра за социјални рад као органа старатељства у грађанском судском поступку, реферат са Стручног скупа: „Процесни положај центара за социјални рад пред судовима“, 26. и 27.9.2013, Дивчибаре, доступно на https://www.asocijacijsr.org/wp-content/uploads/2022/06/prof_dr_gordana_stankovic.pdf, приступљено 4.1.2026. године, стр. 17.

148 Министарство за бригу о породици и демографију, Инструкција о начину рада центра за социјални рад – органа старатељства у поступку одржавања личних односа детета са родитељем и другим лицима са којима га везује посебна блискост у контролисаним условима бр: 551-00-00240/2021-01 од 25.5.2021. године.

децом, а не постоје ризици у понашању родитеља; постоји отуђеност детета од другог родитеља; и када постоје индикатори ризика за безбедност и развој детета у остваривању личних односа у условима који нису контролисани, а утврђено је да је у најбољем интересу детета да се одржавање личних односа одвија у контролисаним условима. Упутство садржи правило према коме одржавање личних односа у контролисаним условима може трајати најдуже три месеца, а да се изузетно може продужити за још три месеца када су родитељи и дете и даље укључени у програме третмана (саветовања, психотерапије, програм за починиоце насиља). Такође, овим актом су детаљно, по фазама, регулисане активности које треба да предузимају водитељ случаја који има специјализована знања из области породичних односа, супервизор и правник центра за социјални рад.

6. УПОРЕДНОПРАВНА АНАЛИЗА ИЗВРШЕЊА ОДЛУКА О ПРЕДАЈИ ДЕТЕТА И ИЗВРШЕЊА РАДИ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ

6.1. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Републике Црне Горе

У Републици Црној Гори је на снази Закон о извршењу и обезбјеђењу из 2011. године¹⁴⁹ (у даљем тексту ЗИО ЦГ), који садржи одредбе које се односе на извршење одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом. Овим законом уређују се како питања стварне, месне и функционалне надлежности, тако и легитимација за подношење предлога за извршење, средства извршења, као и механизми заштите најбољег интереса детета у току поступка извршења.

Став 1 члана 4 ЗИО ЦГ одређује да је суд надлежан да одлучује у поступку извршења и за спровођење судских одлука које се тичу предаје и одузимања детета. Када је реч о месној надлежности, ЗИО ЦГ предвиђа посебно правило. Према члану 238 ЗИО ЦГ, за одлучивање о предлогу за извршење одлуке којом се налаже предаја детета родитељу, другом лицу или установи којој је дете поверено на чување и васпитање, надлежан је суд који је опште месно надлежан за извршног повериоца, као и суд на чијем се подручју дете налази. За само спровођење извршења надлежан је суд на чијем се

¹⁴⁹ Закон о извршењу и обезбјеђењу ("Сл. лист ЦГ", бр. 36/2011, 28/2014, 20/2015, 22/2017, 76/2017 - одлука УС и 25/2019).

подручју дете затекне. ЗИО ЦГ, дакле, предвиђа комбиновано решење, које се разликује од решења српског законодавца с обзиром да је домаћи ЗИО одређује да је за одлучивање о предлогу за извршење опште месно надлежан суд на чијем подручју извршни дужник има пребивалиште или боравиште. Поред тога, суд у Црној Гори може одлучити да поједине извршне радње повери другом суду.

У погледу легитимације за подношење предлога за извршење, члан 238а ЗИО ЦГ предвиђа да предлог може поднети родитељ коме је поверено вршење родитељског права, друго лице или установа којој је дете поверено на чување и васпитање, као и орган старатељства. Имајући у виду овакво законско решење, сматрамо да термин „друго лице“ треба прецизирати онако како је предложено у делу рада који се тиче српског права.

Посебан значај ЗИО ЦГ придаје заштити најбољег интереса детета. Наиме, члан 238б ЗИО ЦГ изричито прописује да суд који одлучује о предлогу за извршење посебно води рачуна о најбољем интересу детета. У том циљу суд може заказати рочиште и позвати психолога кога одреди орган старатељства, а по потреби и вештаке одговарајуће струке. Улога психолога и вештака је да процене емоционални статус детета, његове реакције на стрес и способност прилагођавања променама, као и да утврде природу односа детета са лицем код кога живи и лицем коме треба да буде предато. Поред тога, психолог има и саветодавну улогу, јер је дужан да покуша да подстакне добровољну предају детета како би се избегло трауматско реаговање детета и негативне последице по његов развој.

Када је реч о доношењу решења о извршењу, члан 239 ЗИО ЦГ предвиђа да се на основу одлуке суда о вршењу родитељског права може одредити и спровести извршење ради предаје детета, чак и ако самом одлуком није изричито наложена предаја детета. Суд решењем о извршењу одређује принудно одузимање и предају детета. Предаја детета може бити одређена не само према лицу на које се односи извршна исправа, већ и према лицу од чије воље зависи предаја детета или лицу код кога се дете фактички налази.

ЗИО ЦГ предвиђа и више различитих средстава извршења. Према члану 239а ЗИО ЦГ, суд може одредити принудно одузимање и предају детета, новчану казну или казну затвора. Ова средства могу се применити према лицу које одбија да преда дете, лицу које спречава или отежава предају детета, као и према лицу код кога се дете налази. Као и у

српском праву, суд није везан предлогом извршног повериоца у погледу средстава извршења и може мењати средства извршења све до окончања поступка.

У погледу принудног одузимања и предаје детета, члан 241 ЗИО ЦГ прописује да уколико се извршење није могло спровести изрицањем и извршењем одлуке о новчаној казни или казни затвора, извршење ће се спровести одузимањем детета од лица код кога се дете налази и предајом детета родитељу односно другом лицу или установи којој је дете поверено на чување и васпитање, што би значило да међу средствима извршења постоји хијерархија, што је у супротности са начелом ефикасности и најбољег интереса детета, будући да се спровођење извршења значајно пролонгира.¹⁵⁰ Судија спроводи ову радњу у сарадњи са психологом кога одреди орган старатељства, као и са школом, породичним саветовалиштем или другим специјализованим установама. Психолог има важну улогу у праћењу реакција детета и спречавању трауматичних последица поступка, као и у саветовању судије о начину на који извршење треба спровести.

На крају, ЗИО ЦГ предвиђа да се одредбе које се односе на предају детета сходно примењују и у поступку извршења ради одржавања личних контаката са дететом.

6.2. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Републике Хрватске

Породични закон¹⁵¹ Републике Хрватске (у даљем тексту ПЗ Хр) предвиђа посебна процесна правила за две значајне категорије поступака: поступак извршења одлука које се односе на одржавање личних односа са дететом и поступак извршења одлука којима се налаже предаја детета.

Према члану 512 ПЗ Хр, за одлучивање о предлогу за извршење ради предаје детета надлежан је суд који је опште месно надлежан за извршног дужника, суд који је опште месно надлежан за извршног повериоца, као и суд на чијем се подручју дете налази. Спровођење извршења предузима суд на чијем се подручју дете фактички налази. Истовремено, ПЗ Хр омогућава да суд који је надлежан за одлучивање повери поједине извршне радње другом суду.

¹⁵⁰ А. Тасић, *op. cit.*, стр. 51.

¹⁵¹ *Obiteljski zakon*, Narodne novine 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023, 156/2023.

Извршење ради предаје детета може се спровести на основу више врста извршних исправа: плана о заједничкој родитељској бризи који је одобрен од стране суда, судске одлуке о томе са којим родитељем ће дете становати, одлуке о привременој мери или одлуке о мерама за заштиту личних права и добробити детета. Посебно је значајно да се извршење може одредити и у случају када извршном исправом није изричито наложена предаја детета. Странке у поступку извршења су дете, родитељи, друго лице код кога ће дете становати на основу судске одлуке, као и хрватски завод за социјални рад (у даљем тексту Завод). Предлог за извршење може поднети родитељ или друго лице коме је дете поверено на становање, док Завод има овлашћење да покрене поступак само када је реч о извршењу одлука којима су изречене мере за заштиту права и добробити детета.¹⁵² Дакле, наведено решење хрватског законодавца значи да дете може бити странка у поступку, али да није овлашћено да поднесе предлог за извршење када је реч о поступку предаје детета, те закључујемо да у конкретном случају дете може имати само процесну улогу извршног дужника.

Пре одређивања средстава извршења суд може саслушати лице против кога се извршење спроводи, а у току поступка може упутити дете на стручни разговор. Суд може одредити више различитих средстава извршења. То су новчана казна до 3980,00 евра, казна затвора у трајању од једног дана до шест месеци, као и принудно одузимање и предаја детета. Наведене мере могу се изрећи не само према лицу које одбија да преда дете, већ и према лицу које спречава или отежава спровођење судске одлуке, као и према лицу код кога се дете налази.¹⁵³

ПЗ Хр такође предвиђа да суд није везан средствима извршења која је евентуално предложила странка, већ може самостално изабрати средство које сматра најделотворнијим, као и да током поступка може заменити једно средство другим ако претходно није довело до остварења сврхе извршења.

Посебне одредбе ПЗ Хр односе се и на извршење ради остваривања личних односа са дететом. За одређивање и спровођење овог извршења надлежан је суд који је опште месно надлежан за извршног дужника, али и суд који је надлежан за извршног повериоца.¹⁵⁴

¹⁵² Чл. 513 ПЗ Хр.

¹⁵³ Чл. 514 ПЗ Хр.

¹⁵⁴ Чл. 520 ПЗ Хр.

Извршење се може спровести на основу судске одлуке, одобреног родитељског плана или одлуке о привременој мери. Предлог за извршење може поднети родитељ или друго лице које има право на одржавање личних односа са дететом, а изричито је предвиђено да то право може имати и само дете.¹⁵⁵ Иако се у правној теорији истиче став да треба прихватити да дете има процесну легитимацију за покретање поступка за сопствену предају¹⁵⁶, то се не може прихватити, имајући у виду да је хрватски законодавац изричито прописао да дете само у поступку поводом одржавања личних односа може поднети предлог за извршење. У случају сукоба интереса између детета и родитеља, дете заступа посебни старатељ кога именује орган социјалне заштите.¹⁵⁷

Пре доношења решења о извршењу суд је дужан да закаже рочиште на којем ће саслушати странке и омогућити детету да изрази своје мишљење, осим ако се дете томе не противи. Уместо наведеног израза „осим ако се дете томе противи“ требало је јасно нагласити да није обавеза детета да изрази своје ставове, већ је то само могућност. Суд може странке упутити и на породичну медијацију или наложити стручни разговор са дететом.¹⁵⁸

Средства извршења у овим поступцима су новчана казна и казна затвора. Посебно је значајно правило да ће суд одбити предлог за извршење ако се дете које је навршило четрнаест година, и након разговора са стручним лицем, и даље противи остваривању личних односа.¹⁵⁹

6.3. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву БиХ

Извршење одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом је у Републици Српској и Федерацији БиХ у надлежности суда према Закону о извршном

155 I. Majstorović, *The realisation of the right of the child to express his/her views – How »visible« are children in Croatian family judicial proceedings?*, Zagreb, Hrvatska, 2017, *Ljetopis socijalnog rada* 24, br. 1, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, стр. 66, <https://doi.org/10.3935/ljsr.v24i1.163> – приступљено дана 16.3.2026. године.

156 S. Aras Kramar, *Ovrha radi predaje djeteta i ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom u svjetlu hrvatskih i europskih novina*, Niš, 2020, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*.str. 174.

¹⁵⁷ Чл. 521 ПЗ Хр.

¹⁵⁸ Чл. 522 ПЗ Хр.

¹⁵⁹ Чл. 523 ПЗ Хр.

поступку Републике Српске (у даљем тексту ЗИП)¹⁶⁰ и Породичном закону Федерације БиХ (у даљем тексту ПЗ БиХ)¹⁶¹.

ЗИП у члану 226 прописује да је за одлучивање о предлогу за извршење судске одлуке којом се налаже предаја детета родитељу, другом лицу или организацији којој је дете поверено на чување и васпитање, надлежан суд који је опште месно надлежан за странку која захтева извршење, као и суд на чијем се подручју дете налази. За спровођење извршења месно је надлежан суд на чијем се подручју дете налази.

ЗИП посебно наглашава да је суд приликом спровођења извршења дужан да води рачуна о најбољем интересу детета. У том смислу, решењем о извршењу суд ће оставити извршном дужнику рок од три дана од дана достављања решења да добровољно преда дете лицу коме је поверено на чување и васпитање, уз упозорење да ће у супротном бити изречена новчана казна. Имајући у виду да је дужник извршења већ знао за обавезу извршења утврђену извршном исправом, ниједан додатни рок не делује прекратко.¹⁶²

Новчана казна представља прво средство принуде и изриче се у складу са општим правилима закона која се односе на извршење радње коју може извршити само извршни дужник. Уколико се извршење не може постићи применом овог средства, суд приступа принудном одузимању детета од лица код кога се оно налази и његовој предаји родитељу, другом лицу или организацији којој је дете поверено. Током спровођења извршења суд је дужан да затражи помоћ органа старатељства.¹⁶³

Према ПЗ БиХ за одлучивање о предлогу за извршење надлежан је, поред суда који је опште месно надлежан за извршног дужника, и суд који је опште месно надлежан за извршног повериоца, као и суд на чијем се подручју дете затекне. Само спровођење извршења предузима суд на чијем се подручју дете налази, који може приступити одузимању детета по службеној дужности или на предлог странке, а поједине извршне радње може поверити и другом суду.¹⁶⁴

¹⁶⁰ *Zakon o izvršnom postupku*, „Sl. glasnik RS”, br. 59/2003, 85/2003, 64/2005, 118/2007, 29/2010, 57/2012, 67/2013, 98/2014, 5/2017 – odluka US, 58/2018 – rješenje US BiH i 66/2018.

¹⁶¹ („Sl. Novine FBiH“, br. 35/2005, 41/2005 – ispr., 31/2014 i 32/2019 – odluka US”).

¹⁶² А. Тасић, *Извршење одлука у односима родитеља и деце у праву бивших Југословенских република, 2021, Тематски зборник радова Правног факултета у Нишу*, стр. 216.

¹⁶³ Члан 227 ЗИП.

¹⁶⁴ Члан 361 ПЗ БиХ.

Извршење ради предаје детета може се одредити на основу судске одлуке којом је уређено са којим ће родитељем дете живети, без обзира на то да ли је том одлуком изричито наложена предаја детета. Уколико таква обавеза није садржана у извршној исправи, суд ће је утврдити у самом решењу о извршењу и наложити да се дете преда у року од 24 часа.¹⁶⁵ Решењем о извршењу обавеза предаје може бити наложена не само лицу на које се односи извршна исправа, већ и сваком лицу код кога се дете налази или од чије воље зависи његова предаја.¹⁶⁶

Предлог за извршење овлашћен је да поднесе родитељ са којим ће дете живети, док орган старатељства може покренути поступак уколико се томе не противи тај родитељ.¹⁶⁷ Током поступка суд је дужан да у највећој могућој мери води рачуна о заштити интереса детета.¹⁶⁸

У зависности од околности конкретног случаја, суд може одредити извршење непосредним одузимањем детета или применом средстава принуде, као што су новчане или затворске казне према лицу које одбија да поступи по судској одлуци или спречава њено извршење.¹⁶⁹ Суд није везан средствима извршења која је евентуално предложила странка и може их мењати уколико претходно средство није довело до остварења сврхе извршења.

Родитељ коме се дете предаје обавештава се о времену и месту предузимања извршних радњи, а суд може позвати и орган старатељства да присуствује спровођењу.¹⁷⁰ За разлику од српског законодавца, који предвиђа обавезно присуство представника органа старатељства приликом спровођења извршења, у праву БиХ присуство тог органа има факултативни карактер. Може се оценити да српско законодавно решење у већој мери наглашава потребу заштите најбољег интереса детета.

Одредбе које се односе на извршење ради предаје детета сходно се примењују и у поступцима извршења ради остваривања личних односа и непосредних контаката детета са родитељем са којим дете не живи.¹⁷¹

¹⁶⁵ Члан 362 ПЗ БиХ.

¹⁶⁶ Члан 363 ПЗ БиХ.

¹⁶⁷ Члан 364 ПЗ БиХ.

¹⁶⁸ Члан 365 ПЗ БиХ.

¹⁶⁹ Члан 367 ПЗ БиХ.

¹⁷⁰ Члан 368 ПЗ БиХ.

¹⁷¹ Члан 369 ПЗ БиХ.

6.4. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Републике Северне Македоније

Република Северна Македонија је у свом Породичном закону (Закон во семејството)¹⁷² (у даљем тексту ПЗ МК) уредила само поступак извршења ради предаје детета. Према члану 280 наведеног закона, за одлучивање о предлогу за извршење судске одлуке којом се налаже предаја детета родитељу, другом лицу или установи којој је дете поверено на чување и васпитање, месно је надлежан суд према месту пребивалишта или боравишта родитеља који захтева извршење, као и суд на чијем се подручју дете налази. За само спровођење извршења надлежан је суд на чијој се територији дете затекне.¹⁷³

При спровођењу принудног извршења суд је дужан да води рачуна о хитности поступка и потреби заштите личности детета. Након оцене свих околности конкретног случаја, суд одлучује да ли ће извршење спровести изрицањем новчане казне лицу код кога се дете налази или непосредним одузимањем детета. Уколико се сврха извршења не може постићи изрицањем новчане казне, извршење се спроводи принудним одузимањем детета од лица код кога се оно налази и његовом предајом родитељу, другом лицу или установи којој је дете поверено на старање, чување и васпитање. У току поступка извршења суд је овлашћен да затражи помоћ центра за социјални рад.¹⁷⁴

6.5. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Републике Словеније

Поступак извршења одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом је уређено Законом о извршењу и обезбеђењу (*Zakon o izvršbi in zavarovanju*) (у даљем тексту ЗИО СЛ)¹⁷⁵.

Према наведеном закону, за одлучивање о предлогу за извршење и за само спровођење извршења надлежан је суд на чијем подручју има пребивалиште лице коме

¹⁷² Закон во семејството, Сл. весник на РМ, 153/2014 - пречистен текст.

¹⁷³ Члан 280 ПЗ МК.

¹⁷⁴ Члан 281 ПЗ МК.

¹⁷⁵ *Zakon o izvršbi in zavarovanju* (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 93/07, 37/08 – ZST-1, 45/08 – ZArbit, 28/09, 51/10, 26/11, 17/13 – odl. US, 45/14 – odl. US, 53/14, 58/14 – odl. US, 54/15, 76/15 – odl. US, 11/18, 53/19 – odl. US, 66/19 – ZDavP-2M, 23/20 – SPZ-B in 36/21).

је дете поверено на васпитање и старање или лице против кога се извршење спроводи. За непосредно извршење надлежан је и суд на чијој се територији дете затекне.¹⁷⁶

Судска одлука о поверавању детета може се извршити и онда када сама одлука не садржи изричиту обавезу предаје детета. У том случају суд у решењу о извршењу налаже лицу код кога се дете налази да га преда овлашћеном лицу, одређујући рок за добровољно извршење или налажући да се предаја изврши одмах. Суд притом није везан предлогом повериоца у погледу средства извршења, нити предлогом за одређивање извршитеља, а може и накнадно изменити средство извршења ако је то неопходно ради заштите интереса детета.

Решењем о извршењу обавеза предаје детета може се наметнути не само лицу на које се односи извршна исправа, већ и сваком другом лицу од чије воље зависи предаја детета или код кога се дете у датом тренутку налази. Истовремено, суд може одредити да обавеза предаје делује и према сваком лицу код кога се дете затекне у моменту спровођења извршења.

Средства извршења одређују се узимајући у обзир све околности конкретног случаја и потребу заштите дететових интереса. Суд може применити новчане казне према лицу које одбија да преда дете или одредити непосредно одузимање детета и његову предају лицу коме је дете поверено. У пракси се најпре примењује посредно извршење путем новчаних казни, док се непосредно одузимање детета предузима ако претходне мере не доведу до извршења или када то захтевају посебно оправдане околности.

Непосредно извршење спроводи извршитељ кога одређује суд, а у поступку могу учествовати и више извршитеља ако је то неопходно. Извршење се врши у присуству стручно оспособљених лица које одређује суд, а по потреби може бити ангажована и полиција. О времену и месту спровођења извршења обавештава се родитељ коме се дете предаје, како би му се омогућило присуство приликом извршних радњи. ЗИО СЛ такође предвиђа могућност одлагања извршења ако би његово непосредно спровођење било супротно најбољем интересу детета.

¹⁷⁶ Члан 238а ЗИО СЛ.

Посебна правила примењују се и у поступку извршења одлука о личним контактима детета са родитељем са којим не живи. У тим случајевима, по правилу се примењују мере посредне принуде, док је непосредно одузимање детета могуће само изузетно. Ако стручно лице у току извршења утврди да се дете противи контактима и оцени да би принудно спровођење било супротно његовим интересима, извршитељ може одустати од предузимања извршне радње и о томе обавестити суд, који може одложити извршење.

6.6. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Републике Румуније

Извршни поступак у Румунији је регулисан Законом о грађанском поступку (Codul de procedură civilă – у даљем тексту Законик).¹⁷⁷ Он у члану 623 предвиђа да је спровођење извршења у искључивој надлежности јавних извршитеља (executorul judecătoresc). Са друге стране, суд је надлежан да одлучује о предлогу за извршење, правним лековима и другим питањима регулисаним законом (чл. 651). Извршење одлука из породичних односа је регулисано у одељку Законика који се тиче извршења обавеза чињења и нечињења. Наиме, чл. 910 Законика предвиђа да се одредбе овог одељка примењују и у случају мера које се односе на малолетнике, као што су утврђивање пребивалишта малолетника, враћање малолетника од стране лица које га противправно држи и остваривање права на личне везе са малолетником. У овим случајевима, јавни извршитељ ће родитељу или другом лицу код кога се малолетник налази послати решење о извршењу заједно са налогом у којем ће га обавестити о датуму када је дужан да се појави са малолетником у његовим просторијама или на другом месту које одреди извршитељ, ради преузимања од стране извршног повериоца, или ради остваривања права другог родитеља на личне везе са малолетником. Ако извршни дужник не поступи по налогу јавног извршитеља, он ће, на захтев извршног повериоца, обавестити о томе извршни суд који извршном дужнику може изрећи новчану казну.

Даље, сходно одредбама чл. 911 Законика, ако у року од месец дана од пријема одлуке о новчаном кажњавању, извршни дужник не изврши своју обавезу, извршитељ ће приступити извршењу. Извршење ће се спровести у присуству представника

¹⁷⁷ Codul de procedură civilă din 1 iulie 2010 (**republicat**)(Legea nr. 134/2010 republicată**), dostupno na <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/140271>, pristupljeno 17.2.2026. godine.

Генералне дирекције за социјалну помоћ и заштиту деце и, када извршитељ сматра да је то потребно, психолога кога је он именовао. На захтев извршитеља, у извршењу су дужни да учествују полицијски службеници. Изричито се предвиђа да никоме није дозвољено да малтретира малолетника или да врши притисак на њега да би се спровело извршење. Чл. 912 Законика предвиђа да ако извршни дужник не испуни своју обавезу у року од три месеца од пријема одлуке о новчаном кажњавању, као и када поступа несавесно и прикрива малолетно лице, јавни извршитељ ће о томе одмах обавестити тужилаштво ради покретања кривичне истраге за кривично дело непоштовања судске одлуке.

Одредбе чл. 913 Законика регулишу ситуацију у којој малолетник сам категорично одбија да напусти извршног дужника или показује одбојност према извршном повериоцу. У том случају ће извршитељ саставити извештај у коме ће забележити своје налазе и који ће саопштити странкама и представнику Генералне дирекције за социјалну помоћ и заштиту деце. Представник дирекције ће обавестити надлежни суд како би детету, у зависности од његовог узраста, био заказан програм психолошког саветовања, у трајању које не прелази 3 месеца. Након завршетка програма саветовања, психолог, кога је именовао суд, саставиће извештај који ће доставити суду, извршитељу и дирекцији. Након пријема извештаја психолога, извршитељ ће наставити спровођење извршења, у складу са чланом 911. Ако и током овог поступка извршење не може бити спроведено због одбијања малолетника, извршни поверилац може обавестити надлежни суд ради поновног изрицања новчане казне, која у овом случају може бити примењивана и дуже од три месеца.

6.7. Извршење одлука о предаји детета и извршење ради одржавања личних односа са дететом према праву Краљевине Белгије

Белгија има систем извршења одлука које се тичу вршења родитељског права, а који укључује и ангажовање професије која је пандан нашим јавним извршитељима (*huissier de justice*). Наиме, када један од родитеља одбија да поступи по извршној судској одлуци неће се покренути посебан извршни поступак. Случај се поново износи пред породични суд који је и донео извршну одлуку.¹⁷⁸ Суд може донети нову одлуку о вршењу родитељског права и о пребивалишту детета. Такође, суд може овластити жртву

¹⁷⁸ Art. 378ter, (Ancien) Code Civil, 1804.

кршења извршне судске одлуке на предузимање присилних мера. При том, одређује природу тих мера, њихов начин извршења, узимајући у обзир интерес детета, и, уколико то сматра нужним, одређује лица која ће бити у пратњи јавног извршитеља приликом спровођења одлуке. Изузетно, у случају апсолутне нужности, суд може одредити предузимање присилних мера и без изјашњења супротне стране. У том случају, подносилац захтева мора одговарајућим документима доказати да је супротну страну позвао на извршење одлуке и да је она то одбила. У циљу осигурања поштовања одлуке, суд може изрећи и новчану казну, која се може одмах извршити.

7. ИЗВРШЕЊЕ СУДСКИХ ОДЛУКА У ПОРОДИЧНОЈ МАТЕРИЈИ У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

7.1. Правна квалификација неизвршења судских одлука у породичној материји у пракси ЕСЉП-а

Питање извршења правноснажних судских одлука се у пракси Европског суда посматра, пре свега, кроз призму члана 6 Европске конвенције. Реч је о члану који гарантује право на правично суђење. Он гарантује да свако током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона. Ова одредба не помиње изричито извршни поступак. Међутим, Европски суд је у својој пракси заузео став да поступак извршења судских одлука треба сматрати саставним делом суђења, у смислу права на правично суђење.¹⁷⁹ Истиче се да би право на приступ суду, као саставни део права на правично суђење, било илузорно уколико би правни систем дозвољавао да правноснажне судске одлуке остану неизвршене на штету једне од странака у поступку. Када је реч о поступцима против Републике Србије, Европски суд је донео велики број пресуда због кршења члана 6 неизвршењем правноснажних судских одлука према бившим друштвеним предузећима, а које су донете у корист бивших радника тих предузећа на име потраживања из радног односа.¹⁸⁰

Међутим, питања неизвршења одлука у породичним односима Европски суд је најчешће квалификовао у оквиру члана 8 Европске конвенције. Он у свом првом ставу предвиђа да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома

¹⁷⁹ Scordino v. Italy (no. 1), бр. представке 36813/97, пресуда од 29.3.2006. године, параграф 196.

¹⁸⁰ Види нпр. R. Kačapor and others v. Serbia, бр. представке 2269/06 и други, пресуда од 15.1.2008. године.

и преписке, док у другом ставу прописује да се јавне власти неће мешати у вршење овог права, осим ако је то у складу са законом и неопходно у демократском друштву ради остваривања одређених легитимних циљева. Из наведених одредби произилази, пре свега, обавеза немешања, тј. негативна обавеза државе, којом се спречава арбитрарно задирање државних органа у вредности заштићене овим чланом.¹⁸¹ Ипак, у пракси Европског суда се развило становиште да држава у одређеним случајевима има и одређене позитивне обавезе на основу члана 8.¹⁸² То су ситуације у којима је неопходно да државни органи предузму одређене акције како би заштитили приватни и породични живот грађана. Позитивне обавезе могу обухватати доношење одређених мера чији је циљ да се обезбеди поштовање приватног и породичног живота и у сфери односа између самих појединаца, а не само када је реч о њиховом односу са државом.¹⁸³ Тако је суд утврдио да држава има позитивну обавезу и у случају извршења судских одлука које се тичу повере деце и одржавања личних односа са децом. Чланом 8 Европске конвенције се штити и право детета на контакт са сродницима, али и право сродника на контакт са дететом, а које је конкретизовано кроз праксу Европског суда.¹⁸⁴ С тим у вези, испитујући да ли је дошло до повреде права на поштовање породичног живота у извршном поступку, Европски суд испитује да ли су национални органи предузели све мере које су се у околностима датог случаја разумно могле очекивати, како би родитељи били спојени са својом децом.¹⁸⁵ Адекватност мере процењује се брзином њене имплементације, имајући у виду да протек времена може имати непоправљиве последице по односе између детета и родитеља са којим дете не живи.¹⁸⁶ Дакле, реч је о томе да је нужно обезбедити поштовање права на породични живот деце и родитеља у овим поступцима.

7.2. Општи принципи из праксе Европског суда за људска права

У својој богатој пракси Европски суд је формулисао велики број општих принципа, тј. начела којима ће се руководити приликом одлучивања. Реч је о принципима које суд понавља у својим пресудама. На овај начин Европски суд допуњује

¹⁸¹ *Kroon and Others v. the Netherlands*, бр. представке 18535/91, пресуда од 27.10.1994. године, параграф 31.

¹⁸² *V. Stoyanova, Positive Obligations under the European Convention on Human Rights*, Oxford, 2023, p. 115.

¹⁸³ *Evans v. the United Kingdom*, бр. представке 6339/05, пресуда од 10.4.2007. године, параграф 75.

¹⁸⁴ А. Тасић, *op. cit.*, стр. 29.

¹⁸⁵ Н. Бодирога, *op.cit.*, стр. 50.

¹⁸⁶ Н. Бодирога, *op.cit.*, стр. 44.

Европску конвенцију, чије одредбе имају кратак текст и стога нису подложне непосредној примени без претходног тумачења и разјашњења појединих појмова. У овом делу рада ћемо представити принципе које Европски суд истиче у случајевима неизвршења судских одлука у породичној материји, као и поједине општије принципе који се тичу поштовања права на породични живот родитеља и деце уопште.

Европски суд је истакао да су живот родитеља и детета представља основни елемент породичног живота у смислу члана 8 Европске конвенције.¹⁸⁷ Ефективно поштовање породичног живота захтева да се будући односи између родитеља и детета утврђују искључиво у светлу свих релевантних разматрања. Неefикасно, а посебно одложено, вођење поступака који се односе на поверу детета и одржавање личних односа може довести до кршења позитивних обавеза према члану 8 Европске конвенције, јер одуговлачење поступка може довести до *de facto* одлуке о предметној ствари.¹⁸⁸ Стога, у случајевима који се тичу односа родитеља са његовим дететом, постоји дужност да се покаже изузетна марљивост, с обзиром на ризик да проток времена може довести до *de facto* одлуке о ствари. Ова дужност, која је одлучујућа у процени да ли је поступак спроведен у разумном року како је то захтевано чланом 6 став 1 Европске конвенције, такође чини део процедуралних захтева имплицитних у члану 8.¹⁸⁹

У случајевима који се тичу извршења одлука у области породичног права, Европски суд је више пута утврдио да је одлучујуће у свакој процени понашања националних власти то да ли су предузеле све неопходне кораке како би олакшале извршење, а који се разумно могу захтевати у специфичним околностима сваког случаја. Адекватност мере треба проценити брзином њеног спровођења, јер протек времена може имати непоправљиве последице по односе између детета и родитеља који не живи са њим.¹⁹⁰ Ове мере могу, ако је потребно, укључивати истрагу о томе где се налази дете чије је боравиште сакривено од стране другог родитеља.¹⁹¹ Са друге стране, Европски суд је у већем броју случајева утврдио да ослањањем домаћих судова на низ аутоматских

¹⁸⁷ R. Uerpmann-Witzack, Personal Rights and the Prohibition of Discrimination; in Ehlers D., (ed.), *European Fundamental Rights and Freedoms*, Berlin, 2007, p. 71.

¹⁸⁸ H. v. the United Kingdom, бр. представке 9580/81, пресуда од 8.7.1987. године, параграф 89.

¹⁸⁹ Süß v. Germany, бр. представке 40324/98, пресуда од 10.11.2005. године, параграф 100.

¹⁹⁰ Fernández Cabanillas v. Spain, бр. представке 22731/11, одлука од 18.2.2014. године, параграф 48.

¹⁹¹ Hromadka and Hromadkova v. Russia, бр. представке 22909/10, одлука од 11.12.2014. године, параграф 168.

и стереотипних мера како би се обезбедило остваривање права оца на контакт са дететом, они нису предузели одговарајуће мере да успоставе смислен однос између подносиоца захтева и његовог детета и да омогуће потпуно остваривање његових права на контакт.¹⁹²

Европски суд оставља националним органима одређено поље слободне процене, имајући у виду да они имају предност непосредног контакта са свим заинтересованим лицима. Ипак, Европски суд ће, у светлу Европске конвенције, преиспитати одлуке које су ти органи донели на тај начин што ће се фокусирати на то да ли су, узимајући у обзир случај у целини и имајући у виду кључни значај најбољих интереса детета, разлози наведени за оправдање предузетих мера били релевантни и довољни.¹⁹³

Међутим, обавеза националних власти да предузму мере како би оствариле контакт родитеља који не врши родитељско право са децом након развода није апсолутна. То је обавеза средстава, а не резултата. Успостављање контакта можда неће моћи да се догоди одмах и може захтевати припремне или фазне мере. Сарадња и разумевање свих заинтересованих увек ће бити важан састојак. Међутим, недостатак сарадње између разведених родитеља није околност која сама по себи може ослободити власти од њихових позитивних обавеза према члану 8. Она пре намеће властима обавезу да предузму мере за помирење супротстављених интереса странака, имајући у виду најбољи интерес детета као примарни разлог.¹⁹⁴ С тим у вези, Европски суд је нагласио да је породична медијација пожељна као средство за унапређење сарадње између свих страна у случају, те да њена употреба може побољшати комуникацију између чланова породице, смањити сукоб између страна у спору, довести до споразумног решења, обезбедити континуитет личног контакта између родитеља и деце и смањити социјалне и економске трошкове раздвајања и развода за саме стране и државе.¹⁹⁵

Иако националне власти морају учинити све што је у њиховој моћи да олакшају такву сарадњу, свака обавеза примене принуде у овој области мора бити ограничена, јер се морају узети у обзир интереси, као и права и слободе свих заинтересованих, а посебно

¹⁹² *Giorgioni v. Italy*, бр. представке 43299/12, пресуда од 15.9.2016. године, параграфи 75-77; *Macready v. the Czech Republic*, бр. представке 4824/06 15512/08, пресуда од 22.4.2010. године, параграф 66; *Bondavalli v. Italy*, бр. представке 35532/12 пресуда од 17.11.2015. године, параграфи 81-84.

¹⁹³ *Luca v. the Republic of Moldova*, бр. представке 55351/17, одлука од 17.10.2023. године, параграф 86.

¹⁹⁴ *Ibid.*, параграфи 47 и 50.

¹⁹⁵ *Cengiz Kılıç v. Turkey*, бр. представке 16192/06, одлука од 6.12.2011. године, параграф 132.

најбољи интереси детета и његова права према члану 8 Европске конвенције.¹⁹⁶ Иако мере принуде против деце нису пожељне у овој осетљивој области, употреба санкција не сме се искључити у случају незаконитог понашања родитеља са којим деца живе.¹⁹⁷ Коначно, најбољем интересу детета мора бити дат примарни значај и овај интерес може, у зависности од његове природе и озбиљности, надјачати интересе родитеља.¹⁹⁸ Посебно, родитељ не може имати право према члану 8 на предузимање мера које би штетиле здрављу и развоју детета.¹⁹⁹

Иако Европски суд у својој пракси захтева да се мишљења деце узму у обзир у свим питањима која се тичу њихових права, та мишљења нису нужно непроменљива и сва одбијања која деца изразе, иако им се мора дати дужна тежина, нису нужно довољна да надјачају интересе родитеља, посебно у погледу редовног контакта са својим дететом. Право детета да изрази своје мишљење не треба тумачити као ефикасно давање деци безусловног права вета без разматрања било којих других фактора или спровођења испитивања ради утврђивања њихових најбољих интереса; такви интереси обично налажу да се везе деце са породицом морају одржавати, осим у случајевима када би то штетило њиховом здрављу и развоју.²⁰⁰ Штавише, ако би Европски суд заснивао одлуку на ставовима деце која очигледно нису у стању да формирају и артикулишу аутентично мишљење о својим жељама – на пример, због сукоба лојалности и/или изложености понашању једног родитеља који га отуђује од другог – таква одлука би могла бити у супротности са чланом 8 Европске конвенције. Стога у случајевима где деца пружају отпор контакту са једним родитељем, члан 8 Европске конвенције захтева од држава да покушају да идентификују узроке таквог отпора и, сходно томе, приступе овом проблему на одговарајући начин.²⁰¹

7.3. Карактеристични случајеви из праксе Европског суда за људска права

Критеријум за избор пресуда које ће бити представљене у овом делу рада био је да је реч о новијим пресудама, донетим у периоду од 2019. године до 2025. године. Узете су за анализу три пресуде, при чему је критеријум био да су исте донете против

¹⁹⁶ *Gluhaković v. Croatia*, бр. представке 21188/09, пресуда од 12.4.2011. године, параграф 57.

¹⁹⁷ *Eberhard and M. v. Slovenia*, бр. представке 8673/05 9733/05, пресуда од 1.12.2009. године, параграф 130.

¹⁹⁸ *Płaza v. Poland*, бр. представке 28623/12, пресуда од 28.6.2016. године, параграф 71.

¹⁹⁹ *Sommerfeld v. Germany*, бр. представке 31871/96, пресуда од 8.7.2003. године, параграф 64.

²⁰⁰ *Suur v. Estonia*, бр. представке 41736/18, пресуда од 20.10.2020. године, параграф 79.

²⁰¹ *K.V. and others v. Croatia*, бр. представке 36216/13, пресуда од 14.3.2017. године, параграф 144.

различитих држава из различитих европских регија. Осим тога, свака од пресуда је значајна по томе како су на одлуку суда утицале одређене посебне околности везане за дати случај: поступање домаћих органа у поступку који је претходио извршном, понашање самог подносиоца представке током извршног поступка и посебни услови у којима се подносилац представке налази (издржавање затворске казне).

Најпре ће бити представљен случај *Pisică protiv Moldavije*²⁰², који је значајан јер показује на који начин Европски суд оцењује укупност свих спроведених процедура у једном предмету. Подносиатељка представке је мајка која се жалила због неизвршења судске одлуке којом су јој поверена деца на старање. Она је најпре била у браку са својим супругом и тада су добили сина. Након развода брака и судске одлуке о повери сина њој, њих двоје су били у новој ванбрачној заједници и добили још два сина близанца. Потом је заједница престала, а отац је својевољно одузео децу и одвео их од ње. Више пута је враћао децу њој и поново их одводио, да би деца на крају остала трајно код њега. У почетку је дозвољавао мајци спорадичан ограничен приступ деци искључиво у његовом присуству, да би јој потом и тај начин виђања онемогућио.

Подноситељка представке је јула 2013. године, након првог одвођења деце од стране оца, покренула парнични поступак и тражила да јој се и млађа два сина повере на старање. Током трајања овог поступка она је више пута обавештавала суд о томе да њен бивши супруг окреће децу против ње. Такође се у поднесцима суду жалила на предуго трајање поступка. У психолошком извештају о деци из децембра 2014. године је наведено да су она укључена у родитељски сукоб, да се њихов почетни позитиван став према оба родитеља променио и постао јасно негативан у односу на мајку као резултат очевог утицаја, да је спречавање контакта деце са мајком вид емотивне злоупотребе, те да би сваки састанак са мајком представљао за њих трауматичан догађај све док она и даље живе са оцем. Правноснажном пресудом, донетом у трећем степену новембра 2015. године, подносиатељки представке је додељено старатељство над децом.

Она је потом јануара 2016. године покренула извршни поступак. Спровођење извршења је покушано наредног месеца у кући оца у присуству радника органа старатељства и психолога. Није успело будући да деца нису желела да напусте оца. Децембра 2016. године суд је одредио оцу забрану приласка према деци, након чега је

²⁰² *Pisică v. the Republic of Moldova*, бр. представке 23641/17, пресуда од 29.10.2019. године.

мајка покушала да приђе деци у школи и одведе их својој кући, али је у томе спречена од стране радника школе и локалних власти које су децу сместили код очевих родитеља. Три дана након овог догађаја поново је покушано спровођење извршења, али поново није успело због противљења деце. Током 2017. године спровођен је поступак мирења између оца и мајке са циљем налажења решења за извршење пресуде. Јуна те године је још један покушај спровођења извршења остао неуспешан из истог разлога. Током 2018. године суд је својом одлуком двоје млађе деце доделио на старање оцу.

Европски суд је нашао повреду члана 8 Европске конвенције и утврдио да је држава повредила своју позитивну обавезу. Цењено је то што је током прве године извршног поступка само два пута покушано извршење, и то без претходне психолошке припреме деце, иако су домаћи органи били свесни да су деца развила негативна осећања према мајци као последица очевог понашања. Међутим, Европски суд је оценио да је одлучујући фактор то што државни органи нису реаговали на наводе мајке, изнете још у раној фази парничног поступка, да отац отуђује децу од ње, нити су спровели овај парнични поступак у разумном року. Нереаговање државе на ове тврдње довело је до отуђења деце што је била главна препрека извршењу пресуде. На основу оваквог образложења Европског суда може се закључити да се сви спроведени поступци у једном случају морају сагледавати у њиховој укупности, будући да се у поступку пред Европским судом не оцењује поступање појединих судија или државних службеника, већ државе у целини. Извршни поступак је природни наставак парничног поступка који је водила мајка, те је немогућност извршења и повреда права на поштовање породичног живота наступила као резултат немара који је домаћи суд показао још у току трајања парнице.

Пресуда у случају *Anagnostakis protiv Grčke*²⁰³ је значајна због начина на који Европски суд цени понашање самог подносиоца представке приликом утврђивања да ли је дошло до кршења члана 8 Европске конвенције. Подносилац представке је отац детета, рођеног 2014. године у ванбрачној заједници која је одмах након рођења детета престала, тако да је беба наставила да живи са мајком. Отац је најпре редовно виђао дете, али је временом то постајало све теже, тако да је током 2018. године потпуно престало због одбијања детета. Пресудом домаћег суда из исте године одређен је распоред виђања

²⁰³ *Anagnostakis v. Greece*, бр. представке 26504/20, пресуда од 10.10.2023. године.

детета од стране оца са фазним прилагођавањем, тако да би дете код оца најпре проводило краће, а потом, привикавањем, и дуже периоде.

У складу са домаћим законодавством, подносилац представке се у периоду од 2016. до 2019. године више пута обраћао јавном тужиоцу надлежном за питања у вези са децом, жалећи се да није у могућности да виђа своје дете и оптужујући да је за то криво понашање мајке. По налогу тужиоца, социјална служба је сачинила више извештаја о конкретном случају и препоручила породично саветовање од стране невладине организације, на које подносилац представке није пристао. Такође, подносилац представке се обраћао и омбудсману који је предузео одређене мере из своје надлежности.

Европски суд је нашао да у конкретном случају није дошло до повреде права подносиоца представке. Указано је да су јавни тужилац и омбудсман предузимали одговарајуће кораке који су могли допринети открићу разлога због којих дете није желело да се сусретне са оцем, а што је даље могло водити одређивању мера које би омогућиле њихов контакт. Ипак, напори државних органа су остали без успеха због понашања и лошег међусобног односа родитеља. Суд је имао у виду да се подносилац представке противио одређеној психијатријској евалуацији детета, из разлога што није био консултован пре одређивања ове мере, што није био сагласан са постављеним задатком вештаку, нити је био задовољан установом којој је поверено спровођење евалуације. Такође, одбио је препоруку омбудсмана за укључивање у случај организација које се баве менталним здрављем деце истичући да је његов син душевно здрав. У таквој ситуацији, Европски суд је нашао да су домаћи органи приступили случају са одговарајућом пажњом, те је посредно за неизвршење пресуде окривио самог подносиоца представке.

Случај *A i drugi protiv Italije*²⁰⁴ је карактеристичан због посебних околности у којима су се налазили родитељи и деца. Први подносилац представке је отац двоје деце, рођене 2009. и 2011. године. Из оскудно наведеног чињеничног стања у пресуди се може закључити да је он пре рођења другог детета ухапшен и да издржава дужу затворску казну због учињених тешких кривичних дела у својству члана организоване криминалне групе. Током 2016. године је примљен у програм заштите сведока због своје помоћи

²⁰⁴ A et autres c. Italie, бр. представке 17791/22, пресуда од 7.9.2023. године.

правосудним органима у расветљавању кривичних дела. Због страха оца да ће његова деца потенцијално бити предмет освете, она су заједно са мајком такође примљена у овај програм и смештена у одређену институцију.

Поступке пред домаћим судовима отац детета је покренуо 2016. године због противљења мајке да деца одржавају контакт са њим. Тужбом је тражио утврђење свог очинства, будући да раније није било формално признато, као и право на виђање деце. Децу је у поступку заступао привремени заступник (*curator ad litem*), који је касније поднео представку Европском суду и у њихово име, тако да су деца други и трећи подносилац представке. Очинство првог подносиоца представке је утврђено пресудом из 2017. године, а његово право да одржава контакт са децом пресудом из августа 2020. године, којом је одређено да ће услове вршења овог права поставити социјална служба у сарадњи са службом за заштиту сведока. И пре доношења ове пресуде, колизијски старатељ је тражио успостављање контакта између оца и деце и преносио суду жељу деце да виђају свог оца. Међутим, социјална служба је још од 2017. године давала негативно мишљење на могућност овог виђања, истичући као разлоге трауму код деце, околност да су одрасла у криминалној средини, да су негативно реаговала на вест да им је отац у затвору, те да је потребно децу припремити за сусрете са оцем. Састанак између деце и оца је одржан тек маја 2021. године, након чега је социјална служба истакла да је то био трауматичан догађај за децу и да се отац понашао неадекватно јер је постављао деци недозвољена питања.

Европски суд је у пресуди утврдио повреду права на поштовање породичног живота оца и деце због неизвршења одлуке о њиховом међусобном виђању. Критикована је дужина трајања целокупног поступка пред домаћим судом, а нарочито период од девет месеци који је протекао од доношења пресуде до организовања првог виђања. Оцењено је да су се домаћи судови у погледу извршења одлуке готово у потпуности ослонили на социјалну службу, да нису надгледали њене активности, нити предузимали било какве мере након њених негативних извештаја ради налажења решења за конкретну ситуацију. На наводе државе да је до одлагања долазило због чињенице да су подносиоци представке део програма заштите сведока због чега је било нужно заштити њихов живот и телесни интегритет, Европски суд је одговорио да оваква ситуација може створити проблеме у извршењу пресуде, али да у конкретном случају она није имала одлучујући утицај.

7.4. Случајеви из праксе Европског суда за људска права против Републике Србије

У случају *Грујић против Србије*²⁰⁵ се радило о бившим ванбрачним партнерима и њихово двоје заједничке деце, ћерки и сину, који су у време покретања поступка пред домаћим судовима имали 13, односно 11 година. Отац је 2005. године поднео тужбу којим је тражио да му се деца повере на самостално вршење родитељског права. Суд је децембра исте године донео привремену меру којим је одредио да он има право да виђа децу сваког другог викенда и у периодима распуста. Покренут је поступак извршења привремене мере јануара 2006. године и током те године је спровођење извршења покушано 14 пута, при чему су оба детета провела само један викенд са оцем, а у највећем броју случајева ћерка није желела да види оца, док је син желео, али мајка није желела да га пусти без његове сестре. Мајка деце је новчано кажњена у извршном поступку, а касније осуђена и у кривичном поступку због неизвршења судске одлуке.

У периоду од 2007. до 2011. године суд је неколико пута саслушавао децу у присуству социјалних радника, и она су се изјаснила да не желе да виде свог оца. Ипак, отац је у том периоду успевао да види сина током одмора у школи и ти сусрети су пролазили без проблема. Током 2011. године отац, мајка и социјални радници су постигли договор о виђањима оца и сина једном седмично у просторијама Центра за социјални рад. Више таквих виђања је протекло без проблема. У новембру 2011. године је обустављен поступак извршења привремене мере, будући да је парнични поступак окончан још 2008. године када се странке нису појавиле на рочишту за главну расправу, те се тужба сматрала повученом.

Европски суд је оценио да је држава, и поред одређених периода неактивности, предузела све неопходне кораке који су се разумно могли очекивати како би дошло до извршења привремене мере. Имао је у виду да су, након већег броја неуспешних покушаја спровођења извршења, државни органи показали проактиван став, да је суд на рочиштима узимао изјаве од деце да она не желе да виде оца, а да је орган старатељства, када је син изразио жељу да га ипак види, у договору са свим странама организовао њихова виђања у контролисаним условима. Стога је Европски суд оценио да у конкретном случају није повређено право оца на поштовање породичног живота.

²⁰⁵ Grujić v. Serbia, бр. представке 203/07, пресуда од 28.8.2018. године.

У предмету *Здравковић против Србије*²⁰⁶ Европски суд је већином гласова оценио да није било кршења одредаба Европске конвенције. Подносиатељка представке је мајка мушког детета рођеног у браку 1998. године. Она је напустила брачни дом 2008. године, док је син остао да живи са оцем. Одмах потом је покренула поступак ради развода и тражила поверу детета на самостално вршење родитељског права. Најпре јој је привременом мером из јула 2008. године признато широко право на виђање детета, а потом јој је новом привременом мером из новембра исте године поверено дете до окончања парнице и наређено је оцу да јој га одмах преда. С тим у вези, вођена су два паралелна извршна поступка ради извршења ове две привремене мере. Мајка није успевала да одржава контакт са сином, нити да успостави старатељство над њим, имајући у виду да је син одбијао да се сретне са њом приликом више покушаја спровођења извршења у очевој кући, а мајка није желела присилно одвођење детета.

Правноснажном пресудом из 2010. године је мајци додељено старатељство над сином, те је покренут извршни поступак на основу ње. Тек током 2011. године је дошло до постизања договора између оца и мајке о одржавању личних односа на иницијативу Центра за социјални рад, након чега је мајка постепено успоставила контакт са дететом, при чему је дете остало да живи код оца. Након поднете тужбе оца за измену одлуке о вршењу родитељског права, пресудом из 2012. године је одлучено да отац самостално врши родитељско право, имајући у виду неизвршивост претходно донете пресуде.

Европски суд се у образложењу пресуде руководио тиме да су државни органи показали конструктиван приступ у решавању проблема, примењујући и санкције, али и друге врсте мера ради успостављања контакта подносиатељке представке са својим сином. Наиме, оцу су више пута изрицане новчане казне због неприпремања сина на промену средине и прелазак код мајке, од којих су неке и извршене. Два пута је покушан присилни премештај детета из очеве куће, али није успео због одбијања детета у једном, и његовог бежања у другом случају. Примењене су и друге мере током извршног поступка, укључујући родитељску терапију, састанке мајке и детета у контролисаним условима, корективни надзор над вршењем родитељског права од стране Центра за социјални рад, а у решавање случаја су се укључили и стручњаци школе коју је похађало дете. При том, Европски суд није нашао да је у поступању домаћих органа било

²⁰⁶ Zdravković v. Serbia, бр. представке 28181/11, пресуда од 20.9.2016. године.

неоправданих кашњења и одуговлачења, а предузете мере су у коначном довеле до успостављања контакта мајке са дететом.

Са друге стране, Европски суд је нашао повреду права на поштовање породичног живота у случају *Миловановић против Србије*.²⁰⁷ Подносиатељка представке је мајка два близанца, који су рођени 1996. године у браку. Након престанка брачне заједнице, отац је у јануару 2002. године самовољно одвео децу и мајци забранио сваки контакт са њима. Мајка је потом поднела тужбу тражећи самостално вршење родитељског права. Фебруара 2003. године је привременом мером наређено оцу да децу преда мајци, али је привремена мера остала неизвршена. У октобру 2005. године је домаћи суд пресудом одлучио да се деца поверавају мајци, а у образложењу се водио деструктивним понашањем оца и лошим условима живота и хигијене у његовом дому, што је све захтевало да деца одмах буду измештена. Међутим, и ова пресуда никада није извршена. У периоду од јануара 2002. до октобра 2009. године мајка је виђала децу само повремено током школских одмора. Тек након октобра 2009. године је почела да виђа децу у контролисаним условима, а потом су деца почела да проводе код ње и по неколико сати.

Европски суд је детаљно анализирао домаће поступке и утврдио већи број пропуста у поступању националних органа. Наиме, суд је у извршном поступку изрекао више новчаних казни оцу деце због одбијања да изврши предају деце, али су те казне остале неизвршене јер отац није имао имовину на којој би се оне могле извршити. Када би суд одредио датум за присилно одузимање деце, отац би их сакрио, те би и ова мера била неуспешна. У том смислу, извршни суд је критикован због непредузимања оштријих мера према оцу, као и због пропуста да се предузму мере ради проналажења деце и њега приликом спровођења извршења. Такође, наглашено је да је пре покушаја присилног одузимања деце требало спровести поступак саветовања, медијације и психолошке припреме деце. Осим тога, дугогодишњи извршни поступак је имао више периода потпуно неоправдане неактивности. Томе су допринели и проблеми у достављању. Тако је пресуда о повери деце постала правноснажна и извршна више од годину дана након њеног доношења, због касног достављања оцу.

Држава је током поступка истакла да је неизвршењу пресуде у одређеној мери допринела и сама мајка. Наиме, јуна 2005. године је покушано извршење пресуде у

²⁰⁷ *Milovanović v. Serbia*, бр. представке 56065/10, пресуда од 8.10.2019. године.

просторијама школе коју су похађала деца, у присуству мајке, судског извршитеља и полиције, а без присуства стручњака Центра за социјални рад. Деца су том приликом плакала и мајка је одустала од спровођења извршења како их не би додатно трауматизовала. Европски суд је закључио да се домаћи органи нису могли у потпуности ослањати на способности мајке у овом случају, када се има у виду претходна трогодишња раздвојеност између деце и ње, и када сами нису пружили стручну помоћ деци и охрабрили их да се сретну са мајком, а што би могло припремити децу и омогућити да лакше поднесу наглу промену старатеља.

Подноситељка представке у предмету *Кривошеј против Србије*²⁰⁸ је мајка детета рођеног у браку 1994. године. Након престанка заједнице живота 1999. године, дете је остало да живи са оцем. Мајка је 2000. године поднела тужбу и суд је две године касније пресудом одредио да отац врши самостално родитељско право, а да она има право да виђа дете у одређеним терминима. Будући да јој отац није дозвољавао да виђа дете, фебруара 2003. године је поднела предлог за извршење и суд је донео решење о извршењу. Током 2003. године суд је изрекао једну новчану казну оцу, али је иста потом стављена ван снаге. Наредне године суд је поново одредио извршење на основу пресуде и запретио оцу новчаном казном уколико не буде поштовао права мајке. Период од 2004. до 2008. године обележила је неактивност суда у извршном поступку. У том периоду је дошло и до нестанка списка предмета, који су пронађени маја 2008. године испод стола судског извршитеља који је предметом био задужен и који је отпуштен током 2007. године. Мајка је имала спорадичан контакт са дететом до септембра 2007. године када се отац са њим преселио у други град. Њихова нова адреса становања утврђена је тек две године касније када ју је сам отац саопштио суду.

Европски суд је нашао повреду чланова 6 и 8 Конвенције. У образложењу пресуде је истакао дуг период потпуне неактивности извршног суда, околност да су списи предмета неколико година били изгубљени, да је оцу изречена само једна новчана казна која није извршена, те да је извршни суд очигледно пропустио да према њему примени оштрије мере. И поред чињенице да је мајка остваривала повремени контакт са дететом до 2007. године, пресуда домаћег суда никада није била извршавана у потпуности.

²⁰⁸ *Krivošej v. Serbia*, бр. представке 42559/08, пресуда од 13.4.2010. године.

Велики пропуст државних органа се огледао и у њиховој немогућности да током две године утврде нову адресу оца и да санкционишу такво његово понашање.

У предмету *Фелбаб против Србије*²⁰⁹, представку је поднео отац двоје деце рођене у браку 1993. и 1994. године. Током 1998. године мајка се иселила из породичног дома и деца су остала да живе са оцем. Наредне године отац је поднео тужбу за развод брака и тражио самостално вршење родитељског права. Међутим, 2000. године, након што су деца провела неколико дана код мајке, нису се вратила оцу и остала су да живе са њом. Потом је исте године суд правоснажном пресудом децу доделио на старање мајци. Будући да је тврдио да му је онемогућено да виђа децу, отац је покренуо извршни поступак ради извршења одлуке о виђању деце. Током 2001. године суд је изрекао једну новчану казну мајци због непоступања по решењу о извршењу. Две године касније Центар за социјални рад је обавестио суд да отац не виђа децу, те да, по речима мајке, није ни показао иницијативу да их виђа. Током 2005. године отац је успоставио контакт са децом и током наредне две године старије дете је више пута прелазило код оца, изражавајући жељу да живи са њим, након чега је враћано мајци у складу са судском одлуком. Центар за социјални рад је у извештају из 2006. године констатовао да је извршни поступак неефикасан због ставова деце и мајке, те да се отац не може сматрати позитивним узором својој деци. У међувремену, у извршном поступку је суд након вишегодишње неактивности заказао рочиште маја 2008. године и потом исто отказао и окончао поступак имајући у виду да је 2007. године донета нова пресуда којом је измењен начин виђања деце тако што је смањен број термина у којима отац има право да их виђа. Отац се на ову одлуку није жалио. Иначе, 2005. године отац је осуђен у кривичном поступку због недавања издржавања деци.

Европски суд је нашао повреду чланова 6 и 8 Европске конвенције руководећи се, пре свега, вишегодишњом неактивношћу суда у извршном поступку. И поред тога што је и сама мајка спречавала извршење одлуке о виђању деце, домаћи суд је изрекао само једну новчану казну и није предузимао оштрије мере.

Подноситељка представке у случају *Томић против Србије*²¹⁰ је била мајка женског детета рођеног 1998. године, које је након престанка заједнице живота у браку 2001. године остало да живи са оцем. Она је исте године поднела тужбу и парнични

²⁰⁹ Felbab v. Serbia, бр. представке 14011/07, пресуда од 14.4.2009. године.

²¹⁰ Tomić v. Serbia, бр. представке 25959/06, пресуда од 26.6.2007. године.

поступак је окончан правноснажном пресудом из децембра 2004. године којом јој је додељено старатељство над ћерком. Марта наредне године је покренула извршни поступак ради предаје детета. Током две године трајања извршног поступка суд је заказао више од десет рочишта и неколико пута покушао спровођење извршења на адреси оца, али је поступак протекао без успеха. Рочишта су често одлагана на захтев оца, или због његовог непојављивања. Такође, поједина рочишта су одлагана и због немогућности Центра за социјални рад да обезбеди присуство дечјег психолога. Када би спровођење извршења било покушано на адреси оца, суд би у пратњи полиције налазио празну кућу, или самог оца који је одбијао да да информације о томе где се налази дете. Оцу је изречено и више новчаних казни. Једном приликом је спровођење извршења покушано и у школи коју је дете похађало, али оно је том приликом изостало са наставе јер је наводно било код лекара. Даље извршење је одложено фебруара 2007. године након доношења нове првостепене пресуде којом је старатељство над дететом додељено оцу. Та пресуда је наредног месеца постала и правноснажна.

Европски суд је нашао повреду чланова 6 и 8 Европске конвенције. Имао је у виду да су поједина рочишта у поступку извршења неоправдано одлагана, да је, и поред начелне активности суда, било и неколико периода неактивности који су трајали по неколико месеци. Иако је било јасно да отац детета не жели да сарађује са правосудним органима и да спречава извршење, држава није предузела све нужне кораке како би обезбедила извршење пресуде. На тај начин, оцу је фактички омогућено да одуговлачењем поступка ситуацију преведе у своју корист, користећи протек времена, што му је на крају и пошло за руком када је издејствовао доношење нове пресуде којом је њему додељено старатељство над ћерком.

8. ИЗВРШЕЊЕ СУДСКИХ ОДЛУКА У ПОРОДИЧНОЈ МАТЕРИЈИ У ПРАКСИ УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Критеријум за избор одлука Уставног суда које ће бити представљене у овом делу рада био је да је реч о новијим одлукама, донетим у периоду од 2022. године до 2025.

године. Узете су за анализу четири одлуке, које су објављене на сајту Уставног суда Републике Србије – у делу Пракса Уставног суда.²¹¹

У предмету *Уж-15000/2021*²¹² уставну жалбу је поднео отац, о чијем је начину одржавања личних односа са малолетном ћерком, која је поверена мајци, одлучено правноснажном пресудом Основног суда у Бору из децембра 2020. године. Он је јуна 2021. године поднео предлог за извршење ради одржавања личних односа са малолетним дететом, наводећи да је мајка онемогућила њихово одржавање након пресељења са дететом у Нови Сад. Основни суд у Новом Саду је одредио извршење, против ког решења се жалила мајка као извршни дужник, те је Виши суд у Новом Саду вратио списе предмета првостепеном суду ради прибављања мишљења органа старатељства и евентуалног одржавања рочишта. Мајка и малолетно дете су у својим изјавама органу старатељства навеле да је дете провело 10 дана зимског распуста код оца у Бору, али да је након повратка рекла мајци да је отац викао на њу, да не жели више да иде и ноћи код њега, већ да пристаје да контакте остварује у Новом Саду, без ноћења. Потом је Виши суд преиначио првостепено решење и одбио предлог за извршење са образложењем да је неодржавање контакта последица одбијања од стране малолетног детета, те да не стоји тврдња да се обавеза из извршне исправе не извршава услед спречавања мајке и њеног утицаја.

Уставни суд је утврдио повреду права родитеља из чл. 65 Устава истичући да се у овој врсти извршног поступка не може приоритетни значај дати околности да ли је извршни дужник спреман добровољно да испуни своју обавезу из извршне исправе, већ да ли се лични односи између детета и родитеља са којим оно не живи одржавају сагласно извршној исправи. Другим речима, само постојање сметње да се извршна исправа реализује у наведеном делу, без улажења у оцену чијом кривицом је до тога дошло, чини оправданим покретање механизма за принудно извршење. Указано је и то да орган старатељства у овој врсти извршног поступка мора показати висок степен проактивности, са циљем да се остваривање контакта омогући, барем у контролисаним условима, док се не стекну услови да се ти контакти остварују на начин како је то одређено извршном исправом.

²¹¹ Сајт Уставног суда Републике Србије – Пракса Уставног суда (<https://ustavni.sud.rs/sudska-praksa/baza-sudske-prakse>).

²¹² Одлука Уставног суда Уж-15000/2021 од 21.4.2022. године.

У предмету Уж-16492/2021²¹³, уставну жалбу је поднела мајка малолетног детета које је отац самовољно одвео од ње фебруара 2016. године и није дозвољавао њихов контакт. У покренутом парничном поступку суд је донео привремену меру августа 2017. године којом је наложено да оцу да дете преда мајци на самостално вршење родитељског права до правноснажног окончања поступка. Суд се руководио извештајима органа старатељства да је отац угрозио нормалан интелектуални, емоционални и социјални развој детета, те да је мајка адекватнији старатељ. Међутим, наведена привремена мера никада није извршена, нити је поступајући суд предузео било коју меру у циљу извршења исте, и поред бројних ургенција мајке. Отац је одбијао да доведе дете у просторије Центра за социјални рад ради договора и припремања детета за предају мајци, изјављивао да не жели да поступи по привременој мери, те је на различите начине вршио опструкцију поступка. Штавише, отац уопште није дозвољавао мајци да виђа дете до одређеног тренутка у 2019. години. Мајка је током 2018. године поднела и предлог за извршење решења о привременој мери, али је исти правноснажно одбијен са образложењем да означено решење не може представљати основ за подношење предлога за извршење, већ да је предлагач требало да тражи од поступајућег парничног суда да спроведе предметно решење. Октобра 2020. године донета је пресуда у поступку ради вршења родитељског права којом је дете поверено оцу. Током наредне године је постала правноснажна.

Уставни суд је и у овом случају утврдио повреду права мајке из чл. 65 Устава. И поред јасне опструкције поступка извршења привремене мере од стране оца, суд није предузео ниједну од прописаних мера за извршење одлука у вези са породичним односима – новчана казна, казна затвора и принудно одузимање и предаја детета, већ је само у два наврата наложио туженом да поступи по привременој мери и да сарађује са органом старатељства. То је довело до дуготрајног престанка сваког контакта између мајке и детета, те је дете постало психолошки окренуто ка оцу и наглашено дистанцирано од мајке.

Подноситељка уставне жалбе у предмету Уж-7150/2021²¹⁴ је мајка два малолетна детета, рођена 2003. и 2005. године, која су јој поверена на самостално вршење родитељског права правноснажном пресудом из 2015. године. Она је 19.2.2019. године

²¹³ Одлука Уставног суда Уж- 16492/2021 од 17.10.2024. године.

²¹⁴ Одлука Уставног суда Уж-7150/2021 од 16.3.2023. године.

поднела предлог за извршење на основу ове пресуде против извршног дужника, оца детета, наводећи да се деца од 14.2.2019. године налазе код њега. Суд је донео решење о извршењу, а отац је поднео тужбу за измену одлуке о вршењу родитељског права. Центар за социјални рад је априла 2019. године, на захтев суда, доставио извештај у коме је навео да су деца пред овим органом навела да је одлазак код оца био њихова жеља, те да стога овај орган не предлаже план интервенције јер би инсистирање на враћању деце код мајке захтевало употребу принуде. Септембра месеца исте године је суд затражио од центра изјашњење о томе да ли је спровођење извршења у конкретном случају целисходно, на шта је центар одговорио да остаје при раније датом мишљењу да употребу силе треба избећи. Потом је суд два пута доносио решење о обустави поступка извршења, са образложењем да је у новој парници, коју је покренуо отац, донето решење о привременој мери којим се уређује одржавање контакта мајке са децом. Ове одлуке је Виши суд укидао са образложењем да на тај начин није преиначена, нити стављена ван снаге претходна извршна исправа. Пресудом из јуна 2021. године одбијен је захтев оца за измену одлуке о вршењу родитељског права, а он је лишен родитељског права и изречене су мере забране приласка малолетној деци. Потом је извршни суд поново тражио од Органа старатељства да достави план интервенције, те је Орган старатељства у извештају од марта 2022. године навео да је старија ћерка странака постала пунолетна, а да млађа не жели да има контакте са мајком, те Орган старатељства није у могућности да састави примењив план. И млађа ћерка подносиољке уставне жалбе је постала пунолетна јануара 2023. године.

Уставни суд је утврдио повреду права из чл. 65 Устава због што извршни суд у периоду од четири године није ниједном покушао да спроведе извршење. На поступање суда је у највећој мери утицало мишљење органа старатељства. Ипак, Орган старатељства има само улогу помоћног органа, због чега његово индиректно противљење да се уопште покуша спровођење извршења није смело бити препрека за суд да примени неко од овлашћења која му у овој врсти извршног поступка стоје на располагању – заказивање рочишта, ако је то у најбољем интересу детета, позивање школе, породичног саветовалишта или друге специјализоване установе за посредовање у породичним односима, а у крајњем случају и новчано кажњавање извршног дужника. С друге стране, Орган старатељства у својим извештајима није ишао даље од констатација из разговора са децом, тј. ниједном није приступио разматрању да ли је мишљење деце последица евентуалне принуде или наметнуте воље другог родитеља,

иако је исти орган у парници, у којој је отац лишен родитељског права, дао мишљење да су деца индоктринирана очевим утицајем.

У предмету *Уж-5704/2024*²¹⁵ је извршни поступак покренула мајка двоје деце, на основу правноснажног решења Основног суда од априла 2021. године којим је наложен хитан повратак деце у СР Немачку, њиховом предајом мајци, а које је донето на основу Хашке конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце. У току овог поступка узете су изјаве од деце која су изјавила да не желе да се врати код мајке у Немачку, али је оцењено да мишљење деце није аутентично, већ да је резултат отуђујућег утицаја оца.

Након донетог решења о извршењу, Орган старатељства је обавестио суд да су привременом мером, донетом у парничном поступку ради вршења родитељског права јула 2021. године, деца до окончања тог поступка поверена оцу. Потом је извршни суд обуставио извршни поступак, али је Виши суд укинуо наведено решење и предмет вратио на поновни поступак. У периоду од децембра 2021. године до јануара 2023. године суд је оцу изрекао три новчане казне због непоступања по решењу о извршењу и опструкције поступка. Јануара 2023. године му је изречена казна затвора. Јуна 2023. године, када је било планирано одвођење оца на издржавање казне, он је децу предао мајци, и то без пасоша, тврдећи да су они случајно уништени. Суд је одмах обуставио поступак и укинуо све спроведене радње. Мајка је наредног дана предложила да се извршење настави у смислу чл. 378 ЗИО, будући да су деца одмах напустила њен стан, уз претпоставку да се поново налазе код оца. Након неколико одбијања овог предлога и укидања од стране другостепеног суда, јануара 2024. године је одржано рочиште на коме су деца изјавила да су пристала да остану са мајком, али искључиво у Београду, и то како њихов отац не би отишао у затвор, те да су мајку својевољно напустили онда када је исказала намеру да им прибави пасоше за повратак у Немачку. Потом је предлог за наставак поступка поново одбијен са позивањем на најбољи интерес деце и околност да је једно дете напунило 17 година због чега се предметна конвенција на њега више није могла применити. Ово решење је још једном укинуто од стране Вишег суда, те у тренутку одлучивања Уставног суда нова одлука још увек није била донета.

²¹⁵ Одлука Уставног суда Уж-5704/2024 од 20.3.2025. године.

Уставни суд је у овом случају нашао повреду права родитеља из чл. 65 Устава. Указао је да се извршни суд у превеликој мери ослањао на орган старатељства током извршног поступка, који, пак, није показао довољно проактивну улогу, нити је имао у виду претходно дато мишљење у ванпарничном поступку о томе да мишљење деце није аутентично. Стога је суд требало да у поступак укључи школу, породично саветовалиште или другу специјализовану установу. Уставни суд је посебно истакао да је неспровођење извршења у периоду након јуна 2023. године потпуно неоправдано, јер питање аутентичности исказа деце странака није размотрено на уставноправно прихватљив начин. Тиме је компромитована и теза о најбољем интересу деце, на којој су заснована донета решења.

9. АНАЛИЗА ПОСТУПКА ИЗВРШЕЊА ОДЛУКА РАДИ ПРЕДАЈЕ ДЕТЕТА И ИЗВРШЕЊА РАДИ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА СА ДЕТЕТОМ У ПЕРИОДУ ОД 2022. ДО 2023. ГОДИНЕ У ПРАКСИ ОСНОВНОГ СУДА У НИШУ

Емпиријско истраживање спроведено је у марту 2026. године у Основном суду у Нишу. Предмет истраживања били су поступци извршења ради предаје детета и одржавања личних односа са дететом који су формирану у периоду од 1. јануара 2022. године до 31. децембра 2023. године пред Основним судом у Нишу. На основу поднете молбе за увид у наведене предмете, Основни суд у Нишу ставио је на располагање укупно 15 предмета.

Циљ истраживања огледа се у анализи примене прописа којима су регулисани поступци извршења ради предаје детета и одржавања личних односа са дететом пред Основним судом у Нишу, са посебним освртом на заштиту најбољег интереса детета.

У оквиру израде рада примењен је теоријско-емпиријски метод истраживања, метод студије случаја, уз статистичку обраду и анализу прикупљених података. Подаци су прикупљени путем упитника, који је сачињен на основу претходне анализе релевантне међународне и домаће правне регулативе која се односи на извршење одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом. Упитник је приложен на крају рада.

Прикупљени подаци су статистички обрађени, на одговарајући начин систематизовани, приказани и анализирани, док је део судских одлука додатно коментарисан и анализиран у одговарајућим деловима рада.

9.1. Поступак извршења одлука о предаји детета

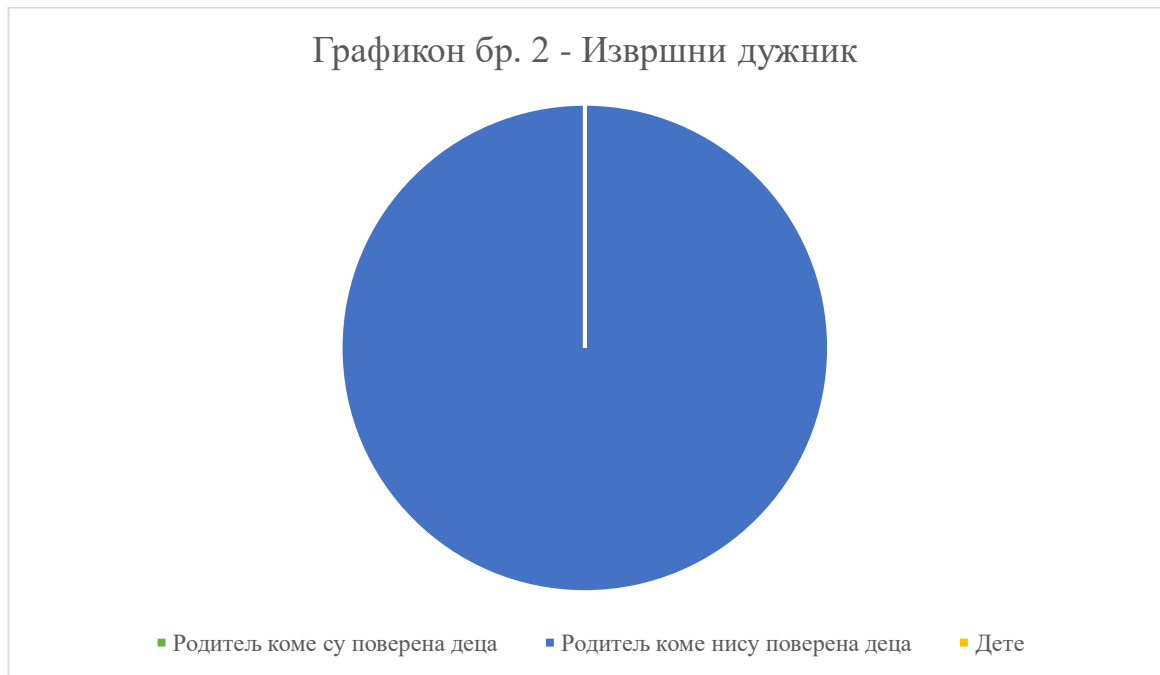
Од укупно петнаест анализираних предмета, у пет случајева предмет извршења била је одлука о предаји детета.

У четири од пет предмета који се тичу извршења одлука о предаји детета извршни поверилац је родитељ који према извршној исправи врши родитељско право, док је у једном предмету предлог за извршење поднео Центар за социјални рад. Важно је напоменути да су раднице ЦСР, као водитељке случаја, присуствале спровођењу извршења о предаји детета само у поступку у коме се ЦСР појављује као извршни поверилац.²¹⁶ Наиме, у предмету Основног суда у Нишу И. 295/23 у коме је дошло до спровођења извршења, мал. дете је предато од стране извршног дужника судском извршитељу и извршном повериоцу, без присуства психолога надлежног органа старатељства. Психолошкиња је разговор са мал. дететом обавила тек након два претходно неуспешна покушаја предаје детета. Том приликом дете је показивало видну узнемиреност и плакало је, те је психолошкињи указало на проблеме у односу са оцем,

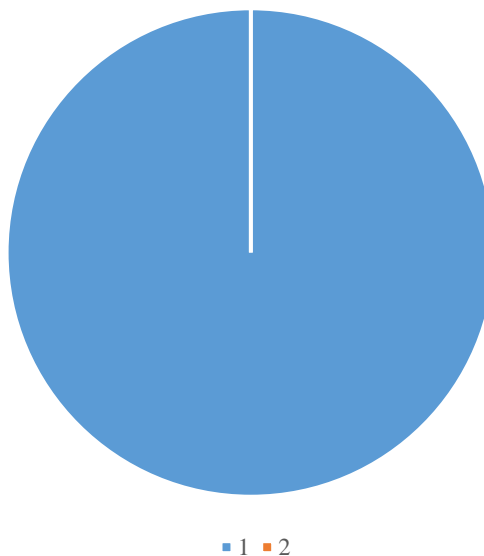
²¹⁶ Предмет Основног суда у Нишу И. 295/23.

односно извршним повериоцем, детаљно описујући понашања која доживљава као злостављање, као и околност да је приморавано да оцу купује алкохол. Упркос наведеним наводима детета, психолошкиња је саветовала мал. детету да оде код оца, уз образложење да би у супротном мајка детета, односно извршна дужница, могла бити кажњена новчаном казном.

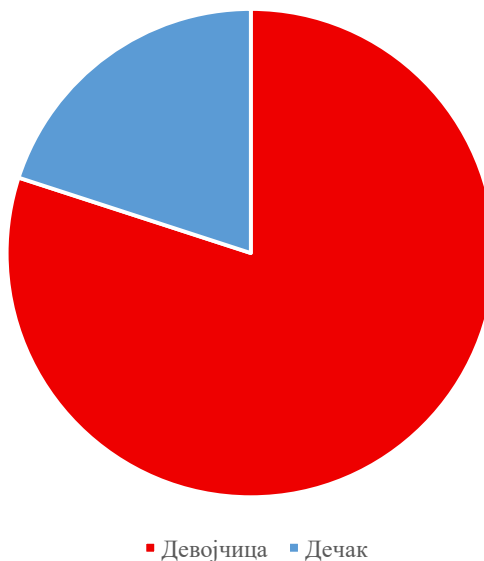
У свим анализираним предметима извршења извршни дужници били су родитељи којима деца нису поверена на вршење родитељског права. Изузетно, у једном предмету извршни дужник био је родитељ лишен родитељског права, код кога се једно дете ипак физички налазило.

Графикон бр. 3 - Број деце

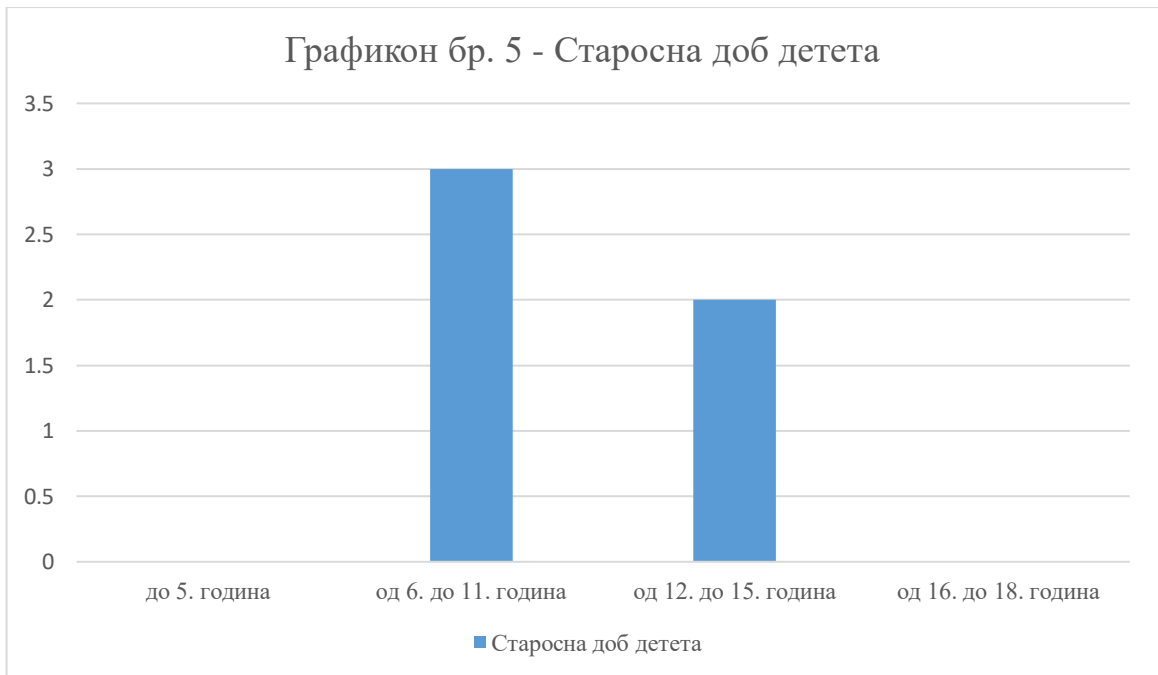

У свим анализираним предметима извршења требало је предати једно дете.

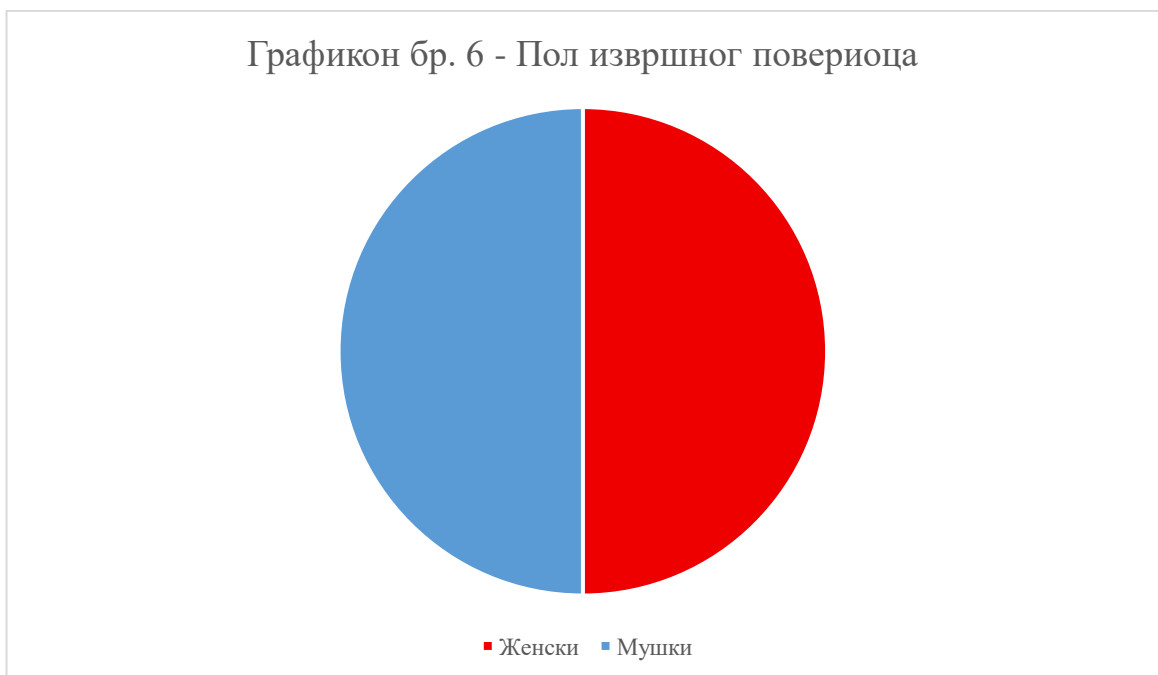
Графикон бр. 4 - Пол деце

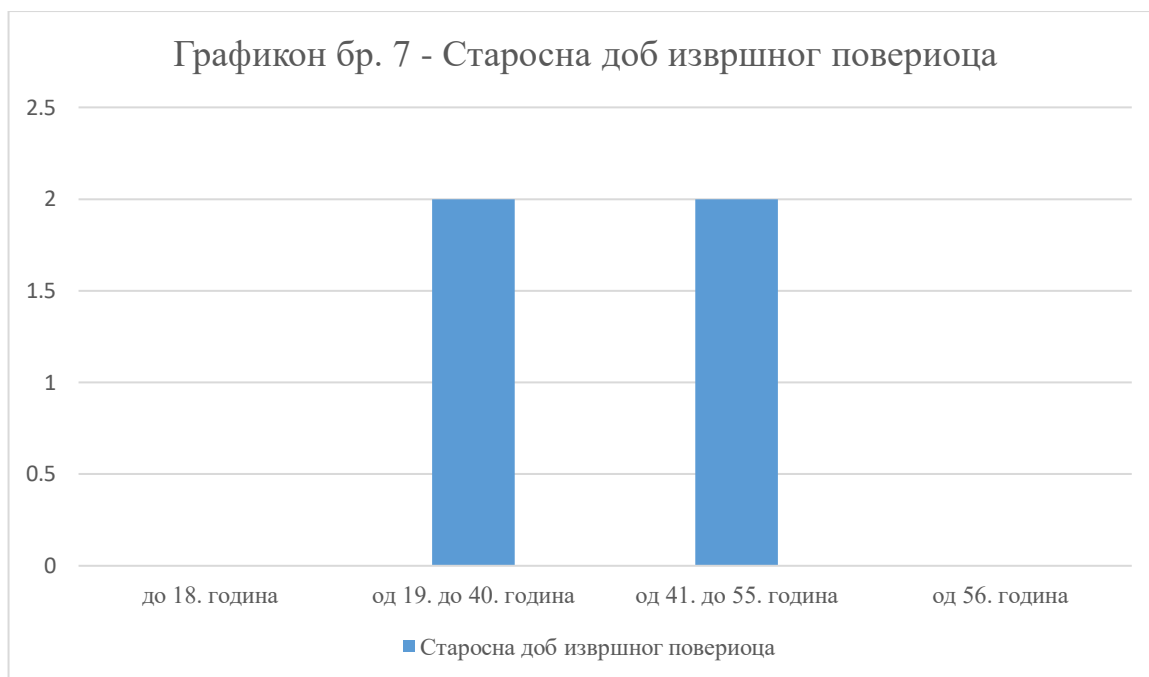
У четири од пет анализираних предмета извршења ради предаје детета, предмет предаје била су деца женског пола.

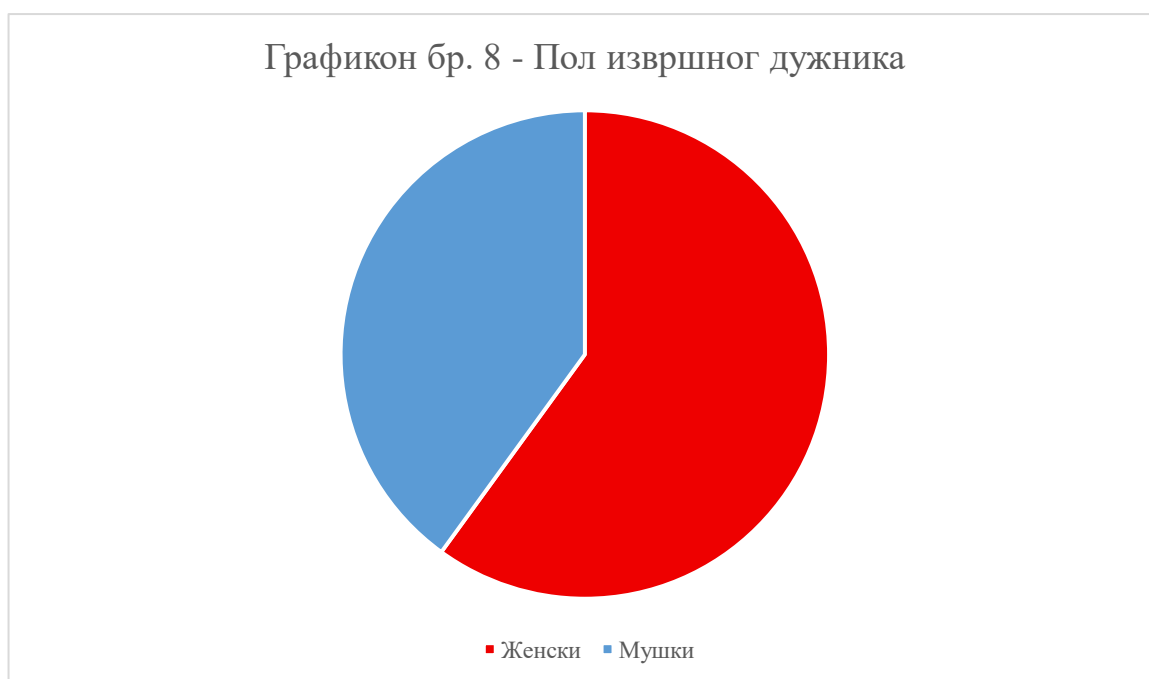
У свим предметима обухваћеним анализом деца су била основношколског узраста.

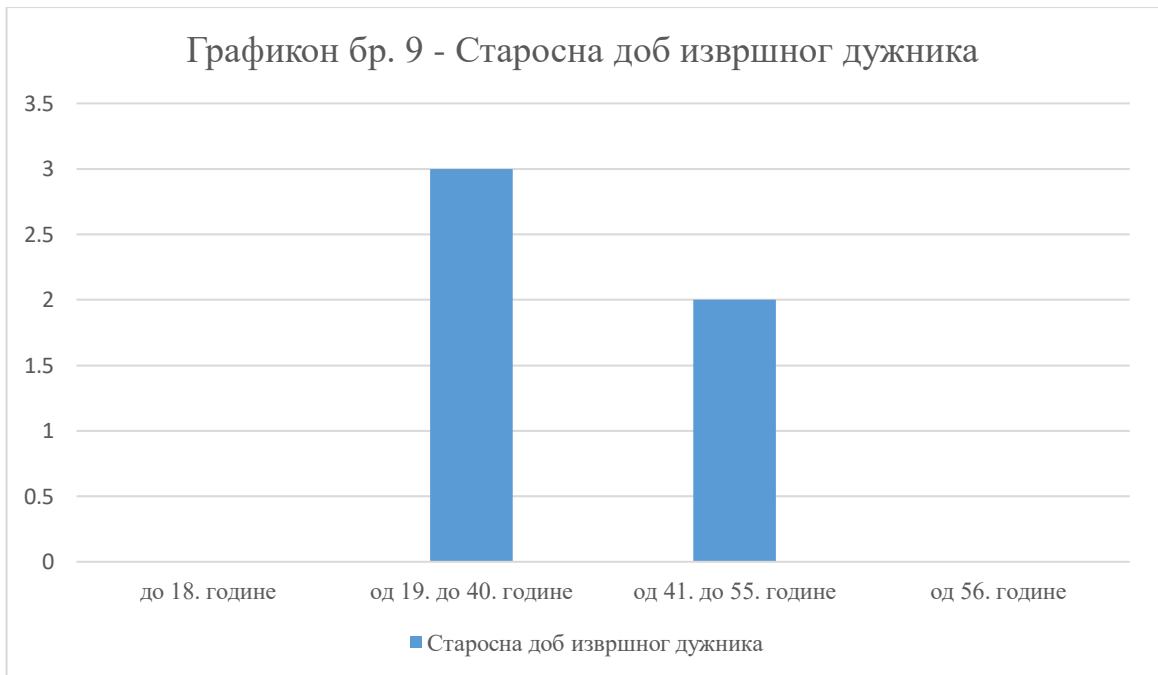
Будући да је у једном поступку извршења предлог за извршење поднео ЦСР, у преостала четири поступка број жена и мушкараца у процесној улози извршног повериоца био је изједначен.

С обзиром на то да је један поступак извршења покренуо ЦСР, у преостала четири поступка извршни повериоци били су равномерно заступљени у две посматране старосне категорије.

Будући да је један поступак извршења покренуо ЦСР према извршном дужнику женског пола, већи број извршних дужника је био женског пола, што је у супротности са уобичајеном праксом према којој жене најчешће самостално врше родитељско право над малолетном децом.

У свим поступцима било је највише извршних дужника средње животне доби.

У једном од пет анализираних предмета суд је издао налог за уређење предлога за извршење, налажући извршном повериоцу да достави извршну исправу у оригиналу или у овереној фотокопији, с обзиром на то да суд који је донео извршну исправу није

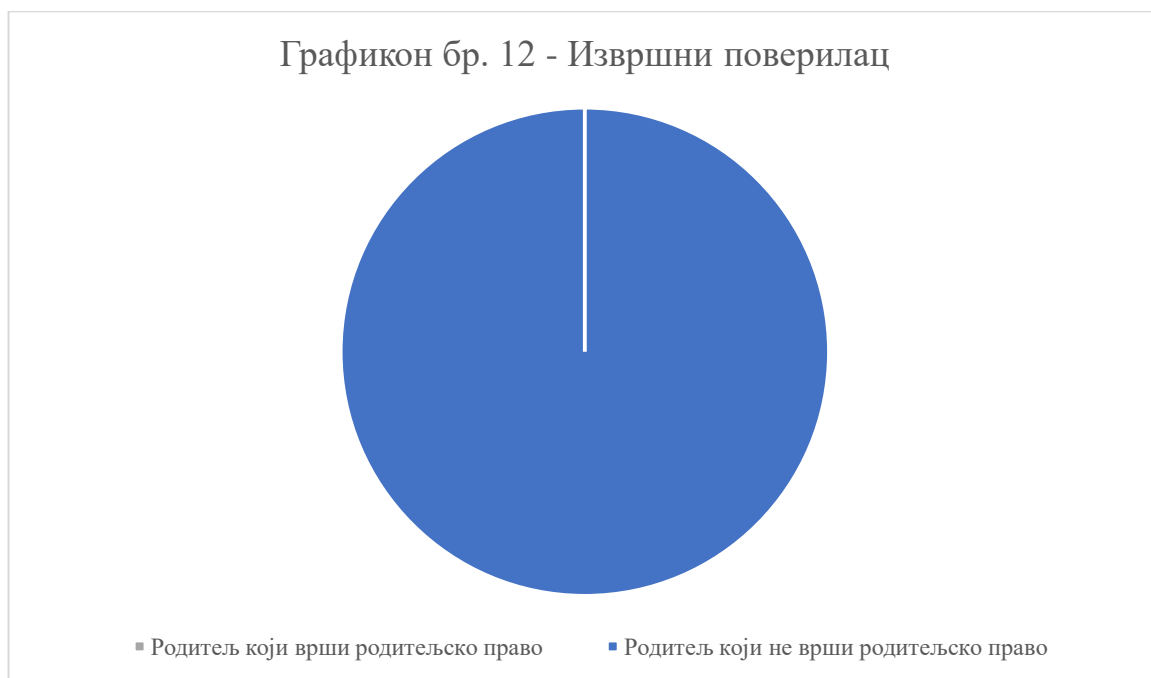
истовремено и суд надлежан за одлучивање о предлогу за извршење, у складу са чланом 59 став 2 ЗИО. Међутим, извршни поверилац није поступио по том налогу²¹⁷.

У три од пет предмета предлог за извршење је усвојен и донето је решење о извршењу односно закључак, по коме је поступак извршења и окончан. Насупрот томе, у једном предмету извршни поверилац је повукао предлог за извршење још 2023. године, али је суд решење о обустави поступка извршења донео тек 14. јануара 2025. године. Према наводима из списка предмета, разлог за овако значајан временски размак лежи у чињеници да је предмет у међувремену био изгубљен, о чему је сачињена службена белешка. У последњем петом предмету, предлог за извршење је одбачен из разлога што извршни поверилац није поднео извршну исправу у оригиналу или овереној копији, а о чему је у претходним редовима већ било речи.

²¹⁷Предмет Основног суда у Нишу И. 43/23.

9.2. Поступак извршења одлука о одржавању личних односа са дететом

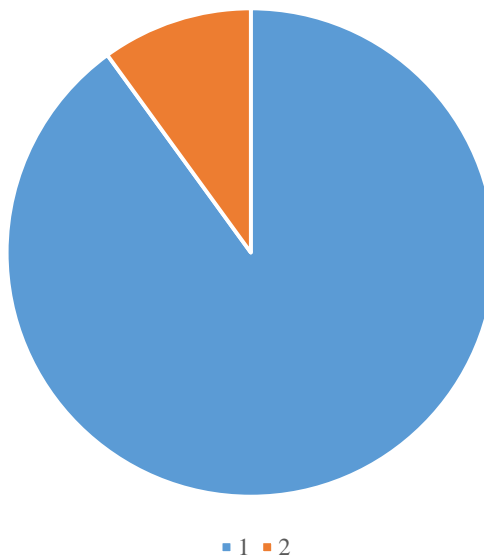

У свим анализираним поступцима, поступак извршења су покренула лица која не врше родитељско право.

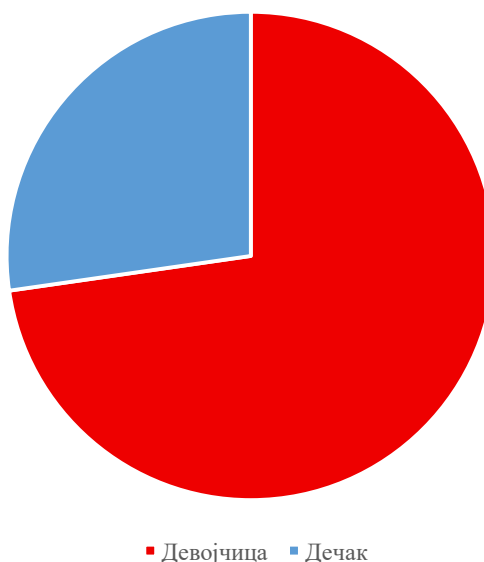
Последично у свим анализираним поступцима, поступак извршења је покренут против лица која врше родитељско право.

Графикон бр. 14 - Број деце

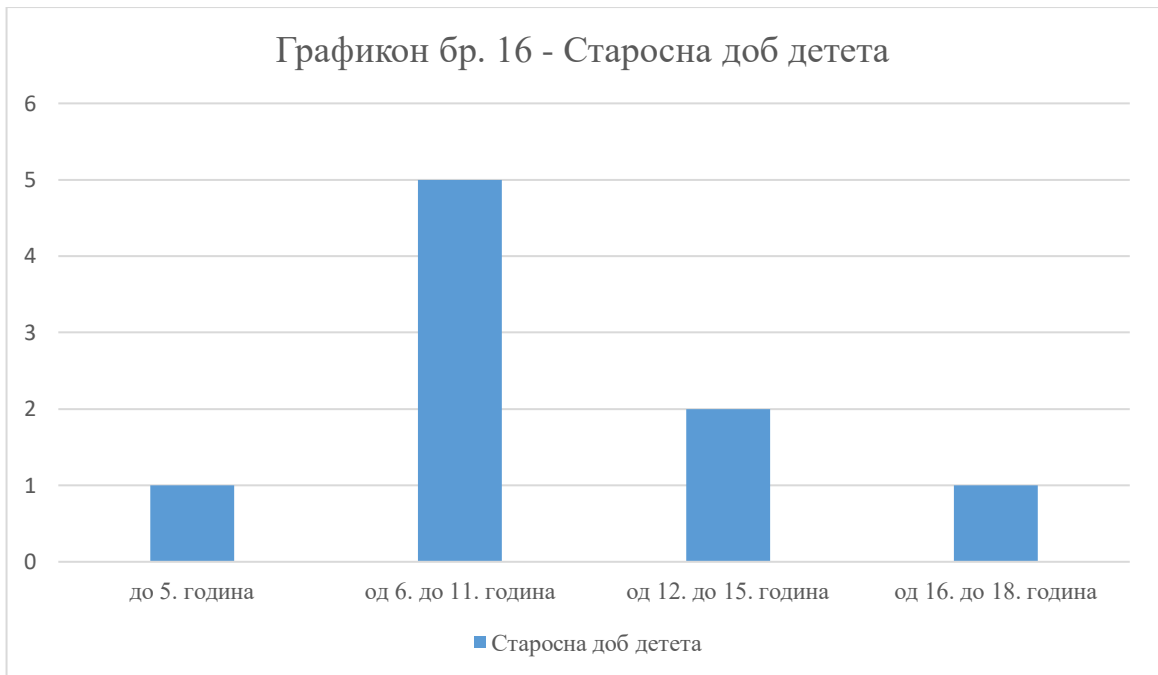

Само у једном предмету (И. 11/23) извршење је одређено на основу судске одлуке која се односила на двоје малолетне деце. Међутим, у предметима И. 70/22 и И. 314/22 појављују се исти извршни поверилац и исти извршни дужник, при чему је, на основу исте извршне исправе, захтевано спровођење извршења у односу на различиту децу, што је последица нарушених породичних односа.

Графикон бр. 15 - Пол деце

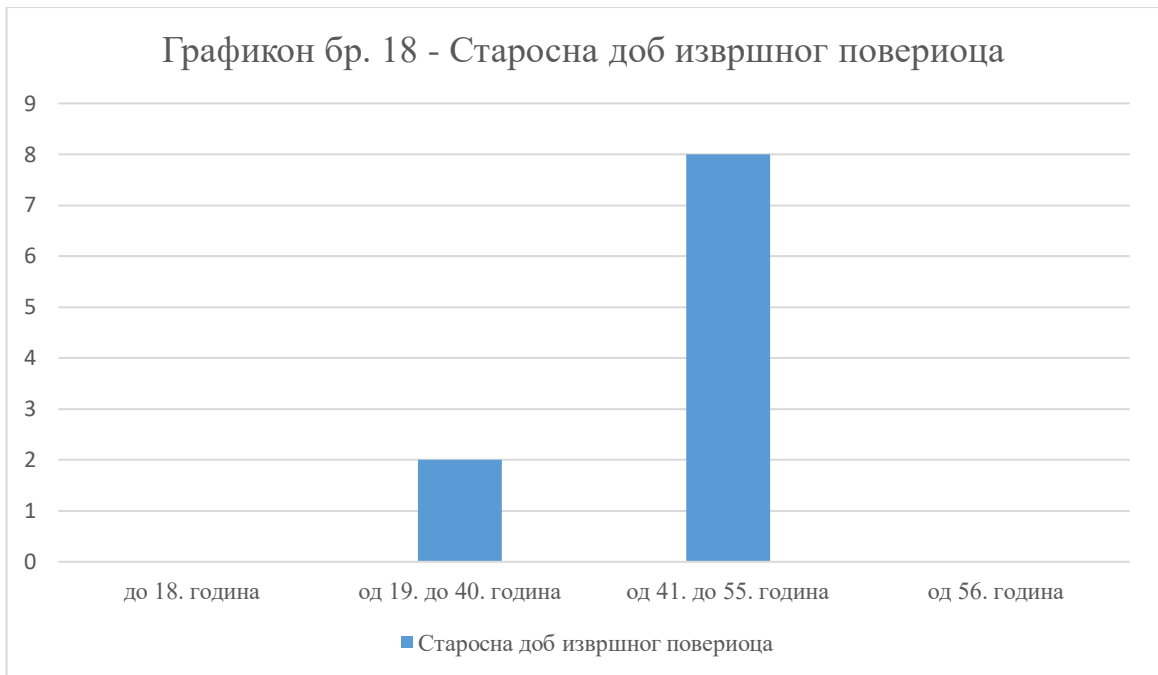
Већи је број девојчица са којима су извршни повериоци покушали да остваре лични контакт судским путем.

Највећи број деце обухваћених анализираним предметима припада узрасној групи од шест до једанаест година. Међутим, у раније наведеном предмету И. 11/23 у извршној исправи нису били садржани подаци о узрасту деце, што се може довести у везу са чињеницом да је реч о страниј извршној исправи.

У свим предметима обухваћеним истраживањем, извршни поверилац био је мушког пола. Овај податак не изненађује, имајући у виду устаљену судску праксу према којој се дете, у највећем броју случајева, поверава на чување, васпитање и старање мајци.

Извршни повериоци су највећем броју случајева били старосне доби од 41. до 55. година.

Последично су у свим анализираним поступцима, извршни дужници женског пола, који се према списима анализираних предмета називају „извршна дужница“.

Највећи број извршних дужника припада старосној групи од 19. до 40. година, те можемо приметити нешто млађи узраст у односу на узраст извршних поверилаца.

У већини анализираних предмета није било потребе за издавањем налога за уређење предлога за извршење. Међутим, у преостала два предмета налог за уређење је извршним дужницима достављен у два наврата.

У предмету И. 314/22, предлог за извршење је враћен на уређење услед постојања бројних техничких и граматичких грешака, што је посебно индикативно имајући у виду

да је исти сачињен од стране пуномоћника. Накнадно је издат нови налог за уређење због недовољног броја примерака предлога за извршење. Овакво поступање суда може се довести у питање са становишта примене чл. 111 ст. 6 ЗПП, којим је предвиђено да ће суд, у случају недовољног броја примерака поднесака или прилога, извршити њихово умножавање о трошку странке која је пропустила ту обавезу.

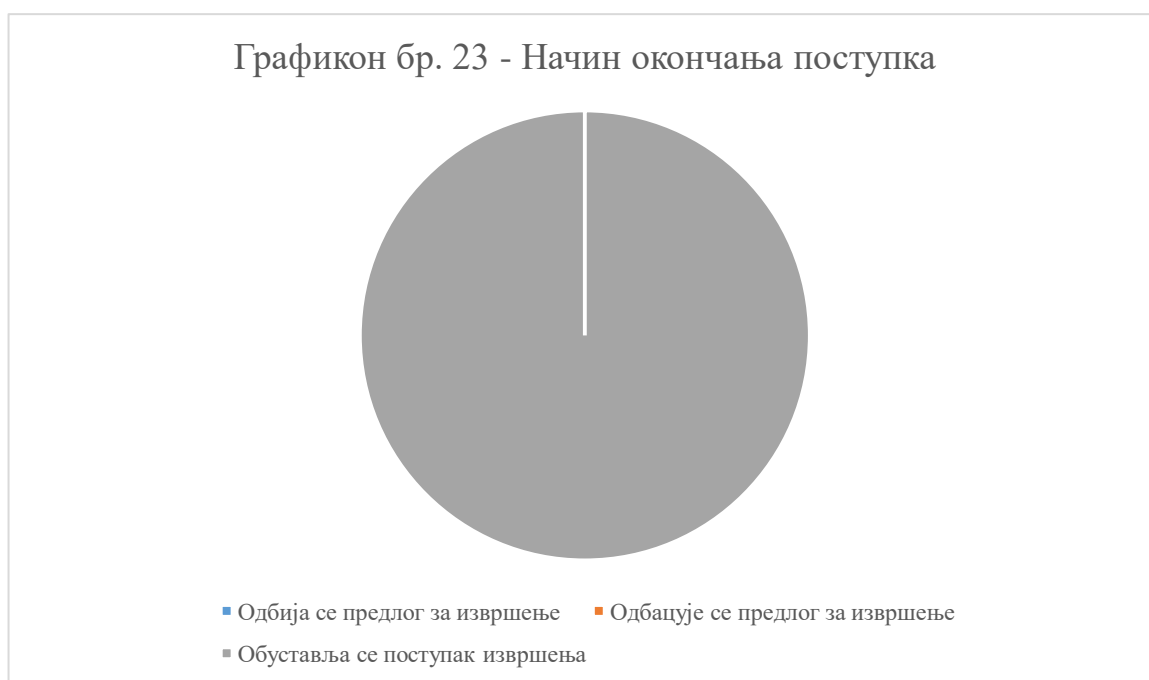
У другом, већ навођеном предмету И. 11/23, суд је донео закључак којим је наложио извршном повериоцу да у року од осам дана од дана пријема закључка: предлог за извршење усклади са извршном исправом, исти уреди на начин да садржи идентификационе податке из члана 30 ЗИО, као и да у предлогу за извршење назначи да извршење спроводи суд, а не јавни извршитељ. Предлог за извршење је у овом поступку поднет од стране извршног повериоца, који је странац, без пуномоћника. Након првог уређења предлога, суд је поново донео закључак којим налаже извршном повериоцу да достави извршну исправу – пресуду Вишег суда у Подгорици у оригиналу или овереном преводу, што је извршни поверилац и учинио.

У четири од укупно десет анализираних предмета изречена је новчана казна, у распону од 10.000,00 до 50.000,00 динара, при чему је све казне изрекла иста суткиња. Међутим, критеријуми за одређивање висине новчане казне остају недовољно јасни, имајући у виду да нису прибављени подаци о имовинском стању, односно заради извршних дужница. Додатно, уочена је извесна неуједначеност у пракси, будући да су у појединим предметима, упркос већем броју покушаја спровођења извршења, изрицане

ниже новчане казне у односу на случајеве са мањим бројем покушаја извршења. Тако су у предметима И. 314/22 и И. 408/22 против извршних дужница изречене новчане казне у висини од по 50.000,00 динара, и то након 10 покушаја спровођења извршења, док је у предмету И. 123/22 изречена новчана казна након 19 покушаја у висини од 10.000,00 динара, а у предмету И. 82/22 је изречена новчана казна у висини од 20.000,00 динара након више од 30 неуспешних покушаја спровођења извршења.

Такође, указујемо да су у три од четири предмета у којима су донета решења о изрицању новчане казне, извршне дужнице, заступане од стране пуномоћника, изјавиле жалбе о којима је одлучивао Виши суд у Нишу. Виши суд је те правне лекове квалификовао као приговоре, будући да је то једино допуштено правно средство против решења о новчаној казни²¹⁸, те их је као такве одбијао као неосноване.

У свим анализираним предметима суд је најпре усвојио предлог за извршење, те је на уредан предлог за извршење утиснут отисак штамбиља којим тај предлог добија снагу решења о извршењу. Након спроведеног извршења, суд је доносио решење којим се обуставља поступак и укидају све спроведене извршне радње.

²¹⁸ Чл. 474 ст. 2 ЗИО.

9.3. Студија случаја

Студија случаја се односи на поступак извршења у предмету И. 123/22, који је вођен пред Основним судом у Нишу, ради одржавања личних односа детета и родитеља који не врши родитељско право. Циљ студије случаја је анализирати чињенично стање, правна питања и поступање суда, уз критично сагледавање ефикасности спровођења извршења.

Извршни поверилац је, преко пуномоћника, дана 16.3.2022. године поднео Основном суду у Нишу предлог за извршење на основу извршне исправе – пресуде Основног суда у Нишу, којом се одлучује о вршењу родитељског права, одржавању личних контаката детета и извршног повериоца, и висини законског издржавања. Дана 18.3.2022. године Основни суд у Нишу је усвојио предлог за извршење, на тај начин што је оставио отисак штамбиља којим се усваја предлог и тиме је предлог добио снагу решења о извршењу. Решење о извршењу је пуномоћнику извршног повериоца и ЦСР достављено дана 23.3.2022. године, док је извршној дужници решење о извршењу уручио судски извршитељ лично дана 30.3.2022. године. Том приликом, извршна дужница је изјавила да поштује правноснажну и извршну пресуду Основног суда у Нишу, али да не може да утиче на своју кћер да одржава личне односе са својим оцем – извршним повериоцем. У том тренутку девојчица је имала девет година. О поступку извршења није обавештена школа, нити друга специјална установа.

Извршни поверилац и судски извршитељ су више пута одлазили на адресу становања извршне дужнице и мал. кћери. Спровођење извршења није било успешно, имајући у виду да је извршна дужница негодовала на присуство судског извршитеља, као и да дете није било припремљено за одлазак са извршним повериоцем. Дете би, заједно са извршном дужницом, долазило до врата стана, обучено у пиџаму, те је изјављивало да не жели да крене са оцем јер ју је отац повредио, с обзиром да сада има нову супругу и њену кћерку. Судски извршитељ је неколико пута покушавао да разговара са извршном дужницом и дететом, али је тај разговор био безуспешан.

Након седам покушаја спровођења извршења, психолог надлежног органа старатељства је доставио Основном суду у Нишу налаз и мишљење у коме наводи: *Родитеље је потребно усмерити на родитељску одговорност и на важност родитељске комуникације. Мишљење мал. детета није у потпуности аутентично, те дајемо препоруку да у наредном периоду отац са мал. дететом проводи време*

самостално онако како је то одређено пресудом Основног суда у Нишу. Током поступка извршења орган старатељства је три пута достављао мишљење Основном суду у Нишу, а које мишљење је било идентично. Поред тога, урађено је психичко вештачење странака и мал. детета.

Након 19 безуспешних покушаја спровођења извршења, Основни суд у Нишу је, на предлог пуномоћника извршног повериоца, донео решење којим је извршној дужници изрекао новчану казну од 10.000,00 динара. Извршна дужница није изјавила приговор.

Током поступка извршења суд је заказао и одржао два рочишта. На првом рочишту, странке су обавештене о важности поштовања извршне исправе и питане из којих разлога се извршење не спроводи. На другом рочишту је саслушано мал. дете.

Након више од 30 покушаја спровођења извршења, извршни поверилац је престао да долази на адресу извршне дужнице и мал. кћери. Судски извршитељ је у том периоду одлазио на адресу извршне дужнице и састављао службене белешке.

Након одређеног временског периода, суд је позвао извршног повериоца да се изјасни да ли је потребно и даље спроводити извршење. Извршни поверилац није одговорио, те је суд дана 30.5.2024. године донео решење којим је обуставио поступак извршења и укинуо све спроведене извршне радње.

Конкретни случај представља изузетак у пракси Основног суда у Нишу у погледу начина спровођења извршења, имајући у виду да су током поступка одржана два рочишта, на којима је чак саслушано и дете, што представља редак случај и у парницама у вези са породичним односима. Такође, у овом предмету је изречена и новчана казна, о којој је било више речи у претходном делу рада. Такође, овај случај можемо похвалити у смислу мотивисаности суткиње и судског извршитеља у погледу спровођења извршења, с обзиром да се суд више пута обраћао и ЦСР. Међутим, сматрамо да је требало обавестити и школу коју мал. дете похађа. Сходно наведеном, остаје питање – да ли је поступак извршења одлука о одржавању личних односа детета и родитеља који не врши родитељско право делотворан, уколико не постоји мотивисаност извршне дужнице и детета, па на крају и извршног повериоца, за одржавањем личних односа.

10. ЗАКЉУЧАК

Поступак извршења одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом је сложено како друштвено, тако и правно питање. Поред тога што се у овим поступцима појављују мал. деца, проблем кулминира и нарушеним односима између извршних поверилаца и извршних дужника, те је потребно да национални правни систем омогући бољу заштиту најбољег интереса детета, преваходно кроз доношење свеобухватног Закона о деци. Наиме, сматрамо да би српско право требало да се угледа на хрватског законодавца и да омогући и детету да покрене поступак извршења. Наведеном ставу доприноси одредба ПЗ која прописује да лице које је навршило петнаесту годину живота и способно је за расуђивање има право да одлучи са којим ће родитељем живети, и да ли ће и на који начин одржавати личне односе са родитељем са којим не живи. Наведено би требало тумачити и у контексту блиских сродника.

У погледу спровођења извршења, сматрамо да овај поступак треба препустити у рад и јавним извршитељима, посебно имајући у виду да су јавни извршитељи дипломирани правници са положеним правосудним и извршитељским испитом, са годинама искуства у раду на пословима правне струке, те имају исте компетенције као судије, за разлику од судских извршитеља који не морају да испуњавају наведене услове. Поред наведеног, сматрамо да би требало увести посебну обуку коју би судије, судски или јавни извршитељи похађали на годишњем нивоу како би ишли у корак са развојем права детета. Такође, сматрамо да је у поступцима извршења одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом потребна већа ангажованост ЦСР, у погледу разговора са мал. дететом и странака извршног поступка одмах након доношења решења о извршењу.

Имајући у виду укупан број предмета који су обухваћени еперијским истраживањем праксе Основног суда у Нишу, може се оценити да је брзина доношења решења о извршењу у случајевима када је извршни поверилац поднео уредан предлог за извршење похвална. Међутим, с обзиром на сложеност овог поступка, као и његов значај како за странке у извршном поступку, тако и за дете, односно децу, сматрамо да би, уместо постојеће праксе према којој се на уредан предлог за извршење оставља отисак штамбиља којим се усваја предлог и чиме тај предлог добија снагу решења о извршењу, требало увести праксу доношења формалног решења о извршењу које би састављао судија.

Током истраживања уочен је и проблем уредног достављања решења о извршењу, будући да извршни дужници често вешто избегавају пријем писмена. Тако је у једном предмету било неопходно одржати рочиште како би се извршни дужник изјаснила о датуму пријема решења о извршењу, имајући у виду да поступајућој суткињи није враћена поштанска повратница.

У погледу самог спровођења извршења, стиче се утисак да ни судије ни судски извршитељи нису довољно усмерени на заштиту најбољег интереса детета, већ да је примарни циљ ефикасно спровођење решења о извршењу, при чему се потребе детета неретко занемарују. Наиме, у више предмета деца су изражавала незадовољство поводом одласка код извршног повериоца, при чему су се обраћала и судији и судском извршитељу са наводима да су код извршног повериоца изложена физичком и психичком злостављању, да су приморавана да купују алкохол, као и да су била изложена исмевању од стране чланова новоформиране породице извршног повериоца.

У оваквим ситуацијама, судије и судски извршитељи не би требало да се руководе искључиво начелом строгог формалног легалитета, већ да поступају у складу са најбољим интересом детета. У том смислу, требало би искористити механизме правне заштите, пре свега обавештавање надлежног јавног тужилаштва о евентуалном насиљу или занемаривању детета, као и обраћање ЦСР ради непосредног испитивања навода које су деца изнела.

Такође, уочљиво је да суд решење о извршењу редовно доставља ЦСР, али да се ЦСР у пракси ангажује тек онда када се појаве препреке у спровођењу извршења, ради давања налаза и мишљења. Ипак, у предметима у којима ЦСР није био извршни поверилац, његови представници ни у једном случају нису присуствовали самом спровођењу извршења. Поред тога, суд ни у једном предмету није обавестио школу или предшколску установу коју дете похађа о спровођењу извршења, иако су се у појединим предметима сусрети детета са родитељем који не врши родитељско право одвијали управо у школском дворишту.

На крају, уочена је похвална и доследна употреба родно сензитивног језика у пракси суда, при чему се извршни дужник женског пола означава као „извршна дужница“.

2. Опис извршног потраживања _____

Одлучивање о предлогу за извршење

1. Месно надлежан суд: а) суд који је донео првостепену одлуку б) други суд

2. Начин одређивања месно надлежног суда:

а) суд према месту пребивалишта или боравишта странке која је поднела захтев

б) суд према месту пребивалишта или боравишта странке према којој се спроводи извршење

в) суд на чијем подручју се налази дете

3. Трајање поступка:

а) датум подношења предлога за извршење _____

б) датум доношења решења о извршењу _____

в) датум достављања решења о извршењу извршном повериоцу _____

г) датум достављања решења о извршењу извршном дужнику _____

д) датум подношења жалбе _____

ђ) датум доношења другостепене одлуке _____

е) датум наступања правноснажности _____

4. Да ли је одржано рочиште и због чега?

5. Начин окончања поступка: а) одбацивање предлога б) повлачење предлога

в) усвајање предлога г) одбијање предлога

д) на други начин: _____

6. Диспозитив решења о извршењу:

7. Који су главни разлози суда из образложења одлуке?

Спровођење извршења

1. Да ли је исти суд одредио и спровео извршење?

2. Да је решење о извршењу постало правноснажно пре спровођења извршења?

3. Да је решење о извршењу достављено органу старатељства?

4. Да ли је психолог органа старатељства обавио процену и саветовање пре извршења?

5. Најважније ставке из извештаја психолога:

Средство извршења

а) Новчана казна – износ _____

Да ли је против решења о новчаном кажњавању изјављен приговор? _____

б) Казна затвора – трајање _____

в) Принудно одузимање и предаја детета

1. Да ли је наложено да се дете одмах преда?

2. Да ли је извршењу присуствовао психолог органа старатељства?

3. Запажања психолога из записника о спровођењу извршења:

4. Да ли је о спровођењу извршења обавештена школа, породично саветовалиште или друга специјална установа?

5. Да ли је неко од професионалаца из наведених установа присуствовао извршењу?

6. Опис начина на који је спроведено извршење:

7. Да ли је поновљено извршење?

8. Напомена:

12. ЛИТЕРАТУРА

- Уџбеници, монографске публикације и чланци -

1. Анђелковић Стефан, *Процесни положај детета у парницама за вршење родитељског права у пракси Основног суда у Нишу*, мастер рад, Ниш, 2017, Правни факултет у Нишу.
2. Aras Kramar Slađana, Ovrha radi predaje djeteta i ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom u svjetlu hrvatskih i europskih novina, Niš, 2020, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*.
3. Арсић Јелена, Банић Милена, *Анализа проблема у заштити најбољег интереса детета у извршењу судских одлука у породичним стварима*, Београд, 2018, *Зборник стручних анализа правних аката у области људских права*, Кућа људских права.
4. Бабић Илија, *Коментар Породичног закона – треће допуњено издање*, Београд, 2024, Службени гласник.
5. Vabić Nataša, *Načela građanskog sudskog postupka u svrsi zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda*, Banja Luka, 2022, *Zbornik radova „Izazovi i perspektive razvoja pravnih sistema u XXI vijeku“*, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.
6. Бодирога Никола, *Грађанско процесно право*, Београд, 2025, Службени гласник.
7. Бодирога Никола, *Нови извршни поступак*, Београд, 2023, Универзитет у Београду – Правни факултет.
8. Buck Trevor, *International Child Law*, London, 2005.
9. Ваван Зоран, *Претходне и привремене мере као средства обезбеђења у поступцима извршења одлука из породичних односа*, Београд, 2025, *зборник радова „Саветовање о актуелним и спорним питањима савременог права“*, Савез удружења правника.
10. Ваван Зоран, *Поступци извршења у оквиру односа између родитеља и деце – историјски осврт*, Београд, 2024, *Зборник радова са Саветовања правника*.
11. Ваван Зоран, *Поступци извршења судских одлука у вези са породичним односима – анализа нормативног супстрата*, Београд, 2024, *часопис „Правни живот“*, Удружење правника Србије.
12. Ваван Зоран, *Извршење судских одлука из односа родитеља и деце*, докторска дисертација, Београд, 2019.
13. Ваван Зоран, *Нова правничка професија у нашем праву – институт (вансудског, приватног) извршитеља*, Нови Сад, 2013, *Civitas (Novi Sad)*.
14. Вујовић Ранка, *Поступак за лишење родитељског права*, докторска дисертација, Ниш, 2017, Правни факултет у Нишу.
15. Вучковић Шаховић Невена, Петрушић Невена, *Права детета*, Ниш, 2015.
16. Драшкић Марија, *Породично право и права детета*, Београд, 2011, Правни факултет Универзитета у Београду.
17. Драшкић Марија, *Породично право и права детета*, Београд, 2007, Правни факултет Универзитета у Београду и Службени гласник.
18. Јанићијевић Дејан, *Улога Европског суда за људска права у признавању истополних заједница*, Ниш, 2021, *Тематски зборник радова Правног факултета у Нишу „Одговорност у правном и друштвеном контексту“*.
19. Јовић-Прлаиновић Олга, *Унапређење права детета – актуелна питања*, Београд, 2023, *Међународни правни односи и правда – Зборник радова 36. Сусрета Копачичке школе природног права Слободан Перовић*.

20. Јовић Олга, Право детета на контакт са родитељем са којим не живи, Сарајево, 2012, *Зборник радова „Права дјетета и равноправност полова – између нормативног и стварног“*.
21. Караникић Мирић Марија, Однос начела формалног легалитета и начела ефикасне примене права ЕУ: утврђивање неправичности уговорне одредбе у извршном поступку, Београд, 2012, *зборник радова „Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије“*, књига 2.
22. Ковачек Станић Гордана, Породичноправни аспекти међународне, родитељске отмице деце, Београд, 2012, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2.
23. Ковачек Станић Гордана, Самарџић Сандра, Ковачевић Милица, Развод брака и заједничко родитељско старање као последица развода брака у теорији и пракси, Нови Сад, 2017, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, vol. 51, бр. 4.
24. Majstorović Irena, The realisation of the right of the child to express his/her views – How »visible« are children in Croatian family judicial proceedings?, *Ljetopis socijalnog rada* 24, br. 1, Zagreb, Hrvatska, 2017, *Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, <https://doi.org/10.3935/ljsr.v24i1.163> - приступљено дана 16.3.2026. године.
25. Марјановић Сања, Међународна отмица деце – новине у међународном приватном праву Србије, Ниш, 2017, *Тематски зборник Правног факултета у Нишу „Заштита људских и мањинских права у Европском правном простору“*, књига седма.
26. Марјановић Сања, Симоновић Ивана, Двострука отмица деце – нове недоумице у међународном приватном праву Републике Србије, Ниш, 2023, *Тематски зборник Правног факултета у Нишу „Заштита људских и мањинских права у Европском правном простору“*, књига дванаеста.
27. Марчетић Драгана, Марјановић Снежана, Привремене мере у породичном праву које се односе на поверавање деце, уређење личних односа и насиље у породици, *Прописи у пракси, Инг-про*, 11/2023.
28. Масникоса Вујадин, *Одговорност јавног извршитеља као предузетника*, докторска дисертација, Нови Сад, 2020.
29. Настић Маја, Уставноправни значај Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у Уставном систему Републике Србије, Ниш, 2009, *Право Републике Србије и право Европске Уније – стање и перспективе – Зборник радова*.
30. Новаковић Урош, *Право на поштовање породичног живота*, докторска дисертација, Београд, 2015.
31. Novaković Uroš, *Pravo deteta na izražavanje mišljenja*, Sarajevo, 2012, *Zbornik radova „Prava djeteta i ravnopravnost polova – između normativnog i stvarnog“*.
32. Петровић Здравко, Стошић Слободан, О основним начелима извршног поступка, Београд, 2016, *Право и привреда – часопис за привредноправну теорију и праксу, Удружење правника у привреди Србије*.
33. Петрушић Невена, *Грађанско процесно право – парнично процесно право*, Ниш, 2024, Правни факултет у Нишу.
34. Петрушић Невена, Тасић Анђелија, *Грађанско процесно право – Ванпарнично и извршно процесно право (књига друга)*, Ниш, 2025, Правни факултет Универзитета у Нишу
35. Пламенац Јелена, Право детета на одржавање односа са родитељем са којим не живи, Београд, 2023, *Међународни правни односи и правда: Зборник радова 36. сусрета Копачичке школе природног права, Том 1*.
36. Поњавић Зоран, Породична права бабе и деде према унуцима, Ниш, 2015, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*.

37. Поњавић Зоран, Уговорно вршење родитељског права, Београд, 2008, *Правни живот*, број 10/2008.
38. Почуча Милан, Извршење одлука у породичним стварима, Београд, 2018, *Четрдесет година извршног законодавства у грађанским поступцима*, Зборник радова, Правни факултет Универзитета Унион.
39. Самарцић Сандра, Потребне и могућности адекватнијег тумачења Хашке конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце у случају насиља у породици, Нови Сад, 2013, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2013.
40. Schuz Rhona, *The Hague Child Abduction Convention: A Critical Analysis*, Portland, 2013.
41. Станковић Гордана, Процесни положај центра за социјални рад као органа старатељства у грађанском судском поступку, реферат са Стручног скупа: „Процесни положај центара за социјални рад пред судовима“, 26. и 27.9.2013, Дивчибаре, доступно на https://www.asocijacijsr.org/wp-content/uploads/2022/06/prof_dr_gordana_stankovic.pdf, приступљено 4.1.2026. године.
42. Станковић Гордана, *Грађанско процесно право, II свеска, Ванпарнично и извршно процесно право*, Ниш, 2007, Правни факултет у Нишу.
43. Станковић Гордана, Палачковић Душица, Трешњев Александра, *Коментар Закона о извршењу и обезбеђењу*, Београд, 2022, Службени гласник.
44. Stoyanova Vladislava, *Positive Obligations Under the European Convention on Human Rights*, Oxford, 2023, Oxford University Press.
45. Стојановић Драган, *Уставно право (нето издање)*, Ниш, 2014, Правни факултет у Нишу, Центар за публикације.
46. Tasić Anđeliја, Odgovornost sudije за штету, Split, 2025, *Zbornik radova XI. међународног саветовања - Aktualnosti грађанског процесног права - nacionalna i usporedna правnoteоријска и практична достигнућа*.
47. Тасић Анђелија, *Извршење одлука из односа родитеља и деце*, Ниш, 2022, Правни факултет Универзитета у Нишу.
48. Тасић Анђелија, *Извршење одлука у односима родитеља и деце у праву бивших Југословенских република*, Ниш, 2021, *Тематски зборник радова Правног факултета у Нишу*.
49. Тасић Анђелија, *Право детета на одржавање контаката са члановима породице и блиским лицима са посебним освртом на законодавство Републике Србије*, Бања Лука, 2020, *Правна ријеч бр. 62*.
50. Ђорац Сандра, *Права детета у Републици Србији и специфичности поступка њихове заштите*, Београд, 2010, *Анали Правног факултета у Београду: тромесечни часопис за правне и друштвене науке*.
51. Uerpman-Witzack Robert, Personal Rights and the Prohibition of Discrimination; in: Ehlers Dirk, (ed.), *European Fundamental Rights and Freedoms*, Berlin, 2007, De Gruyter Recht, 67-97.
52. Freeman Michael, A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child, Article 3 – *The Best Interests of the Child*, Leiden, 2007.
53. Шаркић Небојша, Ваван Зоран, *Поступци извршења судских одлука у породичним односима*, Београд, 2020, *Зборник радова „Новине у извршном законодавству Србије“*, Глосаријум.
54. Шаркић Небојша, Николић Младен, *Начело формалног легалитета*, 2024, *Грађанско право, Зборник радова са Саветовања правника*, Будва

55. Шаркић Небојша, Почуча Милан, Извршавање одлука у породичноправној заштити према одредбама новог Закона о извршењу и обезбеђењу Републике Србије, Београд, 2016, *Почетак примене Закона о извршењу и обезбеђењу: зборник радова*, Глосаријум.
56. Шаркић Небојша, Почуча Милан, Овлашћења органа старатељства према изменама и допунама Закона о извршењу и обезбеђењу (2019), Београд, 2020, *Унификација права и правна сигурност: Зборник радова 33. сусрета Копаоничке школе природног права*.

Попис остале истраживачке грађе

- Прописи -

1. Codul de procedură civilă din 1 iulie 2010 (**republicat**)(Legea nr. 134/2010 republicată**), доступно на <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/140271>, приступљено 17.2.2026. године
2. Obiteljski zakon Narodne novine 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023, 156/2023
3. Закон о изврши in zavarovanju (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečišćeno besedilo, 93/07, 37/08 – ZST-1, 45/08 – ZArbit, 28/09, 51/10, 26/11, 17/13 – odl. US, 45/14 – odl. US, 53/14, 58/14 – odl. US, 54/15, 76/15 – odl. US, 11/18, 53/19 – odl. US, 66/19 – ZDavP-2M, 23/20 – SPZ-B in 36/21)
4. Декларација о правима детета (<http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>)
5. Декларација о правима детета, усвојена Резолуцијом 1386 (XIV) Генералне скупштине УН, 10.12.1959.
6. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (Рим, 4. новембра 1950. године)
7. Закон во семејството, Сл. весник на РМ, 153/2014 - пречистен текст
8. Закон о браку и породичним односима (Сл. гласник бр. 22/80, 24/84, 11/88, + 22/93, 25/93, 35/94, 46/95, 29/01)
9. Закон о ванпарничном поступку ("Сл. гласник СРС", бр. 25/82 и 48/88 и "Сл. гласник РС", бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/2022)
10. Закон о ванпарничном поступку („Службени гласник СРС“, бр. 25/82 и 48/88 и „Службени гласник РС“, бр. 46/95, 18/05, 85/12, 45/13, 55/14, 6/15 и 106/15)
11. Закон о извршењу и обезбеђењу ("Сл. гласник РС", бр. 106/2015, 106/2016 - аутентично тумачење, 113/2017 - аутентично тумачење, 54/2019, 9/2020 - аутентично тумачење, 10/2023 - др. закон и 91/2025)
12. Закон о извршењу и обезбеђењу ("Сл. лист ЦГ", бр. 36/2011, 28/2014, 20/2015, 22/2017, 76/2017 - одлука УС и 25/2019)
13. Закон о извршењу кривичних санкција (Сл. гласник РС бр. 55/2014 и 35/2019)
14. Закон о извршењу, „Сл. гласник РС“, бр. 59/2003, 85/2003, 64/2005, 118/2007, 29/2010, 57/2012, 67/2013, 98/2014, 5/2017 – одлука УС, 58/2018 – рјешење УС БиХ и 66/2018
15. Закон о парничном поступку. Службени гласник РС. Бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014.
16. Закон о потврђивању Европске конвенције о признању и извршењу одлука о старању и успостављање поновног односа старања, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, 1/01
17. Закон о правима детета и Заштитнику права детета <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/070619/070619-vest15.html>

18. Закон о ратификацији Конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце, „Службени лист СФРЈ - Међународни уговори", 7/91
19. Закон о ратификацији Конвенције о правима детета, „Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори", бр. 15/1990 и „Сл. лист СРЈ – Међународни уговори", бр. 4/96 и 2/97
20. Закон о уређењу судова (Службени гласник РС бр. 10/2023)
21. Конвенција Уједињених нација о правима детета (Резолуција Генералне скупштине бр. 44/25) од 20.11.1989.
22. Породични закон (Службени гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015)
23. Породични закон Федерације БиХ ("Службене новине ФБиХ", бр. 35/2005, 41/2005 - исправка., 31/2014 и 32/2019 – одлука Уставног Суда)
24. Устав Републике Србије ("Службени гласник РС", бр. 98/2006 и 115/2021)

- Судске одлуке –

1. A et autres c. Italie, бр. представке 17791/22, пресуда од 7.9.2023. године
2. Anagnostakis v. Greece, бр. представке 26504/20, пресуда од 10.10.2023. године
3. Cengiz Kılıç v. Turkey, бр. представке 16192/06, одлука од 6.12.2011. године
4. Eberhard and M. v. Slovenia, бр. представке 8673/05 9733/05, пресуда од 1.12.2009. године
5. Evans v. the United Kingdom, бр. представке 6339/05, пресуда од 10.4.2007. године
6. Felbab v. Serbia, бр. представке 14011/07, пресуда од 14.4.2009. године
7. Fernández Cabanillas v. Spain, бр. представке 22731/11, одлука од 18.2.2014. године
8. Giorgioni v. Italy, бр. представке 43299/12, пресуда од 15.9.2016. године
9. Gluhaković v. Croatia, бр. представке 21188/09, пресуда од 12.4.2011. године
10. Grujić v. Serbia, бр. представке 203/07, пресуда од 28.8.2018. године
11. H. v. the United Kingdom, бр. представке 9580/81, пресуда од 8.7.1987. године
12. Hromadka and Hromadkova v. Russia, бр. представке 22909/10, одлука од 11.12.2014. године
13. K.B. and others v. Croatia, бр. представке 36216/13, пресуда од 14.3.2017. године
14. Krivošej v. Serbia, бр. представке 42559/08, пресуда од 13.4.2010. године
15. Kroon and Others v. the Netherlands, бр. представке 18535/91, пресуда од 27.10.1994. године
16. Luca v. the Republic of Moldova, бр. представке 55351/17, одлука од 17.10.2023. године
17. Macready v. the Czech Republic, бр. представке 4824/06 15512/08, пресуда од 22.4.2010. године, параграф 66; Bondavalli v. Italy, бр. представке 35532/12 пресуда од 17.11.2015. године
18. Milovanović v. Serbia, бр. представке 56065/10, пресуда од 8.10.2019. године
19. Pisičă v. the Republic of Moldova, бр. представке 23641/17, пресуда од 29.10.2019. године
20. Płaza v. Poland, бр. представке 28623/12, пресуда од 28.6.2016. године
21. R. Kačaror and others v. Serbia, бр. представке 2269/06 и други, пресуда од 15.1.2008. године
22. Scordino v. Italy (no. 1), бр. представке 36813/97, пресуда од 29.3.2006. године
23. Sommerfeld v. Germany, бр. представке 31871/96, пресуда од 8.7.2003. године
24. Süß v. Germany, бр. представке 40324/98, пресуда од 10.11.2005. године
25. Suur v. Estonia, бр. представке 41736/18, пресуда од 20.10.2020. године
26. Tomić v. Serbia, бр. представке 25959/06, пресуда од 26.6.2007. године
27. Zdravković v. Serbia, бр. представке 28181/11, пресуда од 20.9.2016. године
28. Закључак И. 12/23 Основног суда у Нишу од 12.1.2023. године
29. Одлука Уставног суда Уж-15000/2021 од 21.4.2022. године

30. Одлука Уставног суда Уж-5704/2024 од 20.3.2025. године
31. Одлука Уставног суда Уж-7150/2021 од 16.3.2023. године
32. Решење Вишег суда у Новом Саду Гж-507/17 од 7.2.2017. године, доступно на <http://bilten.osns.rs/presuda/sentenca?url=odrzavanje-licnih-odnosa-sa-detetom>, приступљено дана 29.12.2025.
33. Решење Врховног суда Рев. 237/2025 од 28.5.2025. године, доступно на интернет сајту суда
34. Решење Окружног суда у Ваљеву, Гж. 2 14/2006 од 6.9.2006. године
35. Решење Основног суда у Нишу И. 33/22 од 12.1.2022. године, Решење Основног суда у Нишу И. 123/22 од 18.3.2022. године
36. Сентенца из пресуде Врховног суда Рев. 14357/2023 од 31.08.2023. године
37. Сентенца из решења Вишег суда у Новом Саду посл. бр. Гж2. 24/14 од 21.5.2014. године којим је потврђено решење Основног суда у Новом Саду посл. бр. П2. 3235/13 од 11.4.2014. године, доступно на <http://bilten.osns.rs/presuda/sentenca?url=privremena-mera-porodicni-odnosi> приступљено дана 2.12.2025.
38. Сентенца из решења Врховног касационог суда Рев 880/2017 од 11.5.2017. године, утврђена на седници Грађанског одељења од 24.4.2018. године; за новију праксу видети и решење Врховног суда Рев. 21638/2024 од 8.11.2024. године које садржи идентично образложење

- Интернет извори –

1. Извештај о стању права детета у Републици Србији (2017-2023.) <https://zadecu.org/wp-content/uploads/2024/03/izvestaj-prava-deteta-2017-2023-compressed-1.pdf>
2. Инструкције о начину рада органа старатељства, односно психолога у поступку извршења одлука из области породичног права – предаја и одузимање детета, Министарство рада и социјалне политике, бр. 570-01-00129/2009 од 10. марта 2009. године
3. Министарство за бригу о породици и демографију, Инструкција о начину рада центра за социјални рад – органа старатељства у поступку одржавања личних односа детета са родитељем и другим лицима са којима га везује посебна блискост у контролисаним условима бр: 551-00-00240/2021-01 од 25.5.2021. године

13. САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Предмет овог мастер рада је анализа поступка извршења одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом са посебним освртом на праксу Основног суда у Нишу. Полазиште истраживања чини став да је реч о једном од најкомплекснијих сегмената извршног процесног права, имајући у виду да се у овим поступцима непосредно задире у сферу породичних односа и права детета, те да примена права мора бити усклађена са принципом најбољег интереса детета.

Циљ рада је критичко сагледавање ефикасности важећег нормативног оквира, његове примене у судској пракси, као и идентификовање кључних проблема који се јављају у поступку извршења. Посебан циљ истраживања је утврђивање у којој мери постојећа законска решења обезбеђују адекватну заштиту права детета, као и формулисање предлога за унапређење нормативног оквира и праксе.

У раду су примењени нормативни метод, ради анализе домаћих и међународних правних извора, компаративни метод, ради поређења са правним системима других држава, као и метод анализе судских списа, статистичке обраде података и студије случаја. Емпиријско истраживање обухватило је анализу предмета Основног суда у Нишу формираних у периоду од 1. јануара 2022. године до 31. децембра 2023. године.

Резултати истраживања указују да, иако постоји релативна ефикасност у фази одлучивања о предлогу за извршење, нарочито када је предлог уредан, проблеми настају у фази спровођења извршења.

Истраживање је показало недовољну усмереност судија и судских извршитеља ка заштити најбољег интереса детета. У појединим случајевима утврђено је да се поступак спроводи превасходно применом начела строгог формалног легалитета, при чему се недовољно уважавају ставови детета. Забележени су и случајеви у којима су деца указивала на неприхватљиве услове код извршног повериоца, што указује на потребу активнијег поступања суда, органа старатељства и других надлежних институција.

Истраживање је такође показало да је улога ЦСР у пракси недовољно проактивна, као и да изостаје шира институционална сарадња, укључујући укључивање образовних установа.

На основу спроведене анализе, закључује се да постојећи правни оквир у Републици Србији није у потпуности прилагођен специфичностима ових поступака. Као могући правци унапређења издвајају се: увођење свеобухватног закона о правима детета, разматрање процесне легитимације детета за покретање поступка извршења, укључивање јавних извршитеља у поступак спровођења извршења, као и континуирано стручно усавршавање у области права детета свих учесника у поступку.

Рад доприноси бољем разумевању сложености поступка извршења одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом и указује на неопходност његовог даљег унапређења, како би се обезбедила ефикаснија заштита права детета.

Кључне речи: најбољи интерес детета, начело строгог формалног легалитета, поступак извршења ради предаје детета, поступак извршења ради одржавања личних односа са дететом

14. SUMMARY AND KEY WORDS

Title of the paper: "Enforcement of decisions on the surrender of a child and the maintenance of personal relations with the child with special reference to the practice of the Basic Court in Nis"

The subject of this master's thesis is an analysis of the procedure for the enforcement of decisions on the surrender of a child and the maintenance of personal relations with the child, with a special focus on the practice of the Basic Court in Nis. The starting point of the research is the view that this is one of the most complex segments of executive procedural law, bearing in mind that these procedures directly affect the sphere of family relations and the rights of the child, and that the application of law must be aligned with the principle of the best interests of the child.

The aim of the paper is to critically examine the efficiency of the current regulatory framework, its application in judicial practice, as well as to identify key problems that arise in the enforcement procedure. A specific aim of the research is to determine to what extent existing legal solutions provide adequate protection of the rights of the child, as well as to formulate proposals for improving the regulatory framework and practice.

The paper uses the normative method to analyze domestic and international legal sources, the comparative method to compare with the legal systems of other countries, as well

as the method of analyzing court documents, statistical data processing and case studies. The empirical research included the analysis of cases of the Basic Court in Nis formed in the period from January 1, 2022 to December 31, 2023.

The research results indicate that, although there is relative efficiency in the phase of making a decision on enforcement, especially when the proposal is in order, problems arise in the phase of implementing enforcement.

The research showed insufficient focus of judges and bailiffs towards protecting the best interests of the child. In some cases, it was found that the procedure is implemented primarily by applying the principle of strict formal legality, with insufficient respect for the views of the child. Cases were also recorded in which children pointed out unacceptable conditions with the enforcement creditor, which indicates the need for more active action by the court, guardianship authorities and other competent institutions.

The research also showed that the role of the CSR in practice is insufficiently proactive, as well as the lack of broader institutional cooperation, including the involvement of educational institutions.

Based on the analysis conducted, it is concluded that the existing legal framework in the Republic of Serbia is not fully adapted to the specifics of these procedures. Possible directions for improvement include: introducing a comprehensive law on the rights of the child, considering the procedural legitimation of the child for initiating enforcement proceedings, involving public bailiffs in the enforcement proceedings, as well as continuous professional development of all participants in the procedure.

The paper contributes to a better understanding of the complexity of the enforcement procedure in this area and points to the necessity of its further improvement, in order to ensure more effective protection of the rights of the child.

Keywords: best interests of the child, principle of strict formal legality, enforcement procedure for the purpose of handing over a child, enforcement procedure for the purpose of maintaining personal relations with the child

15. БИОГРАФИЈА АУТОРКЕ

Исидора Симоновић је рођена 22. октобра 1999. године у Алексинцу. Основне академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу завршила је 18.1.2024. године са просечном оценом 9,20. На истом факултету је школске 2024/25. године уписала МАС – општи смер – ужа грађанскоправна научна област.

Током школовања била је добитница стипендија Министарства просвете, науке и технолошког развоја, стипендија Општине Алексинац и награда Канцеларије за младе за најбоље студенткиње и студенте Општине Алексинац.

Учествовала је на такмичењу у беседништву, на правној клиници за заштиту жена жртава насиља, као и на бројним радионицама и трибинама. Активисткиња је у борби за права жена, и сертификована је омладинска радница у области родне равноправности. Модерирањем трибина и фасилитацијом округлих столова бави се од 2016. године. Након завршеног курса о родно заснованом насиљу, њена фиктивна прича *Десило (ми)* се објављена је у збирци прича *И ово је насиље*.

Од априла 2024. године уписана је у Адвокатску комору у Нишу као адвокатска приправница.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА
МАСТЕР РАДА**

Име и презиме ауторке мастер рада: Исидора Симоновић

Наслов мастер рада: „Извршење одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом са посебним освртом на праксу Основног суда у Нишу"

Менторка: проф. др Анђелија Тасић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у PDF формату истоветан штампаном облику, који сам предала Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, дана _____

Потпис ауторке

Исидора Симоновић

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом „Извршење одлука о предаји детета и одржавању личних односа са дететом са посебним освртом на праксу Основног суда у Нишу", пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивала на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредила ауторска права, нити злоупотребила интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Ауторка мастер рада: Исидора Симоновић

У Нишу, дана _____

Потпис ауторке

Исидора Симоновић